

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ SPOR BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt: 1 Sayı: 1 Yıl: 2021

Journal of Kafkas University Sport Sciences
Volume: 1 Issue: 1 Year: 2021

Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi

Journal of Kafkas University Sport Sciences

Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu resmi yayınıdır.

The official journal of Kafkas University Sarıkamış College of Physical Education & Sports

Yılda iki kez elektronik olarak yayınlanır. / Published electronically two times a year

Yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. / Official languages are Turkish and English

Yaygın süreli yayındır. / Widespread periodical publication

Yayın İdare Adresi / Editorial Office

Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Kars/Türkiye

Telefon / Telephone: +90 474 413 52 52

Faks / Fax: +90 474 413 50 4

e-posta / e-mail: sabesy@kafkas.edu.tr

Web link: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kafkassbd>

Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi

Journal of Kafkas University Sport Sciences

Baş Editör/ Editor-in-Chief

Prof. Dr. Erdoğan KAYGIN

Editör/ Editor

Dr. Tarkan HAVADAR

Yayın Kurulu / Editorial Board

Doç. Dr. Engin GEZER

Doç. Dr. Levent TANYERİ

Doç. Dr. Oktay KAYA

Dr. Mehmet ŞİRİN

Dr. Metin ÖZLÜ

Kafkas Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi

Journal of Kafkas University Sport Sciences

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Beden Eğitimi, Spor ve Oyunun Sosyalleşme Üzerine Etkisi.....1-16

Emine ÖZTÜRK KARATAŞ, Buğra Çağatay SAVAŞ, Özgür KARATAŞ

Fiziksel Aktivite Düzeyi İle COVID-19 Korkusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....17-25

Onur ÇELİK

Türkiye'deki Okul Sporları Organizasyonlarının Bu Organizasyonlara Katılan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi26-50

Murat ASLAN, Ahmet Enes SAĞIN

Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygıları ile Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki.....51-62

Taner ATASOY, Aydın PEKEL

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sıkıntıya Dayanma Düzeylerinin Spor ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Atatürk Üniversitesi Örneği)63-75

Murat TURAN, Bülent TATLISU, Tuba TATLISU, İzzet UÇAN

Öğretmenlerin Liderlik Tipleri ve İnovasyonel Yaklaşımlarının İncelenmesi.....76-86

Abdurrahman TOPAL, Mahmut GÜLLE

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Diğer Branş Öğretmenlerinin Mobbing ve Örgütsel İklim Algısının İncelenmesi87-98

Mahmut GÜLLE

Beden Eğitimi, Spor ve Oyunun Sosyalleşme Üzerine Etkisi

Emine ÖZTÜRK KARATAŞ¹, Buğra Çağatay SAVAŞ², Özgür KARATAŞ³

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi, spor ve oyunun öğrencilerin sosyalleşmeleri üzerine olan etkilerini incelemektir.

Yöntem: Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular Gelişen teknolojiye bağlı olarak değişen dünyada gençlerin sosyalleşme düzeylerinin düşüklüğü en önemli sorunlardan biridir. Sporun, evrensel anlamda kaynaştırıcılığı ve birleştiriciliği dikkate alındığında en önemli sosyalleşme araçlarından biri olduğu görülmektedir. Beden eğitimi ve sporun, toplumsal yaşamın gereği olarak kişinin psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması yoluyla kişisel gelişiminin sağlanması başta olmak üzere birçok alanda gelişmesini ve sosyal hayatın gereklerini yerine getirebilmesi için gerekli becerilerin geliştirilmesinin sağlanması bakımından önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Sonuç: Sonuç olarak, beden eğitimi ve sporun bireyin davranışlarının olumlu yönde değiştirilmesinde etkili ve iyi bir sosyalleşme aracı olduğu söylenebilir. Beden eğitimi ve sporun özellikle eğitim ve öğretimde görevli paydaşlar tarafından öğrencilerin diğer kazanımları yanında sosyalleşmelerine de katkıda bulunan faktörlerden biri olduğu bilincinin idareci, öğretmen, veli ve öğrencilere yerleştirilmesine yönelik planlama ve uygulamaların müfredata dâhil edilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Spor, Oyun, Sosyalleşme.

ABSTRACT

The Effects of Physical Education, Sport and Game on Socialization

Purpose: The purpose of this study was to examine the effects of physical education, sport and game on socialization of students.

Method: The document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study.

Results: One of the most important problems is the low level of socialization of young people in the changing world depending on the developing technology. Considering the universal integration and unifying nature of sports, it is seen that it is one of the most important socialization tools. It has been observed that physical education and sports have an important effect in terms of ensuring the development of the necessary skills to fulfil the requirements of social life and development in many fields, especially the subjects of personal development by meeting the psychological and physical needs of the social life.

Conclusion: As a conclusion, it can be said that physical education and sports are effective and good socialization tools in changing the behaviour of individuals in a positive manner. The awareness that physical education and sports is one of the factors contributing to the socialization of students as well as their other gains, especially by the stakeholders in education and teaching, is recommended to include planning and practices in the curriculum for the placement of administrators, teachers, parents and students.

Keywords: Physical Education, Sports, Game, Socialization.

¹ İnönü Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Malatya /TÜRKİYE eozturkkaratas@gmail.com, ORCID:0000-0002-4142-5369

² İnönü Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Özgür KARATAŞ³, ORCID.0000-0002-8698-6311

³ İnönü Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ozgur.karatas@inonu.edu.tr,ORCID:0000-0002-7863-2898

GİRİŞ

Çocukların sosyalleşmesi eğitimlerinin başlangıcından itibaren sosyal ilişkilerde deneyim kazanması, sosyal rollerinin geliştirilmesi ve daha ileri eğitime hazır olmalarının sağlanması, daha fazla başarının anahtarı olduğundan, özel dikkat gösterilmesi gereken bir konudur (Ivanova vd., 2020).

Çocukların doğasında var olan hareket becerilerini günümüz çocuklarının sokakta, bahçede oyun kültürünün kaybolmasıyla kullanamayıp sadece evde televizyon ve bilgisayar başında sanal ortamlarda atlayıp, koşması hareketsiz, monoton yaşam tarzını benimsedikleri bu zamanda okullarda yürütülen beden eğitimi dersleriyle her çocuğa minimum düzeyde de olsa ulaşabilmekte çocukları gerçek yaşamdaki beceri, hareket, duygu ve oyunlarla buluşturma imkânı sağlamaktadır (Söğüt, 2019).

Spor, hem bireysel hem de takım olarak yapıldığında bireylerin kişisel becerilerini ortaya çıkardığı gibi grup içi birlik, beraberlik ve dayanışmayı sağladığından bireylerin sosyalleşmesinde önemli bir faktör olarak gösterilmektedir (Kılıç ve Arslan, 2018).

Sosyal bir olgu olan spor insanın kendini bulmasında, yenilemesinde ve sağlıklı olmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sporun özellikle sosyalleşme sürecindeki etkileri, bireyler ve toplumlar arasında dostluk ve kardeşlik sağlayarak dünya barışına olumlu katkılar sağlamaktadır (Özdiç, 2005). Sporun farklı din, dil, ırk ve ideolojilerdeki insanları kaynaştıracığı, insanlar arasında bir bütünlük sağlayacağı ve toplumsal barışa katkı sağlayacağı belirtilmiştir (Filiz, 2010).

Sosyalleşme, belirli bir grubun veya toplumun yaşam tarzının öğrenilmesi, aynı zamanda da karşılıklı bir etkileşim sürecidir. Bu öğrenme sürecinde toplumdaki kalıp davranışlar birey tarafından kişiselleştirilir ve sonuçta birey o topluma ya da gruba ait bir kimlik geliştirir. Ancak, burada önemle belirtilmesi gereken, sosyalleşme sadece kişinin standart bir davranış kalıbına uyarak şekillenmesi demek değildir (Şahan, 2008).

Bireyin diğer bireyler ile işbirliği ve etkileşimi sonunda bir toplumun yapma, duyma ve düşünme biçimlerini tanıma, öğrenme ve benimseme sürecine sosyalleşme denir. Birey, toplumsal yaşama katılmak için gerekli amaç, beceri ve davranış kalıplarını bu süreçte edinir (Kaplan ve Çetinkaya, 2014).

Spora dayalı fiziksel aktivite çocuk ve genç bireylerin iletişim becerilerinin güçlenmesinde ve sosyalleşmesinde en önemli araçlardan biridir. Spora dayalı fiziksel aktivitenin bireyin kişilik gelişiminde ve topluma adaptasyon sürecinde etkili olmuştur.

Fiziksel aktivite ve sporun, bireyin fiziksel, zihinsel, psikolojik, ruhsal ve sosyal gelişimi olumlu yönden etkilediği, stresten uzak durarak motivasyonu yüksek sağlıklı birer birey olmasında önemli katkılar sağladığı, fiziksel aktivite ve spora olan ilgi ne kadar yüksek olursa bireyin günlük yaşamında toplumsal kurallara uyumlu olması da o derece yüksek olacaktır (Yıldırım ve Bayrak, 2019).

Beden Eğitimi ve Spor Kavramları

Günümüzde beden eğitimi ve spor yetişmekte olan nesillerin temel kaynağı olan insanın fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimini amaç edinen ve genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olarak görülen bilinçli ve planlı faaliyetlerdir (Yıldırım ve Yetim, 1996).

Sporun ne olduğuna ilişkin olarak birçok tanım yapılmaktadır. Bu tanımların belirli kavramlara vurguda bulunduğu görülmektedir. Bu kavramlar arasında üzerinde uzlaşılan belirlenmiş kurallara sahip olma, genellikle rekabete dayalı olma, bireysel ve kolektif olarak yapılma ve genellikle rekabete dayalı fiziksel aktivite aktiviteleri içermeye sayılabilir. Bu özellikleri sporu bireysel bir aktivite olmaktan çıkarmakta ve kültürel bir faaliyete dönüştürmektedir. Bu anlamıyla spor sosyal hayat alanında şekillenen, kültürel aktivitelerin toplamını oluşturmaktadır. Kısaca spor kuralları belirlenmiş kültürel bir aktiviteleri ifade eder (Beşirli, 2016).

Beden eğitimi ve spor arasındaki fark kısaca; beden eğitimi, bireyin beden ve ruh sağlığının gelişmesi için yapılan hareketler bütünü iken, sporun ise bireyin beden ve ruh sağlığının gelişmesi yanında belli kurallara göre rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, yarışma ve üstün gelme amacını da içermesidir (Öztürk Kuter ve Kuter, 2012).

Beden Eğitimi ve Sporun Faydaları

Beden eğitimi ve spor, olumlu kişilik özelliklerinin kazanılmasını, insan ilişkilerinde daha sosyal ve etkili iletişim sahibi olunmasını sağlar. Beden eğitimi ve spor dersinin akademik başarıyı engellediği düşüncesinin aksine planlı ve amaçlı olarak yapılan egzersiz çalışmalarının öğrencilerin sosyal ve bilişsel gelişimini olumlu anlamda geliştirdiği buna bağlı olarak da öğrencinin akademik başarısını arttırdığı konusunda öğrenciler ve veliler bilinçlendirilmeli, sportif etkinliklere katılım hususunda öğrencileri desteklemeleri için velilere yönelik teşvik edici çalışmalar yapılmalıdır (Aras ve Asma, 2020).

Spor; bedene ve ruha hitap eden sosyal bir davranıştır. Sporun sosyal fonksiyonları şu şekilde özetlenebilir:

- İnsanın sağlıklı, mutlu ve güçlü olmasını sağlar.
- Sosyal ve kültürel zevkler ve duyarlılıklar kazandırır.
- Boş zamanların yararlı bir biçimde değerlendirilmesini sağlar.
- Arkadaşlık, liderlik, iş birliği, hoşgörü, takdir etme ve edilme özelliklerini kazandırır.
- İnsanın kendini kontrol etme, kendine ve başkalarına karşı saygı ve sevgiyi öğretir.
- Planlı ve ölçülü bir çalışma ve dinlenme alışkanlığı kazandırır.
- Sosyalleşmeyi ve sosyal sorumluluğu geliştirir.
- Kolektif çalışma alışkanlığı kazandırır.
- İş, görev ve mesleki sorumluluk kazandırır ve geliştirir.
- İnsanlar ve uluslar arasında dostluğu geliştirir ve sosyal kaynaşmayı sağlar.
- Sosyal statü kazandırır.
- Profesyonel anlamda yapıldığında ekonomik kazanç sağlar.
- Centilmenlik, dayanışma, risk alma, cesaret duygularını geliştirir.
- Mücadele ve rekabet gücünü artırır.
- İnsan ilişkilerini geliştirir.
- Yapıcı, yaratıcı ve üretici yetenekleri geliştirir.
- Kendine güven duygusunu artırır.
- Diplomasıyı, iç ve dış turizmi artırır.
- Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmada önemli bir rol oynar.
- Toplum bireyleri arasında aidiyet duygusunu geliştirir.
- İnsanın başarıya duygusunu canlandırır.
- Bireyin ruhundaki savaşçı, kavgacı enerjisi barışçı, dostane bir zemine çeker.
- İnsanın kişilikli ve iradeli olmasına katkı sağlar.
- İnsanın sınırsız ihtiraslarını köreltir (Yetim, 2000).

YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2003). Araştırmada ilk önce beden eğitimi, spor ve oyunun sosyalleşme üzerine olan

etkileri ile ilgili dokümanlara ulaşıldı ve orijinalliği kontrol edildi. Daha sonra ayrıntılı inceleme yapılarak araştırma ile alakalı yayınlar belirlendi. Belirlenen kriterlere göre ayrılan dokümanlar okunarak yorumlandı (Corbin ve Strauss, 2008).

BULGULAR

Sosyalleşme (Toplumsallaşma) Kavramı ve Özellikleri

Bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, topluma bütünleşmesi süreci, sosyalleşme olarak tanımlanır. Bireyler bir toplum içinde doğdukları için, içinde doğdukları topluma adaptasyonu, bu toplum içinde yaşamını sürdürebilmek için kendine özgü bilgi ve beceriler kazanarak, toplumun bir parçası olabilmesi; toplumsallaşmayı tanımlayan tüm süreçlerdir. İşte bu süreçler insanı biyolojik bir varlık olmaktan çıkarır ve toplumsal bir varlığa dönüştürür. Aynı zamanda bu süreç bireylerin toplumsal değer ve normları öğrenmesi, içselleştirmesi, içinde bulunduğu toplumun bir parçası olabilmesi için, tüm insani ve toplumsal değerleri kazanabilmesini anlamına da gelir (Altunay, 2015).o

Sosyalleşme, sosyal-kültürel şahsiyetin meydana gelmesidir; bilinçli veya bilinçsiz olarak devam eden bir eğitim süreci ile birlikte gençlik döneminin bitişi ile sınırlıdır. Ama hangi yaşta olursa olsun toplumda üstlenilen ve öğrenilen her yeni sosyal rol her yeni bir gruba katılma bir sosyalleşme sayılabilir; bu bakımdan sosyalleşme bütün hayat boyunca devam eden bir süreçtir. Meselâ, sanayileşmiş toplumlarda genellikle gençlik döneminin bitmesinden sonra gerçekleşen mesleğe girme yeni bir sosyalleşme safhası bir meslekî sosyalleşmedir. Bazı başka sosyologlar ise sosyalleşmeyi kişinin toplumda alacağı sosyal rollere uygun davranış kalıpları ve örneklerini öğrenmesi olarak alıyorlar. Diğer bir grup ise sosyal topluluğun nesilden nesile aktarılan kültürünün genç nesillere öğretilmesi ve benimsetilmesi olayına sosyalleşme diyorlar (Ergün,1994).

Sosyal gelişim, kişinin doğumdan yetişkin oluncaya kadar, başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği bilgi ve duygular bütünü olarak ifade edilir. En önemli sosyalleşme araçları aile, oyun ve arkadaş grupları, okul, komşu, iş yeri, dernekler, politik gruplar, sanat faaliyetleri ve kitle iletişim araçlarıdır. Spor aktiviteleri de bu araçların içindedir (Tosun ve ark, 2017).

Sosyalleşme, insanların mensubu oldukları toplumların yaşam biçimine ait inançları, değerleri, davranışları ve normları kazanma sürecidir. Sosyalleşme sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, kuralları, davranışları, değerleri, düşünme ve yaşayış biçimlerini öğrenmektedir. Böylece sosyalleşme, kişinin sosyal hayatla ve kültürle

bütünleşmesini ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını mümkün kılan mekanizmadır (Yetim, 2000).

Başka bir ifadeyle, toplumsallaşma zaman ve mekânla sınırlı belirli bir toplumda gerçekleşir. Bu doğrultuda, toplumsallaşma, insanın varoluşuyla ortaya çıkmış bir olgu olarak, ilkel toplumlardan günümüzün modern toplumlarına kadar her toplum için geçerliliğini korumaktadır. Çünkü biyolojik bir organizma olarak dünyaya gelen insan, toplumsallaşma süreciyle birlikte toplumun değerlerini, normlarını, bilgi birikimini özümseyerek onun bir üyesi haline gelmektedir. Bu süreç aracılığıyla birey toplumsal bir kimlik kazanmaktadır. Böylece insan, bireysel farklılıklarına rağmen toplumla bütünleşmeyi, toplumla uyumlu bir kimlik kazanmayı, toplumun kendine özgü belirlediği davranış ve düşünce kalıplarına uygun olarak hareket etmeyi öğrenmektedir (Çoştu, 2009).

Dört temel sosyalleşme aracıdan bahsetmek mümkündür. Bunlar; okul, aile, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçlarıdır (Karaboğa, 2018).

Okul; öğrencilere sadece müfredat programındaki bilgileri aktarmak, oradaki amaçlar doğrultusunda bazı beceri, alışkanlık ve davranış kalıpları kazandırmakla sosyalleştirme görevini yapamaz. Elbette çocuklar farklı bilim alanlarındaki bazı pratik ve teorik bilgileri öğrenmek, becerileri kazanmak için okula gelirler. Ama bu bilgi ve becerileri öğrenirken, aileden ve diğer sosyal kurumlardan çok farklı bir yapıya sahip olan okul toplumu içinde yaşamayı da öğrenirler. Okullar, âdeta aile ortamı ile büyük sosyal kurumlar arasında bir geçiş toplumdur; belki aile kadar sıcak ve hoşgörülü değildir, ama içinde yaşadığımız toplumun diğer bazı kurum ve gruplarındaki kadar acımasız da değildir. Çocuklar, okulda kazandıkları birçok bilgi ve becerilerin yanı sıra aile fertlerinden başka yabancı çocukları, büyükleri ve yöneticileri de tanır. Farklı davranış şekilleri, farklı alışkanlıklar, gelenekler, değerlendirme teknikleri ile karşılaşır. Öğrenci arkadaşlarından, öğretmenlerden, okul yöneticilerinden, 50 memur ve hizmetlilerinden gelen bu tipik davranışlara yavaş yavaş alışır; okuldaki sosyal ilişkiler ağını, sosyal örgüyü öğrenirler. Bu onların daha sonra katılacakları yetişkinler toplumundaki örgüyü tanıma ve öğrenme şansları demek olur (Ergün,1994). Okul, bireylere birtakım bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırır. Bunun sonucunda da bireylerde gözlenebilen birtakım davranış değişiklikleri meydana gelir. Toplumda yaşayan insanların kişiliğine ve geleceğine okulda biçim kazandırılmakta; okul, bireylere ve bireylerden oluşan toplumlara yön vermektedir. Toplumsal yaşayışımız dolayısıyla toplumsal davranışlarımız, düşüncelerimiz, kişiliğimiz üzerinde okul kurumunun önemli bir etkisi vardır (Karaboğa, 2018).

Aile; bireyin sosyalleşmesini sağlayan ilk birim olarak çocuğun toplumsal hayata hazırlanmasında önemli bir rol oynar. Bireylerin en önemli sosyalleşme kazanımlarından biri olan dili ve temel davranışları aile kurumunda öğrenirler. Aile kurumundan sonra en önemli ikinci sosyalleşme aracını ise okul kurumu oluşturur (Karaboğa, 2018).

Aile ve okul, çocuğun ihtiyacı olan sosyalleşme mesajlarını seçerken genellikle çağın yaşayan, itibar edilen, kullanım değeri olan bilgi, beceri, değer ve davranışların kazandırılması perspektifinden hareket eder. Başka bir ifadeyle bir toplumdaki sosyalleşme sürecinin içeriğini toplumun/dönemin paradigmaları belirler. Bu bağlamda beceri boyutunda eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, araştırma yapma, sosyal ve siyasal katılım, grupla çalışma, gözlem yapma, girişimcilik, iletişim ve empati kurma, bilgi teknolojilerini kullanma, değişim ve sürekliliği algılama, dili doğru, güzel ve etkili kullanma; değer boyutunda ise, adil olma, dürüstlük, barışseverlik, çalışkanlık, dayanışma, farklılıklara saygı, hak ve özgürlüklerini bilmek ve korumak, başkalarının haklarına saygı duyma, sorumluluklarının bilincinde olma, hoşgörülü olma, uzlaşmaya ve değişime açık olma, ön yargı ve ayrımcılıklarla mücadele, eşitlik, sevgi, doğal çevreye duyarlılık, vatanseverlik, yardımseverlik, kültürel mirasa duyarlılık gösterme gibi yeterliliklerin önem kazandığı görülür (Özpolat, 2010).

Arkadaş grupları; Aile ve okul gibi sosyalleşme ortamı sunan önemli sosyalleşme araçlarından biri de arkadaş gruplarıdır. Bireyler daha küçük yaştan itibaren arkadaş gruplarında çatışma, iş birliği, rekabet gibi deneyimleri yaşarlar ve beklentileri, arzuları ve yönelimleri doğrultusunda kendilerini özgürce ifade etmeyi öğrenirler (Karaboğa, 2018). Modern dünyada eğitimin en önemli hedefi, bireyi yetişkin rollerine hazırlamak, kendisini yönetebilme becerilerini geliştirmesine ve karşılaştığı riskli durumları çözebilmesine yardımcı olmaktır. Bu da ancak çocuğa bağımsız düşünme becerisi ve ahlâkî karakter kazandırmaktan geçer ki, arkadaş grubu, okul ortamında öğretmenden sonra bunu sağlayan önemli ortamlardan birisidir. Esasen küçük yaşlardan itibaren dostluk, işbirliği, rekabet, küsme, barışma, kavga gibi çeşitli sosyal davranış biçimleri, arkadaşlar arasında öğrenilir ve benimsenir. Çocuklar güvenilir, yakın bir arkadaşına sahip olmaktan dolayı mutluluk duyarken; en büyük üzüntülerinden birisi de böyle yakın bir arkadaşını kaybetmektir. Dolayısıyla adil, şefkat ve merhametli, iffetli, sabırlı, dürüst ve güvenilir erdemlere sahip arkadaşlar, çocukların ve gençlerin iyi ve sağlam karakterli olmasını sağlayacaktır (Öz, 2019).

Kitle İletişim Araçları; Yeni iletişim teknolojilerinin toplumsallaşma için en yetkin olarak kullanıldığı öğelerin başında gelir. Bireylerin bireysel ve toplumsal iletişim

ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş olan bu yeni iletişim ortamları, paylaşım, ortak ilgi alanlarını keşfetme, yeni kişiler ile tanışma ve yeni ilişkiler kurabilme, var olan ilişkilerini ağ üzerinden sürdürebilme, gerektiğinde kişisel haberleşme ortamları oluşturabilme ve bu ortamların sürdürülebilirliğini sağlama, anlık bireylerarası iletişim ihtiyaçlarını karşılama gibi farklı işlevleri yerine getirebilme becerilerine sahiptir. Sosyal ağlar sayılan bu ve benzeri ihtiyaçların tamamını ya da bazılarını karşılayabilecek özellikler içerir. Sosyal ağlar güçlü yapıları ile bireylerin bir araya toplanabilecekleri, gruplar oluşturabilecekleri, çevrimiçi altyapıları hazırlayabilecekleri ve bu iletişim etkinliklerinin sürdürülebilirliğini destekleyebilecekleri bir yapı içinde tasarlanmıştır (Altunay, 2015). Yaşanan bu gelişmelerle birlikte; alışkanlıklar, düşünceler, duygular da değişerek; sanal yaşam, sanal davranış ve sanal kültür olarak adlandırılan kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, sosyal yaşantıda meydana gelen değişimler, bireyleri yalnızlığa sürükleyerek; yabancılaşma ve yalnızlaşma sürecine götürmektedir. Sosyal ağlar, yüzyüze iletişimin yerini almadığı sürece, sosyal hayatı zenginleştirdiğinden söz edilebilir; ancak gerçek dünyadaki sosyal hayatın önüne geçtiğinde, sanal bir sosyal çevre ve sanal bir iletişim ile sınırlı kalınmaktadır. Zaman kısıtlılığından yakınan modern toplumlar açısından ‘sosyal paylaşım ağları’, bireylerin yeni sosyalleşme ortamları olarak en uygun mekanlar olarak düşünülmektedir (Karagülle ve Çaycı, 2011).

Sosyalleşmede Beden Eğitimi ve Spor

Toplumsallaşma sürecinde birey topluma ait değer ve normları sadece öğrenmez, aynı zamanda içselleştirir. İçinde bulunduğu toplumun genel norm davranış kalıpları hakkında fikir sahibi olur ve toplumun bir parçası olabilmek için gerekli davranış kalıpları hakkında fikir yürütmeye başlar. İşte bu nedenle bu süreç sadece bir öğrenme sürecine değil, aynı zamanda gerekli olan davranış kalıplarını içselleştirme ve bütünleşme sürecine karşılık gelir. Bu süreç toplum ve birey arasındaki kesintisiz bir etkileşim süreci ile süregider ve bireylerin ölümlerine dek devam eder. İnsanın doğumundan ölümüne kadar toplumsallaşan bir varlık olduğu savı da bu sürece dayanır. Toplumsallaşma bu nedenle yaşamın tüm evrelerini kapsar ve insan yaşadıkça bitmeyen bir süreç olarak devam eder (Altunay, 2015).

İnsanların en temel psikolojik ihtiyaçlarından olan sosyalleşme gereksinimini karşılamak zorunda olan insanlar, diğer bireylerle etkileşim halinde olmakta ve kişisel gelişimlerini artırmaktadırlar. Kendisini herhangi bir gruba ait hissedene ve sportif etkinlikler ile sosyalleşen bireylerin ortak karar alma, birlikte hareket etme, grup motivasyonunu destekleme, gruba liderlik etme gibi temel kişilik özelliklerinin farkına varması ve kendini tanıması kolaylaşmaktadır. Grup içerisinde etkin ve dışa dönük bir yapıya sahip olan

bireylerin, sosyalleşme aracılığıyla duygularını tanıması ve idare edebilmesi gibi yetenekleri kazanmasını sağlayan unsurların başında sportif etkinlikler gelmektedir (Koçyiğit vd., 2018).

Spor aktiviteleri esnasında kişilerin kendilerini mutlu ve huzurlu hissettikleri, sporla uğraşan bireylerin, sportif aktivite esnasında mutlu olma, rahatlama, kendini huzurlu hissetme, özgüven kazanma ve bu özgüven sayesinde sosyal yaşama daha iyi adapte olma, sorumluluk bilinci kazanma, toplum içindeki görevlerini yerine getirme gibi söylemleri şüphesiz uğraştıkları spor branşına olan ilgilerini göstermektedir. Bu durum bireylerin ilgilendikleri spor branşları sayesinde elde ettikleri olumlu kazanımların etkisini ortaya koymaktadır (Kılıç ve Arslan, 2018).

Günümüzde spor sadece insanların fiziki ve psikolojik açıdan güçlenmesi için sürdürülen bir faaliyetler bütünü olmaktan, daha ileri gitmiştir. Bununla birlikte spor, sorumluluk ve iş birliği eğilimi ile düzen sağlama kabiliyetini ortaya çıkararak kişinin sosyalleşmesine yardımcı olan önemli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin sosyal yaşamı içerisinde, psiko-sosyal gelişimini desteleyerek bunu hızlandırmasına yardımcı olan faktörlerin başında spor yer almaktadır. Sporun kişilerin psiko-sosyal gelişiminde önemli bir yeri olduğu, insanların sosyal ve psikolojik bakımdan aktif kılmanın en kolay yolunun spordan geçtiği, birey sportif etkinliklere katılmakla, manevi yalnızlığın doğuşunu hazırlayan etkileri gidererek, iş hayatında görülen ve daha sonra genelleşerek sosyal hayata yansıyan, amaçsızlık ve monoton çalışma şartlarının doğurduğu kötümser ve bunalımlı tutumların giderilmesini en kolay spor yolu ile ortadan kaldırabilir (Küçük ve Koç, 2004).

Çocukların beden eğitimi ve spor aktivitelerine katılımı, büyük ölçüde anne-babalarının konuya olan bakış açısıyla ilgilidir. Ailelerin bu konudaki yaklaşımı çocuklarının bu aktivitelere katılıp katılmamaları noktasında neredeyse en belirleyici unsurdur. Bazı aileler beden eğitimi ve sporun çocuk gelişimi ve sosyalleşme süreci üzerindeki olumlu etkisinin bilincinde olup çocuklarının bu aktivitelere katılımını desteklemektedir (Güven ve Öncü, 2006). Gençlere verilen ders eğitiminin dışında onların sosyalleşmesini ve kişilik yapısının oluşmasında etken olan ilgili alanların yaratılması şarttır. Kapalı spor salonları, yüzme havuzu, eğlence alanları gibi alanlar gençlerin eğitim ve gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek alanlardan sadece bir kısmıdır (Kılıç ve Şener, 2013).

Özellikle beden eğitimi ve spor ile beraberinde oluşan sosyalleşme süreci, öğrencilerin içinde buldukları kritik dönemi kolay atlama ve hasar görmeden yapıcı olarak kişisel özelliklerinin şekillenmesine katkı sağlayacaktır. Öğrencilerin sosyal bağlarını geliştirmeleri ve

bu dönemi olumlu kullanmaları kişisel gelişimlerine katkı sağlaması açısından üzerinde özenle durulması gereken bir süreçtir (Söğüt, 2019).

Aynı zamanda sportif ve kültürel faaliyetler toplumda manevi bakımdan yalnızlığı da önlemektedir. Fert sportif etkinliklere katılmakla manevi yalnızlığın doğuşunu hazırlayan etkileri de giderilebilir. İş hayatında görülen ve daha sonra genelleşerek sosyal hayata yansıyan amaçsızlık ve monoton çalışma şartlarının doğurduğu kötümser ve bunalımlı tutumların giderilmesinde, spora veya diğer boş zaman faaliyetlerine ihtiyaç vardır. İnsan ilişkilerinin geliştirilmesinde bu faaliyetler, hem ferdi, hem sosyal açıdan etkili olmakta hem de sorumluluk ve iş birliği eğilimi ile düzen sağlama kabiliyetini ortaya çıkararak ferdin sosyalleşmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca sportif ve kültürel aktiviteler, insan - toplum ilişkilerini geliştirdiği gibi toplumun yücelmesinde de, önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir (Ünlü, 1995; akt. Karacan Doğan ve Yetim, 2011)

Hacıcaferoğlu ve Sümer (2019)'e göre sporun gençlerin sosyalleşme problemlerinin ortadan kaldırılmasında veya geliştirmesinde yardımcı olacağı düşünüldüğünde; özellikle okul ortamlarında erken yaşta başlanılan spor ve/veya sportif etkinlik alışkanlıklarının kazandırılması için, eğitim ortamlarında spor yapma imkânları salon ve malzeme gibi unsurlar zenginleştirilmeli ve sportif dal sayıları arttırılmalıdır. Beden eğitimi ders programı uygulamalarında, öğrencilere sistemli spor yapma alışkanlığı kazandırılmalı, öğrenci beklentileri de düşünülerek uygulamaya konulmalı ve katılımın sadece erkek bireyler gibi dar bir çerçeve sıkıştırılmamalı kadın öğrencilerinde bu takımlara yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca kamu spotları ile gençlerin ve ailelerinin spor ve sportif faaliyetler hakkında bilinç düzeyini arttırıcı bilgilendirme çalışmaları yapılmalı, halk eğitim ve/veya gençlik merkezlerinde yapılan sportif kursularının yaygınlığı ve kapsamı genişletilerek gençlerin farklı spor dallarıyla tanıştırmalarını sağlayıcı etkinlikler düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Alan Yazın Çalışmaları

Keske Aksoy ve Gürsel (2017), “Beden Eğitimi Dersinde Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Modeli Uygulaması: Bir Eylem Araştırması” isimli çalışmalarında Öğrencilerin beden eğitimi derslerine katılımı, rekabet, çatışma duygusu, umutsuzluk ve sevinç gibi durumları ders içinde yaşamalarını ve sonrasında kendi tepkilerini değerlendirebilmelerine fırsatlar sağlayacağını belirtmiştir.

Hekim (2016), 'Çocuklarda Beden Eğitimi, Spor ve Oyun Etkinliklerine Katılımın Kemik Gelişimi Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi' isimli çalışmasında günümüzde çocuklar arasında hareketsiz yaşam tarzının sürekli arttığı, hareketsiz yaşam tarzının çocuklarda bazı sağlık sorunlarına neden olduğu, ayrıca çocuklarda hareketsiz yaşam tarzının büyüme ve gelişimi de olumsuz yönde etkilediği, bu nedenle çocuklarda hareketsiz yaşam tarzının en aza indirilmesi önemli bir konu olarak karşımıza çıktığı, beden eğitimi, spor ve oyun etkinliklerine katılımın sağlık üzerine yararları olacağını belirtmiştir.

Şahan (2008), 'Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü' isimli çalışmasında spor aktiviteleri ile bireylere birlikte faaliyet yapabilme özelliği kazandırıldığı, birey rekabetçi bir yapı, çalışma disiplini, cesaret ve mücadele azmi kazandığı, kazanma ve kaybetmeyi kabullenmeyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, başkalarının görüş ve düşüncelerine saygı duymayı öğrendiği, birlikte çalışma sonucu bireyde sosyal sorumluluk duygusunun geliştiği ve sosyal sorumluluk duygusunun gelişmesi sonucu toplumda sosyalleşme süreci sağlanmış olduğunu belirtmiştir.

Akıncı (2007), 'Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin, Sosyalleşme Süreci ve Şahsiyetin Oluşmasında Katkısı' isimli çalışmasında öğrencilerin aktif spor yapmalarının kendilerine tarafsız olma davranışı kazandırdığı, sporda kazanılan başarı kendine olan güvenini arttırdığı, aktif spor yapmalarının yenilikleri denemekten korkmamayı öğrettiğini ve yeteneklerinin sınırlarını zorlamasını sağladığını, Öğrenciler, aktif spor yapmalarının başarısızlık karşısında yılmamayı ve başarıya ulaşmak için çalışma alışkanlığı kazandırdığını, kendilerine güvenip risk alarak, yerinde ve doğru kararlar almayı öğrettiği, sportif aktivitelerin kendilerini bencillikten uzaklaştırdığı konusunda görüş belirttikleri sonucuna ulaşmıştır.

Aydoğan vd. (2015), 'Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Spora İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi' isimli çalışmalarında spor doğumla birlikte erken yaşlardan itibaren çocuğun hayatına girmekte ve çocukların eğitilip geliştirilmesinde en uygun ve önemli eğitim yöntemi olarak kabul edilmektedir. Çocuklar ilk sosyal becerilerini, ilişkide buldukları anne baba ve yakın çevresinden edindiği için çocukların yaşamında düzenli, sürekli ve bilimsel olarak yer alacak sportif etkinlikler konusunda tüm yetişkinlerin gerekli sorumluluğu ve özeni göstermesi gerekmektedir. Bu çerçevede ev ve okul ortamında, kısacası çocuğu tüm sosyal yaşamında ve eğitim ortamında spora geniş ve etkin olarak yer verilmelidir. Spora ve özellikle çocuğa yapılan yatırımın, toplumun geleceğine yapılacak önemli bir katkı olduğunu belirtmişlerdir.

Çevik ve Kabasakal (2013), 'Spor Etkinliklerinin, Engelli Bireylerin Toplumsal Uyumuna ve Sporla Sosyalleşmelerine Etkisinin İncelenmesi' isimli çalışmalarında sporun sosyalleşme üzerinde etkisi göz önüne alındığında, spor ve sportif etkinliklerinin bireylerin sosyalleşmelerinde faydalı olabileceği spor ve sportif etkinlikler yardımı ile bazı becerilerin geliştirilebileceği, çocukların çalışmaya başlama aşamasındaki çekingen ve utangaç tavırlarının çalışma süresinde kaybolduğu, daha sosyal bir hale geldikleri görülmüştür.

Özkan (2012), 'Resim (Görsel Sanatlar), Müzik ve Beden Eğitimi Derslerinin Bireysel Gelişim ve Sosyalleşme Açısından Önemi' isimli çalışmada beden eğitimi derslerinin bireysel gelişim ve sosyalleşme açısından gerekli gördüğünü belirtmiştir.

Şahin (2012), 'Üniversite Öğrencilerinin Sosyalleşme Sürecinde Spor Aktivitelerinin Rolü' isimli çalışmada spor, sosyalleşme sürecinin etkili bir parçası olarak iletişim becerilerini geliştirdiğini belirtmiştir.

Kılıç ve Arslan (2018), 'Parçalanmış Aileye Mensup Lise Öğrencilerinin Sosyalleşmesinde Sporun Etkisi' isimli çalışmalarında spor yapan gençlerin ifadelerinden hareketle sporun sosyalleşmeye etkileri ve etkilerden çıkan ortak sonuçlar; mutluluk, sorumluluk duygusu, yönetme arzusu, yalnızlıktan kurtulma, toplumla kaynaşma, özgüven kazanma, iletişimde rahatlık, sağlıklı ve zinde bir yaşam, çekimsizlikten kurtulma, grup ve takım ruhu kazanma, moral ve motivasyon, kurallı ve düzenli yaşama, şiddetten uzaklaşma, ön yargıları kırma, sıkıntı, stres ve gerginliklerden kurtulma, hayata bakış açısından değişimler, madde bağımlılığından kurtulma, paylaşma, toplum içinde statü kazanma ve ekonomik kazanç olarak sıralamışlardır.

Yurt (2019), 'Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Ortaokul Öğrencilerinin Sosyalleşmelerine Etkisine İlişkin Veli Görüşleri' isimli çalışmada katılımcılar beden eğitimi dersinin öğrencilerin sosyalleşmesine etkisinin olumlu olduğu yönünde görüş belirtmişler, en çok katıldıkları ilk üç madde“Kaybetmeyi kabullenme ve kazananı takdir etme alışkanlıklarını kazandırmada etkisi vardır, “Öğretim süreci esnasında öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmalarına etkisi vardır ve “Öğrencilerin arkadaşlarıyla iletişim kurmasına etkisi vardır maddeleri olmuştur. Katılımcıların en az katıldıkları üç madde“Diğer öğretmenlerle iletişim kurmasında etkisi vardır, “Öğrenci-aile ilişkilerinin gelişmesinde etkisi vardır” ve “Öğrencilerin bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabilmelerine etkisi vardır maddeleri olduğunu tespit etmiştir.

İlhan (2008), 'Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi' isimli çalışmasında beden eğitimi ve spor etkinliklerinin doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyleri farklı şekillerde etkilemekte ve tüm gelişim boyutlarını desteklemektedir. Eğitimin vazgeçilmez unsuru olan beden eğitimi ve sporun çocukların sosyalleşmeleri yolunda etkin bir unsur olduğunu belirtmiştir.

Ioan vd. (2011) “Spor Yoluyla Sosyalleşme, Takım Sporlarının İlköğretim Düzeyindeki Öğrenciler Üzerindeki Etkileri” başlıklı çalışmalarında, takım sporlarının ve spor yoluyla sosyalleşmenin, ilköğretim seviyesindeki öğrenciler üzerinde önemli etki yarattığını, birlikte hareket etme, gelişimlerinin kolaylaştığını, ve çocuğu topluma sosyal olarak entegre ettiğini bulmuşlardır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Beden eğitimi ve sporun, toplumsal yaşamın gereği olarak, kişinin psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması yoluyla kişisel gelişiminin sağlanması başta olmak üzere, birçok alanda gelişmesini ve dolayısıyla toplumda varlığını hissettirmesi ve sosyal hayatın gereklerini yerine getirebilmesi için gerekli becerilerin geliştirilmesinin sağlanması bakımından önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Nitekim, Adamakis ve Zounhia (2016) dünya çapındaki birçok ulusal Beden Eğitimi derslerinin hedeflerinden bazıları, fiziksel aktivite ve zindelik, kendini gerçekleştirme, motor beceri gelişimi ve sosyal gelişimin sağlanması olduğunu belirtmektedirler.

Sonuç olarak, beden eğitimi ve sporun bireyin davranışlarının olumlu yönde değiştirilmesinde etkili ve iyi bir sosyalleşme aracı olduğunu söylenebilir.

Beden eğitimi ve sporun, özellikle eğitim ve öğretimde görevli paydaşlar tarafından, öğrencilerin diğer kazanımları yanında sosyalleşmelerine de katkıda bulunan faktörlerden biri olduğu bilincinin, idareci, öğretmen veli ve öğrencilere yerleştirilmesine yönelik, planlama ve uygulamaların müfredata dâhil edilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

Adamakis M, Zounhia K. (2016). The impact of occupational socialization on physical education pre-service teachers' beliefs about four important curricular outcomes: A cross-sectional study, *European Physical Education Review*. 22(3), 279-297.

- Akıncı AY. (2007). Ortaöğretim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin, Sosyalleşme Süreci ve Şahsiyetin Oluşmasında Katkısı. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya.
- Altunay A. (2015). Bir sosyalleşme aracı olarak yeni medya. Selçuk İletişim, 9 (1), 410-428.
- Aras L, Asma MB. (2020). Farklı türdeki ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine yönelik tutumlarının incelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi. 5(1), 27-39.
- Aydoğan Y, Özyürek A, Gültekin Akduman G. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının spora ilişkin görüşlerinin incelenmesi. International Journal of Science Culture and Sport. Special Issue 4, 595-607.
- Beşirli H. (2016). Bireyin toplumsallaşması sürecinde spor. Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2(1), 25-31.
- Corbin J, Strauss A. (2008). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory. Thousand Oaks: Sage
- Çevik O, Kabasakal K. (2013). Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi. 3(2), 74-83.
- Çoştu Y. (2009), Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi. IX (3) ,117-140.
- Ergün M. (1994). Eğitim sosyolojisine giriş. Ankara: Ocak Yayınları.
- Filiz Z. (2010). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşmesinde spora katılımın değerlendirilmesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 4(3), 192-203.
- Güven Ö, Öncü E. (2006). Beden eğitimi ve spora katılımı aile faktörü. Aile ve Toplum Dergisi. 3(10), 81-90.
- Hacıcaferoğlu S, Sümer H. (2019). Okul spor faaliyetlerinin sporcu öğrencilerin sosyalleşmelerine yönelik katkısını bazı değişkenlere göre incelenmesi. International Journal of Cultural and Social Studies. 5(2), 704-716.
- Hekim M. (2016). Çocuklarda beden eğitimi, spor ve oyun etkinliklerine katılımın kemik gelişimi üzerine etkilerinin değerlendirilmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 5(2), 66-71.

- İlhan L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 16(1), 315-324.
- Ioan TD, Mihaela C, Sorin D. (2011), Socializing students in physical education and sports activities *Ovidius University Annals. Series Physical Education and Sport / Science, Movement and Health*. 11(2), 638-644.
- Ivanova SS, Drandrov GL, Volodeev GI, Burkhanova Y, Stafeeva AV, Vorobyov NB, Voronin, DI. (2020). The socialization of the younger pupils in physical education. *Eurasian Journal of Biosciences*. 14(1), 2201-2207.
- Kaplan Y, Çetinkaya G. (2014). Spor yoluyla toplumsallaşma-yeniden toplumsallaşma süreci. *International Journal of Science Culture and Sport. Special Issue 2*, 120-125.
- Karaboğa MT. (2018). Üniversite öğrencilerinin bir sosyalleşme alanı olarak sosyal medya hakkındaki görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(3), 912-936.
- Karacan Doğan P, Yetim AA. (2011). Halk oyunlarının sosyal bütünleşmeye etkisi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. XVI(3), 27-48.
- Karagülle AE, Çaycı B. (2011). Ağ Toplumunda Sosyalleşme ve Yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*. 4(1),1-9.
- Keske Aksoy G, Gürsel F. (2017). Beden eğitimi dersinde bireysel ve sosyal sorumluluk modeli uygulaması: bir eylem araştırması. *Eğitim ve Bilim*. 42(191), 415-431.
- Kılıç M, Şener G. (2013). Üniversite öğrencilerinin rekreasyon etkinliklerine katılımlarındaki sosyolojik etkenler ve yapısal kısıtlamalar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 3(3), 220-227.
- Kılıç M, Arslan A. (2018). Parçalanmış aileye mensup lise öğrencilerinin sosyalleşmesinde sporun etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(66), 505-517.
- Koçyiğit M, Erdoğan M, Uyar M, Çınar M. (2018). Üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinliklerle sosyalleşme düzeylerinin iletişim becerileri ve duygusal zekâları üzerine etkisi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*. 6(2), 966-988
- Küçük V, Koç, H. (2004). Psiko-Sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10, 131-141.
- Öz N. (2019). Kimlik ve karakter oluşumunda okulun rolü. *Diyanet İlmî Dergi*. 55(1), 197-215.

- Özdiñç Ö. (2005). Çukurova üniversitesi öğrencilerinin sporun ve spora katılımın sosyalleşmeyle ilişkisi üzerine görüşleri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 3(2), 77-84.
- Özkan R. (2012). Resim (görsel sanatlar), müzik ve beden eğitimi derslerinin bireysel gelişim ve sosyalleşme açısından önemi. *e-Journal of New World Sciences Academy.NWSA-Education Sciences*. 7(2), 713-721.
- Özpolat A. (2010). Ailede demokratik sosyalleşme. *Aile ve Toplum*. 5(20), 9-24.
- Öztürk Kuter, F, Kuter M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*. 3(6), 75-94.
- Söğüt B. (2019). Ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının sosyalleşme üzerine etkisinin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri*.
- Şahan H. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. *KMU İİBF Dergisi*. 10(15), 260-278.
- Şahin N. (2012). Elit Düzeyde Takım sporu ve bireysel spor yapan iki grubun iletişim becerilerinin karşılaştırılması. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 10(1) 13-16.
- Şimşek H, Yıldırım A. (2003). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tosun A, Yüksel A, Uçkun S, Konak O. (2017). Spor aktivitelerinin myo öğrencilerinin sosyalleşmesine etkisi. *Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*. 9(35),436.
- Yıldıran İ, Yetim AA. (1996). Orta Öğretimde Beden Eğitimi Dersinin Öncelikli Amaçları Üzerine Bir Araştırma. *Beden Eğitimi Spor Bilimleri Dergisi*. 1(3), 36-43.
- Yetim AA. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 1, 63-72.
- Yıldırım M, Bayrak C. (2019). Üniversite öğrencilerinin spora dayalı fiziksel aktivitelere katılımları ve yaşam kalitelerinin akademik başarı ve sosyalleşme üzerine etkisi (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 34 (1), 123-144.
- Yurt İİ. (2019). Beden eğitimi ve spor dersinin ortaokul öğrencilerinin sosyalleşmelerine etkisine ilişkin veli görüşleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. 8(23), 297-312.

Fiziksel Aktivite Düzeyi İle COVID-19 Korkusu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Onur ÇELİK¹

ÖZET

Amaç: Bu araştırmada, bireylerin fiziksel aktivite düzeyi ile Koronavirüs korku düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırma grubu, Çanakkale, Denizli ve Aydın'da ikamet eden 18-65 yaş aralığındaki 95 erkek ve 71 kadından oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların %63,3'ü lisans, %14,5'i ön lisans, %18,7'si lise, %1,2'si ortaokul, %2,4'ü ilkökul mezunudur. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmış olup; araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi, Koronavirüs (Covid-19) Korkusu Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veri analizi için; ikili karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Çoklu grup karşılaştırmalarında ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Farklılığın hangi gruptan olduğunun belirlenmesi için Tukey testi yapılmıştır.

Bulgular ve Sonuç: Araştırma sonucunda bireylerin fiziksel aktivite düzeyi arttıkça; koronavirüs korku düzeyinin azaldığı ve araştırmaya katılan kadın katılımcıların Koronavirüs korku düzeyinin erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Koronavirüs, Fiziksel aktivite, Korku düzeyi

ABSTRACT

Examination of The Relationship Between Physical Activity Level and Fear Of COVID-19

Purpose: The purpose of this study is to examine the relationship between individual's physical activity level and fear level of coronavirus disease.

Method: The research group consists of 95 men and 71 women that are between the ages of 18-65, residing in Çanakkale, Denizli and Aydın. 63,3% of participants have bachelor's degree, 14,5% associate's degree, 18,7% are high-school graduate, 1,2% secondary school graduate and 2,4% primary school graduate. In this research, scanning method was used; Personal Information Form developed by the researcher, International Physical Activity Questionnaire, Coronavirus (Covid-19) Fear Scale were used as data collection tools. For data analysis; unpaired t test was used in paired comparisons. One-way analysis of variance was used in multi-group comparisons. Tukey test was used to determine which group is divergent.

Results and Conclusion: As a result of the study, it has been observed that as the physical activity level increases, the level of coronavirus fear decreases, and female participants have higher level of fear of coronavirus than male participants.

Keywords: Coronavirus, Physical activity, Fear level

GİRİŞ

Koronavirüs 2019'un Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan SARS-CoV-2 virüsünün sebep olduğu, bütün dünyayı etkisi altına alan bir salgındır. Yeni tip koronavirüsün ortaya çıkmasının ardından tüm dünyada koronavirüs ve SARS-CoV-2 virüsü hakkında çalışmalar hızlandırılmış ve geniş çaplı önlemler alınmıştır (Dikmen, Kına, Özkan, İlhan, 2020). Koronavirüsün genel belirtileri öksürük, ateş ve solunum sıkıntısıdır (T.C. Sağlık

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Çanakkale/TÜRKİYE onur.celik0917@gmail.com.

Bakanlığı, 2020a). Koronavirüs ülkemizde görülmeye başlandıktan sonra hükümet Koronavirüs salgınını yavaşlatmak ve toplum sağlığını koruyabilmek adına bir takım önlemler almıştır. Bu önlemlerden en önemlileri okulların kapatılıp uzaktan eğitime geçmesi, kısmi sokağa çıkma yasağı, sokağa çıkma yasağı ve yiyecek içecek servisi veren yerlerin paket servise geçmesi gibi bazı önlemler alınmıştır (T.C. Cumhurbaşkanlığı, 2020a, 2020b).

Bu önlemler getirmiş olduğu zorunluluklar nedeniyle insan yaşamını ciddi anlamda değiştirmiş ve değiştirmeye devam etmektedir. Bu önlemler ve koronavirüs neticesinde, insanların hayatını fiziksel olarak etkilerken insanların hareket alanını kısıtlayıp fiziksel aktivite düzeylerini azaltmıştır (Gelen, Eler ve Eler, 2020). Getirdiği bu hareket kısıtlılığının yanında koronavirüs kardiyovasküler sistemi doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Koronavirüsün kardiyovasküler sisteme etkisi yaş, cinsiyet ve kronik rahatsızlıklar bu etkilerin dereceleri etkilemektedir (Yıldırım ve ark., 2020)

Koronavirüsün diğer korona virüs türleri gibi insanlar üzerindeki fiziksel etkilerinin yanı sıra psikolojik etkileri de vardır. Solunum yolu hastalığı olan koronavirüsün (beta-koronavirüs ailesindeki diğer virüsler gibi) psikolojik etkileri sadece enfekte olan bireylerle sınırlı kalmayıp enfekte olmamış bireylere de psikolojik olarak etkisi vardır. Bu psikolojik etkilere örnek olarak bireyin sürekli ölüm kavramıyla iç içe yaşaması, enfekte olma korkusunun yarattığı stres, karantinadaki bireylerin sosyal olarak kendilerini yalnız hissetmesi gösterilebilir (Bozkurt, Zeybek ve Aşkın, 2020).

Enerji harcamasıyla sonuçlanan tüm bedensel hareketler fiziksel aktivite olarak tanımlanmaktadır (Akyol, Bilgiç ve Ersoy, 2008). Fiziksel aktivite ile ilgili edindiğimiz bilgiler çok eskiye dayanmakla birlikte; bugünkü anlamıyla fiziksel aktivite ilk kez M.Ö. 2500'lü yıllarda Çin' de görülmüştür. Fiziksel aktivitenin bireyin sağlığına olan etkileri ilk olarak 1500'lü yıllarda İtalyan doktorlar tarafından ortaya konmuştur (Soyuer ve Soyuer, 2008). Fiziksel aktivitenin bireysel olarak kronik rahatsızlıkları önleme, fazla kilo alımını engelleme; toplumsal olarak halk sağlığını korumak ve iyileştirmek gibi fiziksel faydaları bulunmaktadır (Akyol ve ark., 2008). Yapılan düzenli fiziksel aktivite kas kuvvetini korumak ve arttırmak, iskelet sisteminin dayanıklılığını arttırmak, denge reaksiyonlarının gelişmesini sağlamak, olası yaralanma ve sakatlanmayı engellemek gibi birçok olumlu etkisi vardır (Bulut, 2013).

Fiziksel aktivitenin bireye ve topluma bedensel faydalarının yanında psikolojik olarak da faydası vardır. Fiziksel aktivite bireye kendini iyi hissetme ve mutluluk sağlar; olumlu

düşünce ve stresle başa çıkabilme yeteneği kazandırır ve bireydeki sosyal uyum kazanma oranını artırır (Bulut, 2013).

Bu çalışmanın amacı, bireylerin fiziksel aktivite düzeyi ile koronavirüs korku düzeyleri arasında nasıl bir ilişki olduğunu ve fiziksel aktivite düzeyinin koronavirüs korku düzeyine nasıl etki ettiğini ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmaya katılan bireylerin, fiziksel aktivite düzeyi ile koronavirüs korku düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi için tarama yöntemi kullanılmıştır. Tarama yöntemi, araştırma konusunun, olayın ve bireylerin kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılması olarak ifade edilebilir (Karasar, 2010).

Araştırma Grubu

Araştırmaya Çanakkale, Denizli ve Aydın illerinde yaşayan % 57,2'si (n=95) erkek, % 42,8'i (n=71) kadın katılımcı dâhil olmuştur. Araştırmaya katılanların %38'i (n=63) aktif olmayan, %39,2'si (n=65) minimal aktif, %22,9'u (n=38) aktif fiziksel aktivite düzeyine sahiptir.

Tablo 1. Araştırmaya katılanların genel karakteristikleri

Değişken		%	n
Cinsiyet	Erkek	57,2	95
	Kadın	42,8	71
Fiziksel Aktivite Düzeyi	İnaktif	38	63
	Minimal Aktif	39,2	65
	Aktif	22,9	38
Toplam		100	264

Veri Toplama Araçları

Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi: Bu çalışmada veri toplamak için Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan bu anket 9 adet sorudan oluşup, Craig ve ark (2003) tarafından geliştirilmiş olup, Öztürk (2005) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Anket formu kullanılarak katılımcının son bir haftada aktivitelerdeki zamanını belirleyerek “MET-dk/hafta” olarak bir skor elde edilmektedir. Dakika olarak süre, gün sayısı ve bazal metabolik hıza karşılık gelen MET değeri çarpılarak skor elde edilir.

Çıkan sonuçların değerlendirmede <600 MET-dk/hf altında olan katılımcılar “İnaktif”, 600–3000 MET-dk/hf arasında olan katılımcılar “Minimal Aktif” ve >3000MET-dk/hf üstünde olan katılımcılar ise “Çok Aktif” olarak nitelendirilmiştir.

Koronavirüs (Covid-19) Korkusu Ölçeği: Araştırmada kullanılan diğer veri toplama aracı ise Koronavirüs (Covid-19) Korkusu Ölçeğidir. Tek boyut ve 7 adet sorudan oluşan bu anket bireylerin koronavirüs korku düzeylerinin belirlemek amacıyla Ahorsu ve ark. (2020) tarafından geliştirilip Türkçe uyarlaması Bakıoğlu, Korkmaz ve Ercan (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin cronbach alpha değeri 0,870 olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde jamovi istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin normalliğin sınanması için çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Korona korkusu çarpıklık değeri 0,589 çıkarken basıklık değerinin 0,292 olduğu tespit edilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerleri +1 ile -1 arasında kaldığı için parametrik analizler yapılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007). İkili karşılaştırmalarda bağımsız örneklem t testi kullanılmıştır. Çoklu grup karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Farklılığın hangi gruptan olduğunun belirlenmesi için Tukey testi yapılmıştır.

BULGULAR

İstatistiksel analizlerde yapılan One Way Anova testi sonucuna göre fiziksel aktivite düzeyine göre fark olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Katılımcıların fiziksel aktivite düzeyine göre inaktif ve minimal aktif düzeyde olanlar ile aktif fiziksel aktivite düzeyinde olanlar arasında fark olduğu yapılan Tukey testi sonucunda tespit edilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılanların fiziksel aktivite düzeyine göre koronavirüs korku düzeylerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	X	SS	ANOVA		Tukey
					F	P	
Koronavirüs Korku Düzeyi	İnaktif (a)	63	16,2	5,44	6,87	,002	c < a, b
	Minimal Aktif (b)	65	17,9	6,79			
	Aktif (c)	38	13,4	5,52			

Tablo 3. Araştırmaya katılanların cinsiyete göre koronavirüs korku ve fiziksel aktivite düzeylerinin karşılaştırılması

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	SD	T	P
Koronavirüs Korkusu	Erkek	95	15,05	6,22	164	3,44	0,001
	Kadın	71	17,77	5,92			
MET	Erkek	95	2481	1386	164	2,94	0,004
	Kadın	71	1313	2047			

Cinsiyet değişkenine göre met ortalama ve korona korku düzeyleri arasında istatistiksel olarak fark olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kadın katılımcıların koronavirüs korku düzeyi, erkek katılımcıların koronavirüs korku düzeyine kıyasla daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada fiziksel aktivite düzeyine göre inaktif ve minimal aktif düzeydeki kişilerin koronavirüs korkusu ile aktif düzeydeki kişilerin koronavirüs korkusu arasında fark olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine bakıldığında ise kadınların koronavirüs korkusu erkeklerin koronavirüs korkusundan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Fiziksel aktivite düzeyine bağlı olarak ortaya çıkan sonuçlarda; daha az fiziksel aktivite yapan bireylere kıyasla daha fazla fiziksel aktivite yapan bireylerde koronavirüs korkusu daha düşük çıkmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak fiziksel aktivitenin bireyin üstünde olumlu etkileri olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin yapılan bir çalışmada; katılımcılardan düzenli egzersiz yapanların düzenli egzersiz yapmayanlara kıyasla daha mutlu oldukları ve psikolojik olarak daha iyi hissettikleri gözlemlenmiştir (Başar, 2018). Yapılan bir diğer araştırmada ise katılımcılardan düzenli fiziksel aktivite yapan bireylerin yapmayanlara kıyasla daha sağlıklı ve mutlu bir yaşantıya sahip oldukları gözlemlenmiştir (Yaman vd., 2019). Fiziksel aktivite düzeyi yüksek olan bireylerde mutluluk ve iyi hal artışının yanı sıra özgüven artışı da gözlemlenmiştir. Yapılan bir çalışmada düzenli fiziksel aktivite yapan bireylerin yapmayanlara kıyasla daha yüksek özgüvene sahip oldukları görülmüştür (Terlemez, 2019). Düzenli yapılan fiziksel aktiviteler, bireyin iyi hal durumunu arttırmasının yanında; bireyin travmatik olaylar sonrasında yaşadığı problemleri atlatmasına, bireyin kaygı düzeyini azaltmasına yardımcı olduğu bilinmektedir (Canan ve Ataoğlu, 2010).

Yukarıdaki çalışmalara paralel olarak; bu çalışmada çıkan sonuçlara göre fiziksel aktivite düzeyinin artması bireyin koronavirüs korkusunun azalmasına neden olmuş olabilir. Yüksek fiziksel aktivite düzeyi, bireylerin koronavirüse karşı tutumlarını olumlu yönde etkiliyor olabilir.

Araştırmada elde edilen verileri cinsiyet farklılıkları açısından değerlendirmek gerekirse, erkek bireylerin met değerleri kadın bireylerin met değerlerinden daha yüksek çıkmıştır. Bunun nedeni olarak toplumumuzda genel olarak erkeklerin spor yapmaya, fiziksel güç gerektiren işleri yapmaya daha meyilli olması gösterilebilir. Yapılan bir araştırmada erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha fazla fiziksel aktivite düzeyine sahip olduğu ortaya konmuştur (Çeker ve ark., 2013).

Erkeklerin, kadınlardan daha fazla fiziksel aktivite düzeyine sahip olmasının bir diğer olası nedeni de çocuklu ailelerin spora, fiziksel aktiviteye bakış açılarıdır. Ülkemizde erkek çocuklar, kızlara oranla daha fazla sportif faaliyetlere, fiziksel aktivitelere dâhil olmaktadır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada ailelerin çocuklarını spora, fiziksel aktivitelere yönlendirilmesi konusunda cinsiyetçi bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür (Karahüseyinoğlu, Gündoğdu, 2008).

Araştırmamızdan çıkan verilere göre kadın katılımcıların koronavirüs korku düzeyi erkek katılımcıların koronavirüs korku düzeyinden daha yüksektir. Çalışmamızda elde ettiğimiz verilerle, daha önce yapılan bazı araştırmalardan çıkan veriler paralellik göstermektedir. Örneğin, Çırakoğlu'nun domuz gribi (H1N1) hakkında yaptığı bir araştırmada (2011), kadın katılımcıların erkek katılımcılara kıyasla daha yüksek kaygı puanına sahip oldukları saptanmıştır. Başka bir çalışmada ise yine kadın katılımcıların korku düzeylerinin erkek katılımcılardan daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Raude ve Setbon, 2009). Erkeklerin, kadınlara kıyasla daha düşük korku düzeyine sahip olmasının nedeni olarak; erkeklerin salgın, hastalık gibi durumları daha çok dini ve dışsal faktörlere (kader, şans) dayandırmasından kaynaklı olduğu söylenebilir (Çırakoğlu, 2011).

Bireylerin koronavirüs korku düzeylerinin azaltılması için öncelikle gerekli kişisel tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bunun yanında hastalığın nasıl bulaştığı ve hangi belirtilere sahip olduğu konusunda bireylerin bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Yapılan bir araştırmada sağlık okuryazarlığı düzeylerinin arttıkça koronavirüs kaygı düzeylerinin düştüğü tespit edilmiştir (Uğraş ve ark., 2021). Bu bağlamda bireylerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin artırılması ve bu çalışma bulgularına göre fiziksel aktivite düzeylerinin artırılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Ahorsu DK, Lin C-Y, Imani V, Saffari M, Griffiths MD, Pakpour AH. (2020). The Fear of COVID-19 Scale: Development And Initial Validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 27, 1–9.
- Akyol A, Bilgiç P, Ersoy G. (2008). *Fiziksel Aktivite, Beslenme Ve Sağlıklı Yaşam*. Baskı. Ankara: Klasmat Matbaacılık.
- Avcı Ü, Usluel Y, Kurtoğlu M, Uslu N. (2013). Yeniliklerin Benimsenmesi Sürecinde Rol Oynayan Değişkenlerin Betimsel Tarama Yöntemiyle İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 33(33), 53-71.
- Bakioğlu F, Korkmaz O, Ercan H. (2020). Fear Of COVID-19 And Positivity: Mediating Role Of İntolerance Of Uncertainty, Depression, Anxiety, And Stress. *International Journal of Mental Health and Addiction*. Doi: 10.1007/s11469-020-00331-y
- Başar S. (2018). Düzenli Egzersizin Depresyon, Mutluluk ve Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisi. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 5(3), 25-34.
- Bozkurt Y, Zeybek Z, Aşkın R. (2020). Covid-19 Pandemisi: Psikolojik Etkileri Ve Terapötik Müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 19(37), 304-318.
- Bulut S. (2013). Sağlıkta Sosyal Bir Belirleyici; Fiziksel Aktivite. *Turkish Bulletin of Hygiene & Experimental Biology/Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji*. 70(4): 205-214
- Canan F, Ataoğlu A. (2010). Anksiyete, Depresyon Ve Problem Çözme Becerisi Algısı Üzerine Düzenli Sporun Etkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*. 11(38), 38-43.
- Craig CL, Marshall AL, Sjöström M, Bauman AE, Booth ML, Ainsworth BE, Oja P. (2003). International physical activity questionnaire: 12-country reliability and validity. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 35(8), 1381-1395.
- Çeker A, Çekin R, Ziyagil MA. (2013). Farklı Yaş Gruplarındaki Kadın ve Erkeklerin Düzenli Fiziksel Aktiviteye Katılım Davranışı Değişim Basamakları. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 8(1), 11-20.
- Çırakoğlu OC. (2011). Domuz Gribi (H1N1) Salgınıyla İlişkili Algıların, Kaygı ve Kaçınma Düzeyi Değişkenleri Bağlamında İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 26(67), 49-64.
- Gelen M., Eler S, & Eler, N. (2020). Detraining: Covid-19 Ve Üst Düzey Performans. *Milli Eğitim Dergisi*. 49(227), 447-464.

- Karahüseyinoğlu M, Gündoğdu C. (2008). Geleneksel Spora Yönelme İsteğinde Cinsiyet Faktörü. *Sport Sciences*. 3(4), 159-167.
- Karasar N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (21. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtımı.
- King WR, He J. (2005). Understanding The Role And Methods Of Meta-Analysis İn IS Research. *Communications of the Association for Information Systems*. 16, 665-686.
- R Core Team (2020). R: A Language and environment for statistical computing. (Version 4.0) [Computer software]. Retrieved from <https://cran.r-project.org>. (R packages retrieved from MRAN snapshot 2020-08-24).
- Raude J, Setbon, M. (2009). Lay Perceptions Of The Pandemic Influenza Threat. *European Journal of Epidemiology*. 24(7), 339-342.
- Soyuer F, Soyuer A. (2008). Yaşlılık Ve Fiziksel Aktivite. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 15(3), 219-224.
- Tabachnick BG., Fidell LS. (2007). *Using multivariate statistics* (5th Ed.). Allyn And Bacon.
- T.C. Sağlık Bakanlığı a (2020, 20 Temmuz) COVID19 Nedir? <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı b (2020, 12 Mart) Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: “Korona Virüs'le mücadele sürecini, el birliğiyle rehavete ve paniğe kapılmadan atlatma kabiliyetine sahibiz. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/117021/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-korona-virus-le-mucadele-surecini-el-birligiyle-rehavete-ve-panige-kapilmadan-atlatma-kabiliyetine-sahibiz->
- T.C. Cumhurbaşkanlığı a (2020, 14 Nisan). Kabine Toplantısının Ardından Yaptıkları Konuşma <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/118131/kabine-toplantisinin-ardindan-yaptiklari-konusma>
- Terlemez M. (2019). Spor Aktivitesinin Özgüven, Serotonin Ve Dopamine Etkisi. *International Journal of Social Science*. 2(2), 1-6.
- Til A. (2020). Yeni Koronavirüs Hastalığı(COVID-19) Hakkında Bilinmesi Gerekenler. *Göller Bölgesi Aylık Ekonomi ve Kültür Dergisi*. 8(85), 53-57.
- The Jamovi Project (2020). jamovi. (Version 1.6) [Computer Software]. Retrieved from <https://www.jamovi.org>.

- Uğraş Dikmen, A, Kına M., Özkan S, İlhan M. (2020). Covid-19 Epidemiyolojisi: Pandemiden Ne Öğrendik. *Journal of Biotechnology and Strategic Health Research*. COVID-19 Özel Sayı, 29-36.
- Uğraş S, Sağın AE., Karabulut Ö, Özen G. (2021). The relationship between college athletes' health literacy and COVID-19 anxiety levels. *Physical Education of Students*, 25(1) 36–42.
- Yaman Ç, Sevil Ü, Gürkan A, Değer VB, Hergüner G, Yücel AS, Korkmaz M. (2019). Fiziksel Aktivitenin Zihinsel Ve Bedensel Dinginlik Üzerine Etkisi: Bir Örnek Uygulama. 1. Uluslararası Ruh Sağlığında Toplumsal Farkındalık Kongresi. *Proceeding Book*, s.35-38
- Yıldırım ÖT, Turgay A, Tunay DL. (2020). COVID-19 Pandemisi Ve Kardiyovasküler Etkileri. *Çukurova Anestezi ve Cerrahi Bilimler Dergisi*, 3(3), 128-133.

Türkiye’deki Okul Sporları Organizasyonlarının Bu Organizasyonlara Katılan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi

Murat ASLAN¹, Ahmet Enes SAĞIN²

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı okul spor organizasyonlarının bu organizasyonlarda görev alan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri tarafından değerlendirilmesi ve mevcut sorunların ortaya konulmasıdır.

Yöntem: Araştırmada nitel araştırma modellerinden yorumlayıcı fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan 15 Beden Eğitimi ve Spor ve Öğretmeni oluşturmuştur. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler tümevarımcı yaklaşım yöntemiyle analiz edilmiştir.

Bulgular Veri analizi sonucunda katılımcıların okul sporları organizasyonlarına ilişkin değerlendirmeleri iki tema ve on kategori altında toplanmıştır. Katılımcılar okul spor organizasyonlarında yaşadığı temel sorunların; kura çekimi ve fikstür planlaması, müsabaka ortamlarının uygunluğu, sağlık tedbirleri, güvenlik önlemleri, müsabaka hakemlerinin yeterliği ile ödül töreni gibi kategoriler altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu sorunlara ek olarak ulaşım, yolluk ve harcırah ödemeleri, konaklama ve yemek problemi ile tükenmişlik sendromu gibi konuların da Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri tarafından organizasyona katılmanın bedeli olarak değerlendirildiği görülmüştür.

Sonuç: Elde edilen verilere göre; Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin geçmişte okul sporları organizasyonlarında karşılaştıkları problemler ile günümüzde karşılaştıkları problemlerin benzer olduğu anlaşılmaktadır. Yıllar geçtikçe yaşanan sorunların azalmayı ve farklı sorunların dahil olması beraberinde birtakım riskleri getirmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin organizasyona katılımını sürdürmesinin, katılımcı sayısının artırılmasının ve okul spor organizasyonlarının hedeflerine ulaşabilmesinin ön şartı şüphesiz nitelikli bir organizasyon yapılmasından geçmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Sporları, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Spor Organizasyonu, Spor Yönetimi.

ABSTRACT

Evaluation of the School Sports Organizations by Physical Education and Sports Teachers Participating in These Organizations in Turkey

Purpose: The aim of this study is to evaluate the school sports organizations by the Physical Education and Sports Teachers who work in these organizations and to reveal the current problems.

Method: The interpretive phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study group consists of 15 Physical Education and Sports Teachers who work in secondary schools and high-schools affiliated to the Ministry of National Education in 2019-2020 academic year in Turkey. Data were collected by using a semi-structured interview technique. The data obtained in the study were analyzed with the method of inductive approach.

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü, Çanakkale/TÜRKİYE. murataslan@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8938-3930

² İnönü Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Malatya /TÜRKİYE a.e.sagin@outlook.com, ORCID: 0000-0002-4243-8276

Results: As a result of the data analysis, it was seen that the evaluations of the Physical Education and Sports Teachers regarding school sports organizations were gathered under two themes and ten categories. It has been determined that the fundamental problems experienced by Physical Education and Sports Teachers in school sports organizations are gathered under such categories as drawing lots and fixture planning, suitability of competition environments, health precautions, safety precautions, competence of match referees and award ceremony. In addition to these problems, it was seen that issues such as transportation, travel and subsistence payments, accommodation and food problems and burnout syndrome were evaluated by Physical Education and Sports Teachers as the cost of participating in the organization.

Conclusion: According to the data obtained; It is understood that the problems faced by the Physical Education and Sports Teachers in school sports organizations in the past and the problems they face today are similar. Over the years, the nondecreasing in the problems and the inclusion of different problems have brought some risks. As a result, the prerequisite for students to continue to participate in the organization, to increase the number of participants and to reach the goals of school sports organizations is undoubtedly a qualified organization.

Keywords: School Sports, Physical Education and Sports Teacher, Sports Organization, Sports Management.

GİRİŞ

İlk ve ortaöğretim kurumlarındaki çocuk ve genç yaş kategorisindeki büyük bir kitlenin spor etkinliklerinde yer alması bir ülkenin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve sosyal olarak güçlü ve sağlıklı bir toplum haline gelmesi bakımından son derece önemlidir. Düzenli yapılan egzersizin akademik başarıyı olumlu etkilediği, stres altında daha etkili karar verebilme yeteneğini geliştirdiği saptanmıştır (Chang ve ark., 2012; Tomporowski ve ark., 2008). Alanyazındaki araştırmaların ortak noktasının egzersiz programlarına ve okul spor etkinliklerine katılımın, çocuklar ve gençler üzerindeki duyuşsal, bilişsel, fiziksel, sosyal bakımdan olumlu etkilerine vurgu yapıyor olması aslında bu konunun önemini ve hassasiyetini göstermektedir (Aracı, 2004; Baysal, 2019; İlhan ve ark., 2011; Kotan ve ark., 2009; Sağın ve Karabulut, 2019; Şenduran, 2008; Öztürkalan ve ark., 2013). Bu araştırmalara ek olarak, okul sporlarına katılan öğrencilerin katılmayanlara göre sosyalleşme, dışa dönüklük, sorumluluk, genel davranış gelişimi ve akademik başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu ve devamsızlıklarının daha az olduğunun gözlemlendiği sonucuna ulaşılmış (Öcal, 2010; Sağın ve Akbuğa, 2019); okul sporlarının çocuk ve gençlerde dayanışma ve işbirliği duygusunu geliştirmek, kural bilinci oluşturmak, paylaşım, adalet, hoşgörü ve yardımseverlik gibi insanı değerlerin yanı sıra sporun insan, doğa ve toplumsal alanlardaki etkisi ve işlevi hakkında bilinçlendirilmesi gibi amaçlarına vurgu yapılmış (Pehlivan, 2004); okul sporlarında görev alan öğrencilerin okul aidiyet duygularının okul sporlarına katılmayan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiş (Serbest, 2019; Yanık, 2018) ve okul sporlarına

katılan öğrencilerin sporda ahlaki davranışlar sergilemeye yakın oldukları saptanmıştır (Turan, 2020).

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) verilerine göre 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Türkiye’de devlete ve özel sektöre bağlı ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim (genel ve mesleki lise) kurumlarında öğrenim gören toplam 16 milyon 543 bin öğrenci bulunmaktadır (MEB, 2020). Böylesine geniş bir kitleye eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yanı sıra eğitimin ve sosyalleşmenin bir parçası olarak spor etkinliklerine katılma fırsatı sunma gereksinimi de doğmaktadır. Özçakır (2018) okulların eğitim görevlerinin yanı sıra çok sayıda çocuk ve genç için sporu organize etme sorumluluğu bulunduğunu belirtmektedir. Söz konusu gereksinim ve sorumluluk 2020 yılı itibarıyla Türkiye’de, merkezde Türkiye Cumhuriyeti Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Spor Eğitim Dairesi Başkanlığı, tüm illerde ise Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri bünyesindeki Okul Sporları Birimleri tarafından karşılanmaktadır. Okul sporları organizasyonları ulusal nitelikteki diğer spor organizasyonlar gibi temelde “sağlıklı bir toplum oluşturabilmek”, “spor yoluyla fırsat eşitliği sağlamak”, “spor dallarını topluma tanıtmak ve yaymak” ile “başarılı sporcu ve spor elemanlarını yetiştirmek” gibi birden fazla amacı içinde barındıran organizasyonlardır (Cankalp, 2005). Özer ve Çolakoğlu (2017) toplumda spor bilincinin oluşturulması ile lisanslı sporcu sayısının ve uluslararası alandaki başarının okul sporlarının etkinliğinin artırılmasıyla elde edilebileceğini vurgulamıştır. Aydemir (2014) de okul sporları organizasyonlarının gelecekte performans sporcusu olacak elit sporcuların yetiştiği bir sporcu potansiyeline sahip olduğunu, başka bir deyişle bu organizasyonların birer sporcu havuzu olarak değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Okul sporları organizasyonları gibi farklı yaş gruplarından binlerce öğrencinin katıldığı böylesine büyük kapsamdaki spor organizasyonlarının tüm yönleriyle eksiksiz ve sorunsuz bir şekilde yürütülmesi hem büyük bir sorumluluk ve çabanın hem de büyük bir bütçe ile fiziki ve beşeri kaynağın sağlanmasını beraberinde gerektirmektedir. Türkiye nüfusunun yaklaşık olarak beşte birini oluşturan ilk ve ortaöğretim düzeyindeki milyonlarca çocuk ve gencin oluşturduğu böylesine geniş bir kitleye, dolayısıyla topluma okul sporları organizasyonları aracılığıyla sunulan aslında bir spor hizmetidir. Bu kapsamdaki organizasyonların başarısı ve kalitesi, okullarını bu organizasyonlarda temsil eden öğrencilerin, öğretmenlerin dolayısıyla okulların memnuniyetinin sağlanması ile doğru orantılıdır. Ancak bir spor organizasyonu sadece sahadaki bir müsabakanın başlatılması ve oynatılmasından ibaret olmayıp bunun ötesinde çok daha farklı ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Yerel düzeyde gerçekleştirilen en dar kapsamdaki spor organizasyonundan uluslararası nitelikteki üst düzey spor

organizasyonlarına kadar bir organizasyonun başarısını, kalitesini ve sürdürülebilirliğini etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar organizasyonun yapılacağı tesisten, soyunma odalarına, organizasyon takviminden, ödül törenine, hakemlerin ve organizasyon görevlilerinin yeterliğinden ulaşım ve konaklamaya, sağlık ve güvenlik hizmetlerinden organizasyon ve müsabaka programına kadar geniş bir yelpazede değerlendirilebilir (Aslan, 2020; Balcı, 1999; Temel ve Akyol, 2016). Birbirinden bağımsız gibi görünen, fakat organizasyonun bütünü etkileyen bu unsurların başarılı bir şekilde yönetimi ve eşgüdümü üst düzey bilgi, beceri, tecrübe ve hassasiyet gerektirir. Söz konusu unsurlardan herhangi birindeki aksama veya bu alanların olası kötü yönetimi, sahadaki oyunculara, antrenörlere, hakemlere, yöneticilere ve hatta izleyiciye dolayısıyla oyunun kendisine yani organizasyonun bütününe tesir edecektir. Bir okul bahçesinde beton zeminde oynanan sınıflar arası turnuvadan Dünya Liseler Futbol Şampiyonasının finaline kadar uzanan çok uzun ve meşakkatli yolun arka planında aslında başarılı bir spor organizasyonu yönetiminin olduğu söylenebilir. Hiçbir öğrenci (sporcu) ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni (antrenör) içinde yer almaktan hoşlanmayacağı bir etkinlikte bulunmak ya da görev almak istemez. Bu organizasyonlara olumsuz duygu ve tutumlarla katılım organizasyonların kalitesinin düşmesine ve amaçlara erişilememesine yol açabilecektir. Bu noktadan hareketle mevcut araştırma ile Türkiye'nin sporcu altyapısını oluşturan çocuk ve genç yaş grubundaki çok geniş bir kitlenin yer aldığı okul spor organizasyonlarının bu organizasyonlarda faal olarak görev alan Beden Eğitimi ve Spor öğretmenleri tarafından değerlendirilerek mevcut sorunların ortaya konulması ve bu sorunlara çözüm önerilerinin getirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından yorumlayıcı fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojide temel olan katılımcılar tarafından çeşitli bağlamlarla ilişkili olarak sağlanan anlatıların yorumlanmasıdır (Lopez ve Willis, 2004). Odak noktası katılımcıların yaşamış oldukları deneyimleri nasıl anlamlandırdıkları ve yorumladıklarıdır (Horrigan-Kelly, Millar ve Dowling, 2016). Yani “*Deneyimlerde ve anlatılarda gizlenen anlamlara ulaşmaktır.*” (Ersoy, 2017). Bu araştırmanın odak noktasını da Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu okul spor müsabakalarına katılmış olan Beden Eğitimi ve Spor öğretmenlerinin okul sporları organizasyonlarının işleyişine yönelik duygu ve düşüncelerinin belirlenmesi oluşturmaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul ve liselerde görev yapmakta olan 15 Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri çeşitliliğini sağlamak adına çoğunlukla Türkiye'nin farklı il ve ilçelerinde farklı okul türlerinde görev yapan farklı yaş gruplarından Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri seçilmiştir. Katılımcıların okul sporları organizasyonları ile ilgili duygu ve düşüncelerini derinlemesine çok boyutlu bir şekilde analiz edebilmek için nitel araştırmada, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemleri tercih edilmiştir. Nitel araştırmalar, aynı anda birden fazla örneklem yönteminin kullanılmasına olanak tanımaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). “Nitel araştırmaların en önemli özelliklerinden biri her nitel araştırma için kabul edilebilir standartların olmamasıdır.” (Özden ve Sabah, 2017). Bu esneklikten faydalanılarak araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden “Ölçüt örnekleme” ve “Kartopu Örnekleme” yöntemi birlikte kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde önceden belirlenmiş bazı kriterleri karşılayan kişilerin seçilmesi esas alınır (Patton, 2002). Bu bağlamda bu araştırmada Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinde aranan kriterler şunlardır;

- Birden fazla spor branşında okul spor müsabakalarına katılmış olmak
- Farklı il ve ilçelerde düzenlenen okul spor organizasyonlarına katılmış olmak
- En az il derecesi yapıp devamında grup, yarı final veya Türkiye finallerine katılmış olmak

Katılımcılar seçilirken okul spor organizasyonlarına farklı yıllarda, farklı yerlerde katılmış olmaları ve belli bir seviyeye kadar ilerlemiş olma ölçütlerinin aranmasının sebebi; okul sporlarına katılan katılımcıların bu organizasyon sürecinde derinlemesine bilgi birikime sahip olmaları daha gerçekçi sonuçların ortaya çıkma ihtimalini artırabilir.

Ölçüt örnekleme yönteminin ardından nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan kartopu örnekleme yaklaşımı kullanılmıştır (Biernacki ve Waldorf, 1981). Kartopu örnekleme yöntemi, ulaşılması güç popülasyonlarda uygun şartları sağlayan bireyleri bulmak adına etkili bir stratejik yöntemdir (Goodman, 1961). Araştırmaya dahil olmuş katılımcılardan okul sporları müsabakalarında yer almış, bilgi ve donanımı ile faydalı olabileceği ve araştırmaya dahil olmayı isteyeceklerini düşündükleri gönüllü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleriyle de görüşülerek çalışma grubu genişletilmeye çalışılmıştır. Katılımcılara yönelik bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir. Katılımcılara kod isimler verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Mesleki Deneyim	Okul Türü
Mehmet	Erkek	7	Ortaokul
Mustafa	Erkek	17	Ortaokul
Can	Erkek	8	Lise
Hakan	Erkek	20	Ortaokul
Harun	Erkek	15	Ortaokul
Ömer	Erkek	11	Lise
Sinem	Kadın	15	Lise
Hasan	Erkek	10	Lise
Aslı	Kadın	21	Ortaokul
Ali	Erkek	5	Lise
Buğrahan	Erkek	13	Ortaokul
Kazım	Erkek	12	Lise
Rıza	Erkek	14	Ortaokul
Hüseyin	Erkek	9	Ortaokul
Murat	Erkek	8	Ortaokul

Veri Toplama Aracı ve Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle toplanmıştır. Görüşme tekniği nitel araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama tekniğidir (Jamshed, 2014). Görüşme formunda yer alan sorular ilgili alanyazın taraması neticesinde oluşturulmuştur. Soruların oluşturulmasının ardından 3 alan uzmanından görüş alınmış ve uzmanların dönütlerine göre araştırmanın amaçları çerçevesinde formun son hali hazırlanmıştır. Buna göre görüşme formunda 7 soru yer almaktadır. Katılımcılardan derinlemesine bilgi toplayabilmek ve ifadelerini daha iyi kavrayabilmek için görüşme sondaj sorularla desteklenmiş (Gray, 2004) ve görüşme esnasında katılımcıların soruyu yanlış anlamış olma durumları fark edildiğinde sorular farklı şekilde yönlendirme olmadan sorulmaya çalışılmıştır (Shenton, 2004).

Örnek Sorular;

- Gençlik Spor Bakanlığının okul sporları organizasyonlarını nasıl buluyorsunuz, organizasyonun işleyişinde olumlu-olumsuz bulduğunuz noktalar nelerdir? (Kura çekimi-fikstür sistemi, Hakemler, Ödül töreni, Güvenlik önlemleri, Sağlık tedbirleri vs.)

- İl ve ilçede düzenlenen okul sporları müsabakalarıyla, grup, yarı final ve Türkiye finallerinde düzenlenen müsabakalar arasında organizasyonla ilgili herhangi bir farklılık oluyor mu? Varsa bu farklılıklar nelerdir?
- Grup, yarı final veya Türkiye finallerine gitmeye hak kazandığınızda Gençlik ve Spor Bakanlığının sizlere sunmuş olduğu katkılar nelerdir? Bu katkılar beklentilerinizi karşılıyor mu? Karşılmıyorsa beklentileriniz nelerdir?

Katılımcılarla görüşme yapılmadan önce bir Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni ile pilot görüşme gerçekleştirilerek soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Yapılan görüşme neticesinde herhangi olumsuz bir durumla karşılaşmamıştır. Görüşmenin yapıldığı öğretmenin verileri araştırma kapsamına alınmamıştır. Görüşme yapılan 15 katılımcıdan 11'i ile yüz yüze görüşme gerçekleştirilirken, 4 katılımcıyla ise yüz yüze görüşme imkanı olmadığından internet ortamında (Skype) hem sesli hem de görüntülü olarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze görüşmeler, nitel araştırma alanında uzun süredir baskın görüşme tekniği olmuşsa da internet üzerinden görüşme de giderek yaygınlığını artırmaktadır (Opdenakker, 2006). Görüşmeler katılımcıların istekleri doğrultusunda uygun oldukları zamanda yapılmış ve izinleri doğrultusunda ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşmeler 30 dakika-1 saat aralığında sürmüştür. Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Etik Kurulunun 04/01/2021 tarih ve 01/35 sayılı kararı ile yürütülmüştür.

Verilerin Analizi

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde elde edilen veriler hiçbir değişiklik yapılmadan bilgisayar ortamında metne dönüştürülmüştür. Araştırmada elde edilen veriler tümevarımcı yaklaşım yöntemiyle analiz edilmiştir. Genel tümevarım yaklaşımı; nitel verileri analiz etmek için uygun ve verimli bir yol sağlar (Thomas, 2003). Bu yaklaşımda; veri seti içerisinde ortaya çıkarılan kodlardan yola çıkılarak kategori ve temalar keşfedilmeye çalışılır (Azungah, 2018). Bu araştırmada katılımcılardan toplanan veriler öncelikle gerek kelime olarak gerekse cümle olarak kodlanmış, ardından kodlardan yola çıkılarak kategoriler oluşturulmuştur. Oluşturulan kategoriler arasında ilişkiler tespit edilmeye çalışılmış ve uygun temaların altında toplanmıştır. Kategori ve temalar ile ilgili ayrıntılar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Elde edilen bulguların raporlanmasında katılımcı söylemlerinin betimlenmesi amacıyla doğrudan alıntılarla belirtilmiştir. Aynı zamanda katılımcı ifadeleri arasında temsiliyet gücü en yüksek olduğu düşünülen kişinin doğrudan ifadesi bulgular kısmında sunulmuştur. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliğin nasıl sağlanacağına yönelik farklı

bakış açıları mevcut olup araştırmacılar farklı stratejiler önerebilmektedir (Creswell, 2016). Bu araştırmada da inandırıcılık, tutarlık, teyit edilebilirlik ve aktarılabirlik stratejileri uygulanmaya çalışılmış aynı zamanda tüm etik unsurlar gözetilmiştir. Bu noktada katılımcıların kişisel bilgileri gizli tutulmuştur. Katılımcılara kod adı verilmiştir.

Araştırmacı Roller

Nitel araştırmacı; “bizzat alanda zaman harcayan, deneklerle doğrudan görüşen ve gerektiğinde deneklerin tecrübelerini yaşayan, alanda kazandığı perspektifi ve tecrübeleri toplanan bilgilerin analizinde kullanan kişidir” (Yıldırım, 1999). Nitel araştırmalarda araştırmacının kendisinin veri toplama aracı olması nedeniyle çalışmada önemli bir yer tutar (Şimşek ve Yıldırım, 2011).

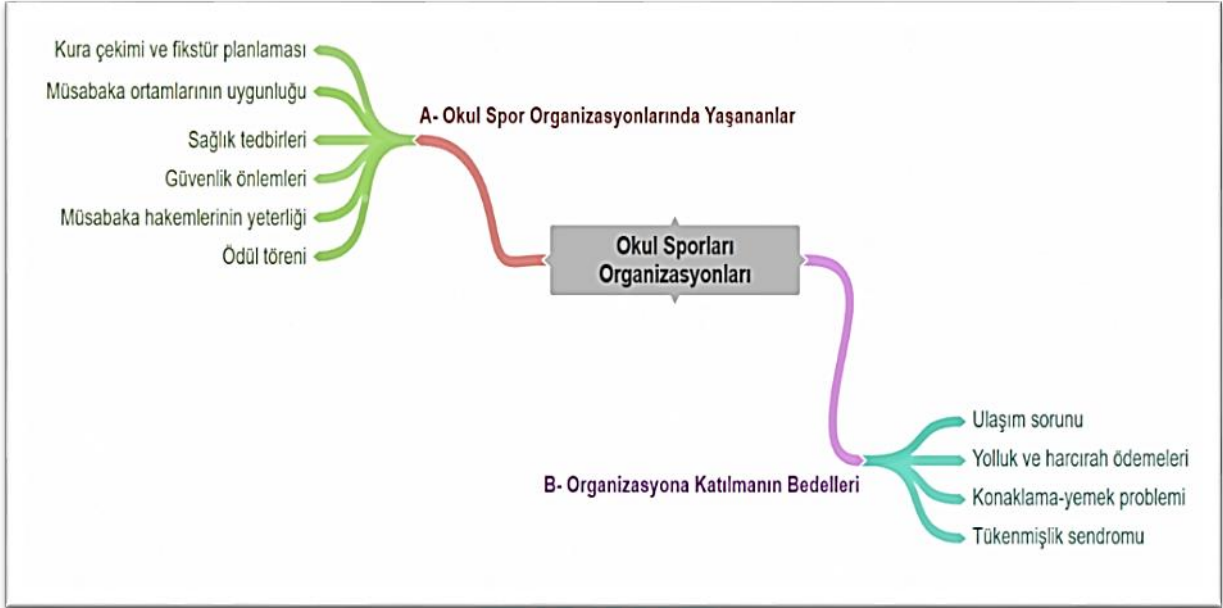
İki araştırmacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada, araştırmacıların biri Dr. unvanına sahip ve bir devlet üniversitesinde akademik hayatını sürdürmekte olup ulusal ve uluslararası birçok spor organizasyonunun düzenlenmesinde faal olarak görev almıştır. Diğer araştırmacı ise doktora öğrencisi olup Milli Eğitim Bakanlığında Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni olarak görev yapmakta ve bulunduğu bölgede okul sporları organizasyon koordinatörlüğünü yürütmektedir.

BULGULAR

Bu bölümde, okul spor organizasyonlarına en alt seviyeden en üst seviye kadar farklı il ve ilçelerden katılmış olan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin bu süreçte Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı olarak görev yapan Gençlik ve Spor Müdürlüklerinin yürüttüğü organizasyonlara ilişkin somut deneyimleri ve gözlemlerine ilişkin duygu ve düşünceleri analiz edilerek; “Okul spor organizasyonlarında yaşananlar” ve “organizasyona katılmanın bedelleri” olarak 2 tema altında toplanmıştır.

Okul spor faaliyetlerinin nasıl yürütülmesi gerektiği ile ilgili yönetmelik bulunmakla birlikte organizasyonun işleyişi ile ilgili her il ve ilçede uygulanan genel geçer bir standart bulunmamaktadır. Bu noktada il ve ilçelerde bulunan okul sporları organizasyon tertip komiteleri farklı uygulamalar yapabilmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri, yapılan düzenlemeler ve işleyiş ile ilgili birtakım sorunların ve aksaklıkların olduğunu, hatta karşılaştıkları sorunlar nedeniyle organizasyona katılıp katılmamakta tereddüt ettiklerini belirtmişlerdir. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri il ve ilçe organizasyonlarında karşı karşıya kaldıkları birçok problemle grup yarışmalarında, yarı finallerde ve Türkiye finallerinde karşılaşmadıklarını veya daha az karşılaştıklarını ancak bu seviyede de kendilerini

daha büyük sorumlukların beklediğini ve daha farklı sorunlarla uğraşmak durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 1. Okul spor organizasyonlarına yönelik tema ve kategoriler

A-) Okul Spor Organizasyonlarında Yaşananlar

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgulara ulaşmak amacıyla velilere “çocuklarını okula erken kayıt yaptırmalarına neden olan faktörler nelerdi?” sorusu sorulmuş ve velilerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleriyle yapılan görüşmeler neticesinde ortaya çıkan bulgular; “*okul spor organizasyonunda yaşananlar*” teması altında: “*Kura çekimi ve fikstür planlaması*”, “*müsabaka ortamlarının uygunluğu*”, “*Sağlık tedbirleri*”, “*Güvenlik önlemleri*”, “*Müsabaka hakemlerinin yeterliği*”, ve “*Ödül töreni*” olmak üzere 6 kategoride toplanmıştır.

“*Kura çekimi ve fikstür planlaması*”; Katılımcıların ifadelerine göre, bazı il ve ilçelerde, okul sporları koordinatörü kura çekimi ve fikstür planlaması için müsabakaya katılacak olan takımları teknik toplantıya davet etmekte ve katılımlarını zorunlu tutmaktadır. Ancak, katılımcılar, bazı il ve ilçelerde kura çekiminin sistem üzerinden yapıldığını, müsabakalara katılmayı taahhüt etmiş okullara da herhangi bir bilgilendirme yapılmadan, koordinatörler tarafından sadece müsabaka cetvelinin en son halinin duyurulduğunu belirtmektedir.

- “Biz İl’e uzak bir ilçeyiz bu yüzden ilde yapılan kura çekimlerine gidemiyoruz. İl de bu durumu bildiğinden kura çekimiyle ilgili canlı yayın yapıyor. Biz de oradan takip ediyoruz” (Mehmet)

- “...Bizim ilçede kura çekimi nasıl oluyor, nerede yapılıyor inanın kimse bilmez. Bakarsınız, koordinatör kuraları çekmiş fikstürü yayımlamış...” (Mustafa)

Katılımcıların bazıları, il tertip komitesinin bazı ilçelerde müsabaka yapılmamasına yönelik kararlar aldığını, müsabakalara katılmak isteyen takımları ise ilk turdan itibaren ilde yapılan müsabakalara dahil ettiğini belirtmektedir. Bu noktada, katılımcıların bazı dönemlerde bir branş müsabakası için ilçeden il merkezine 4-5 defa gitmek durumunda kaldıklarını, aynı zamanda bazı köy okullarının da il ve ilçeye ulaşım konusunda büyük sıkıntı yaşadıklarını ve bu okulların İl’e gidip gelmelerinin oldukça zorlayıcı olabildiğini ifade etmektedir. Bu konuda Can’ın görüşleri şunlardır;

“...İlçede müsabakalar yapılmadığı için ilk turdan itibaren İl’deki müsabakalara katılım sağlıyoruz. Farklı 3-4 branştan katıldığımızda en az 15-20 defa İl’e gidip gelmek durumunda kalıyoruz. 80 km’lik mesafe bizim için kolay olmuyor.”

İlçede müsabakalar katılımın az olmasından dolayı mı yapılmıyor?

“Hayır mesela bocce branşında toplam 10 takım varsa 6’sı bizim ilçeden. İl ile konuştuğumuzda bizim ilçenin finalistleri gelsin bir sonraki turdan devam etsinler diyoruz. Kabul etmiyorlar, üstelik 3 yıldır da ilde bizim takımlar şampiyon oluyor.”

İllerdeki müsabakalar tamamlandıktan sonra takım sıralamasında; bir üst aşamadaki yarışmalara katılma hakkı elde eden takımlar bölge müsabakalarına katıldıklarından bu aşamada kuraların çekilmesinin ardından oluşturulan gruplarda sadece grup birincileri yarı finallere katılmaya hak kazanmaktadır. Ancak katılımcılar bu noktada planlama ile ilgili bazı eleştirilerde bulunmaktadırlar. Örneğin, Hakan;

“Grup müsabakasında sadece grup birincisi olan takımlar yarı finallere gidiyor. Ancak bir grupta çok iyi takımlar birbirleriyle oynayıp eleniyorken diğer grupta bu gruba göre nispeten zayıf takım 1. çıkıyor. “

Ne yapılmasını isterdiniz?

“Örneğin; Eskiden 8 takım giderdi 4’lü 2 grup olurdu. Ardından çapraz eşleşmeler olurdu. Sen grup 2. olsan da diğer grup birinciyle oynar yine çıkardın. Şimdi müsabakalar 1 gün daha uzamasın diye sadece grup birincileri gruptan çıkıyor.” (Hakan)

“Müsabaka ortamlarının uygunluğu”; Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, müsabaka ortamlarının genel olarak popüler okul sporları branşlarının (futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi, hentbol) yapılmasına olanak tanıdığı ve bu branşlarda da salon ve sahaların elverişli olduğu, çok fazla problem yaşanmadığı, sadece bazı branşlarda bazı ilçelerde eksikliklerin ve aksaklıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Eksikler noktasında, özellikle de ilçelerde Gençlik ve Spor Müdürlükleri tarafından düzenlenen müsabakalarda gerekli malzeme ve materyalin göz ardı edildiği ortaya çıkmıştır. Harun; söz konusu sorunu “...İlçede 3 yıldır müsabakalarda kullanılan masa tenisi masaları çok kötü, koordinatör arkadaşta gençlik spora söylüyoruz ya arkadaş bu masalarda müsabaka olmaz diyoruz idare edin diyorlar oysa en basiti herhangi bir okuldan ödünç alabilirler.” şeklinde ifade ederken, Mehmet ise; sinirli bir şekilde “...anlamıyorum Gençlik Spor. Bazı müsabakalarda 2 takım da top getirmemiş oluyor, maç yapacak top bulamıyoruz. Bir top ver maç bitince geri götür...” Katılımcıların rahatsız olduğu bir diğer durum ise bazı il ve ilçelerde, popüler olmayan branşlar dışında geriye kalan birçok branşın organizasyonunun düzenleneceği saha ve salonun olmamasıdır.

Bizim ilçede daha öncesinde futbol maçları halı sahada yapılıyordu yaklaşık 25 takım katılıyordu. Müsabaka yerini başka ilçede stadyuma verdiler. Sadece 5 takım dahil oldu... Ne oldu. Bir sene sonra geri halı sahaya verdiler.” (Ömer)

“Sağlık Tedbirleri”; Sağlık tedbirleriyle ilgili olarak Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde, bazı illerde sağlık müdürlüklerinin müsabakalara sağlık personeli ve ambulans gönderdiği, müsabakalar sonlanana kadar beklettiği, bazı illerde Gençlik ve Spor Müdürlüğünün kendi bünyesinde olan sağlık personelinin müsabakada bulunduğu ortaya çıkarken, katılımcılar, bazı illerde ise tüm müsabakaların herhangi bir sağlık personeli olmadan gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Bu durumla ilgili olarak Sinem;

-“...bizlerde de suç var. Müsabakaya gidiyoruz sağlık personeli yok. Hakemler sağlık personelini görmeden maçı başlatmam diyor. Bizler de hakemi ikna ediyoruz. Aylarca hazırlanmışız güç bela oraya kadar gelmişiz. Ama bunlar geçerli sebepler değil. Diğer taraftan can söz konusu. Aslında bizlerde çözüm bulunana kadar oynatmamalıyız.”

- “Sağlık ekibi dediğimiz sadece bir kişi. O da elinde 1 tane soğutucu sprey bulunan biri. Önceden hakemler müsabakalara geldiğinde sağlık ekibi yoksa maçı yönetmiyordu. Ambulans gelir beklerdi. Şimdi dua ediyoruz ki ciddi bir durum olmasın.” (Hasan)

- “Eskiden müsabakalarda sağlık ekibi gelmeden müsabaka başlamazdı. Şimdi özellikle ilçedeki maçlarda sağlık ekibi gelmiyor. Personel eksikliği bahane edilerek sağlık ekibi göndermiyorlar.” (Aslı)

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri özellikle bazı ilçelerde yapılan müsabakalarda sağlık personelinin olmadığını, sağlık müdürlüğünün çeşitli sebeplerden ambulans ve sağlık ekibi göndermediğini, Gençlik ve Spor İlçe Müdürlüğünün de kendi eğitimli personelinin olmaması nedeniyle maç esnasında gerek hakemlerin gerekse Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin müdahale etmek durumunda kaldığını belirtmektedir. Bu durumla ilgili olarak Sinem;

- “...En son katıldığım müsabakada rakip takımın öğrencisi maçta benim oyuncuyla çarpıştı ve kötü bir şekilde yere düştü ve başı da yere değdi. Hepimiz sahaya koştuk. Ben çok korktum ne yapacağımı bilemedim. Çocuk bilincini kaybetmişti. Hemen bir arkadaş müdahale etti ve ambulansı aradık... Durum aslında düşündüğümüzden daha ciddi. Çocuğa bir şey olsaydı kim verebilirdi bunun hesabını.”

- “Ben bizim ilçede sağlık tedbirleriyle ilgili bir şey görmedim. Çocuk sakatlandığında bir öğretmen arkadaşımız kendi aracıyla hastaneye götürüyor...” (Ali)

“Güvenlik Önlemleri”; Çoğu katılımcı güvenlik önlemleri ile ilgili il ve ilçelerde oynanan müsabakalara güvenlik personelinin gelmediğini müsabakalarda gerekli tedbirlerin alınmamasından kaynaklı istenmeyen olaylarla karşılaştıklarını belirtmektedir.

- “Geçen sene oryantiring takımını müsabakaya götürmüştüm. Gittiğimde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri, öğrenciler ve yetkililer kavga etmek üzereydi. Bir anda kendimizi kavganın ortasında bulduk. Allahtan aklı başında öğretmen arkadaşlar vardı da olay büyümedi. Ama bir tane bile asker veya polis yoktu.” (Buğrahan)

- “Geçen yıl ilde final maçımız var. Rakip takım stada taraftar getirmiş. Maç boyunca yemediğimiz hakaret, küfür, tehdit kalmadı. Maçı kaybettik. Belki kazansaydık oradan zor çıkardı sporcularım. Final maçında bir tane güvenlik görevlisi, polis olmaz mı? Maç esnasında ben polisi aradım da geldiler.” (Harun)

Görüşme yaptığımız bazı Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri aynı zamanda okul sporlarında koordinatörlük yapmış kişilerdi. Bu kişiler müsabakalardan önce emniyet müdürlüğüne yazı yazmamıza ve Gençlik ve Spor Müdürlüğünün yapmış olduğu protokole göre de gelmeleri gerektiğini belirtirken, nadiren polis ekibinin geldiğine şahit olduklarını ifade etmişlerdir.

- “Biz özellikle takım sporlarında müsabakalarda tedirgin oluyoruz. Çünkü olay çıkma ihtimali çok yüksek...” (Ömer)

- “... Emniyet güçlerinin olduğu müsabakalarda bile ciddi durumlarla karşı karşıya kalırken güvenlik güçlerinin olmadığı büyük problemlerin olmama ihtimali yok gibi.” (Kazım)

“Müsabaka hakemlerinin yeterliği”; Katılımcılar ilçelere gönderilen hakemlerin niteliğinin yanında takım sporlarında niceliksel olarak da problemlerin söz konusu olduğunu, bazı takım sporları branşlarında müsabakanın oynanması için o gün görevli ya da müsabakası olan takımın Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninin hakemlik yapmak durumunda kaldığını belirtmektedir. Ömer; “...basketbol ve voleybol maçlarında o esnada maçı olmayan Beden Eğitimi ve Spor öğretmeni yan hakem veya masa hakemi oluyor. Aksi halde maç oynanmayacak. Federasyon 1-2 hakem gönderiyor.” şeklinde ifade ederken, Rıza, “her zaman iyi hakemlerle karşılaşamayacağımızı ve hakemlerin de hata yapabileceğini biliyoruz. Ancak bazı şartların hakemleri hata yapmaya zorluyor. “Küçükler futbol müsabakalarında tek hakem maçı yönetiyor. Bazı zamanlar hakemler ilk maçlarını yönetmiş oluyor ve ofsayt kuralını da uygulamaya çalışıyorlar. Hata yapmaması çok zor...” şeklinde düşüncelerini ifade etmektedir. Hüseyin ise;

- Federasyonlar için müsabakalar önemsiz görülebilir ve yeni lisans alan hakemini tecrübe kazanması için gönderebilir. Ancak o müsabakaya çıkan takım için durum öyle olmuyor. En az 1 yılın emeği oluyor. Hakem elbette hata yapabilir. Ancak 16-17 yaşında yeni bir aday hakemin gelip maçı önemsememesi bizleri üzüyor...” ifadeleri ile hakemlerin bakış açısına vurgu yapmaktadır.

“Ödül töreni”; Katılımcılar, çocukların yıl boyunca bireysel ve takım olarak emek verdiğini, çaba sarf ettiğini, ancak verdikleri bu emeğin ve çabanın karşılığında Gençlik ve Spor Müdürlüklerinin birçok il ve özellikle ilçede herhangi bir ödül töreni düzenlemediğini, hatta kupa ve madalya gibi sembolik bir ödülün dahi verilmediğini belirtmişlerdir. Bu konuda katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

- Bizim ilçede katıldığımız müsabakalarda herhangi bir ödül almadığımız gibi ilde yaptığımız derecenin de ödülü bir sene sonra verilmekte. 1 yıl sonra öğrencilerin çoğu mezun olmuş oluyor. 1 yıl sonra gelen kupa madalyanın kıymeti harbiyesi olmuyor. (Ömer)

- Biz, ilçede müsabakalar bittikten sonra Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri olarak kendi çabamızla bir ödül töreni hazırlamaya çalışıyoruz. Ancak bunun içinde gerekli izinlerin

alınması, tören yapılacak ortamın hazırlanması, protokol ekibimin davet edilmesi, öğrencilerin getirilmesi, verilecek olan hediyelerin alınması gibi birçok işle uğraşmak zorunda kalıyoruz. (Rıza)

Katılımcıların bazıları, öğrencilere verilen bu ödüllerin onların motivasyonlarına önemli bir katkı sunduğunu, uzun bir antrenman temposunun ardından onlarca takımı geride bırakıp derece elde etmeleri neticesinde verilecek herhangi bir hediyein çocukları mutlu edeceğini ve hediyeye baktıkça kendileriyle gurur duyacaklarını belirtmektedir. Mehmet'in "Geçen sene ilçe müsabakalarında dereceye giren çocuklara madalya vermediler. Biz de okul olarak kendi madalyamızı yaptık. Çocuklara bir sabah töreninde verdik. Öğrencimin annesi hocam bizim çocuk bir hafta dışarıda madalya boynunda gezdi diyor." cümleleri bu yargıyı destekler niteliktedir. Benzer bir şekilde Murat "Ben sınıf içerisinde turnuva yaptığım zaman bile ara sıra öğrencilere bir madalya bir ödül veririm..." ifadeleriyle herhangi bir ödülün öğrenci nezdinde anlamı ve öneminin farklı olduğunu vurgulamaktadır.

B- Organizasyona Katılmanın Bedelleri

Katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde ortaya çıkan bulgular; "Ulaşım sorunu", "Yolluk ve harcırah ödemeleri", "Konaklama-yemek problemi", ve "tükenmişlik sendromu" olmak üzere 4 kategoride toplanmıştır.

"**Ulaşım sorunu**"; Yapılan görüşmelerde katılımcılar, bazı ilçe okullarının ulaşım problemi nedeniyle öğrencileri ilde yapılan müsabakalara götüremediğini veya sadece tekrar tekrar gitmek durumunda kalmayacakları branşları tercih edip bu müsabakalara katıldıklarını belirtmektedir. Katılımcılar; grup, yarı final ve Türkiye finallerinden itibaren Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün belli bir yolluk ve harcırah desteği sunduğunu, ancak İlçeden İl'e giderken ulaşım ile ilgili herhangi bir yerden bir destek alamadıklarını ifade etmektedir. Bununla ilgili olarak Hakan; "...Bizim ilçede bazı branşlarda müsabakalar oynanmıyor. Eğer sen o müsabakaya katılmak istiyorsan doğrudan İl'e gitmen gerekiyor. Sadece bir branştan en az 4-5 defa İl'e gidip gelinebiliyor. Okul bütçesini düşündüğümüzde 100 km yolu 4-5 defa gidip gelmek imkânsız." ifadeleriyle ulaşım probleminin okul sporlarına katılmalarında önemli bir engel olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Mehmet'in görüşleri de şöyledir;

"İlçe'de müsabakalar yapılmadığı için ilk turdan itibaren İl'deki müsabakalara katılım sağlıyoruz. Farklı 3-4 branştan katıldığımızda en az 15-20 defa İl'e gidip geliyoruz. Her gidip gelmemiz 300-400 liralık masrafa sebep oluyor. Her seferinde bir sponsor bulmaya

çalışıyoruz. Okul idaresinden, öğretmen arkadaşlardan, veliden, belediyeden vs. destek istiyoruz. Ama yine de çok gidemediğimiz maç oluyor.”

Katılımcılar, il ve ilçelerde düzenlenen müsabakalarda Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerini en çok zorlayan konuların başında ulaşım probleminin olduğunu belirtmektedir. Katılımcılara göre Gençlik ve Spor Bakanlığının yapacağı bir düzenleme ile okul sporlarına öğrenci katılımında artışın olacağını ifade etmektedirler. Can'ın bu konu hakkındaki düşüncesi şöyledir;

- *“Bir Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninin ilçe köyünden gidip ildeki müsabakalara katılması çok zor. Görüyoruz. Özellikle köy okullarında Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninin girişimleriyle ve kendi cebinden harcıyarak öğrencileri müsabakalara götürüyor. Bu öğretmen bunu kaç defa yapabilir...”*

“Yolluk ve Harcırah Ödemeleri”; Katılımcıların ön plana çıkardığı diğer bir konu ise yolluk ve harcırah ödemeleridir. Katılımcılar, takımları ilde derece yaptıktan sonra işlerinin daha da zorlaştığını grup, yarı final ve Türkiye finallerine giderken çok zorlandıklarını yol, konaklama ve yemek için Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün verdiği öğrenci başı harcırahlarının çok cüzi olduğunu, dahası ücretlerin de aylar sonra alınabildiğini belirtmektedir. Hatta bazı Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri bütçe bulamadıklarından müsabakalara gidemediklerini belirtmektedir. Bu konuda Buğrahan'ın *“...Ben bulunduğum ilde her sene 1-2 branşta bölge şampiyonasına katılmaya hak kazanıyorum. Kurumlarla irtibata geçiyorum, iş adamı bulmaya çalışıyorum, sponsor bulmaya çalışıyorum. Başarabilirsem öğrencileri alıp gidiyoruz. Ancak bulamazsam da maalesef katılmıyorum, napayım.”* görüşü dikkat çekicidir.

Öğretmenler zaten başka bir İl'e gitmek durumunda kaldıklarından öğrencilerin ağır sorumlulukları ailelerin endişeleri okulun beklentileri gibi baskı oluşturacak unsurların da eklenmesiyle takımları götürmekten vazgeçtiklerini belirtmektedirler.

- *“Verilen harcırahlar yetersiz...”* (Harun)

- *“... müsabakalara gidebilmek için kredi çeken Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni var. Bu haber medyaya düşmüştü. Başka bir şey söylemeye gerek var mı?”* (Ömer)

- *“...Açık konuşmak gerekirse benim mesleğimdeki 17. Yılım. Muhakkak en az bir branştan grup ya da yarı finallere katılıyordum. Ancak artık dilenmekten sıkıldım. Okulda dersimi işlerim. İmkan varsa çocukları ildeki müsabakaya götürürüm yoksa da biraz da onlar düşünsün...”* (gülerek! kim düşünecekse) (Mustafa)

“Konaklama-yemek problemi”; Katılımcıların ifadelerine göre Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin sıkıntı yaşadığı konulardan biri de konaklama ve yemek problemidir. Katılımcılar, İlden grup, yarı final ve Türkiye finallerine gittiklerinde Gençlik ve Spor Müdürlüğünün kalacak yer temin etmediğini, her giden takımın kalacağı yeri kendi ayarladığını, maddi durumu iyi olan okullar iyi şartlarda konaklayabilirken, diğer okulların ise iyi olmayan şartlarda konakladığını belirtmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin bu konudaki görüşleri şöyledir:

- “...Çocuk, Gençlik ve Spor Müdürlüğü bünyesi altında iyi şartlarda konaklamalı. Biz gittiğimizde pansiyonda kalıyoruz...” (Hakan)

- “...Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün verdiği paraya göre konaklıyor olsak çadırda uyumamız lazım. Başımızı sokacak bir yer bulduk mu seviniyoruz.” (Harun)

- “Aile 13-14 yaşındaki çocuğunu belki ilk defa il dışına gönderiyor ve çocuğundan ayrı kalıyor. Bence Gençlik ve Spor Müdürlüğü öğrencilere günlük harcırak vereceğine kendi ayarladığı tesislerde, güvenlik önlemlerinin olduğu, düzenli denetimlerin olduğu, hijyenik koşullarda hazırlanmış yemekler sunmalı.” (Buğrahan)

2020'nin şubat ayında Millî Eğitim Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında yapılan protokol gereğince artık bu yıldan itibaren Kredi ve Yurtlar Kurumunda boş yer olması durumunda sporcu ve antrenörler yurtlarda kalabileceklerdir. Katılımcılar bu durumla ilgili olarak şunları söylemektedir.

- “Müsabaka yapılan İl'e yüzlerce sporcu gitmekte zaten. Yurtlar doluyken nasıl ayarlayacaklar...” (Kazım)

- “Çok güzel. Böyle bir sorunun fark edilmiş olması gerçekten sevindirici. Ancak o kadar sporcuyu sığdıracaklar mı?” (Mehmet)

“Tükenmişlik sendromu”; Katılımcıların görüş ve ifadelerinden yola çıkarak Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin mahalli müsabakalardan Türkiye finallerine giden yolda başarı elde ettikçe daha büyük riskler aldığı, daha fazla bedel ödediği, bu yolda maddi ve manevi kayıplarla karşı karşıya kalabildikleri ve bu yaşadıklarının neticesinde de bir nevi tükenmişlik sendromu yaşadıkları anlaşılmaktadır. Bu konuyla ilgili Mehmet'in görüşleri şöyledir; “Her sene aylarca müsabakalara hazırlanıyoruz. Ailemizden, kendimizden feragat ediyoruz. Benden götürüsü getirisinden çok oluyor.” Mustafa ise “... ne aile memnun kalıyor ne okul idaresi istiyor, bin bir uğraşla hazırlanıyoruz, malzemesiydi, servisiydi derken her sene bu sene son diyorum...”

Katılımcılar her yıl yoğun ve stresli bir dönem geçirdiklerini müsabakalar haricinde yaşananların kendilerini daha çok yıprattığını belirtmektedir.

- *Her yıl müsabakaya gider, gelirim... Okul idaresinin; noldu Kazım hocam? Bu sene de mi birincilik yok? demesi beni inanılmaz derecede rahatsız ediyor...(Kazım)*

- *"... Tek tek velileri arıyoruz. İkna edip öğrencileri takımlara alıyoruz. İdare ile uğraşım zorla kurs açtırıyoruz. Diğer öğretmenlerle bile tartışıyoruz. Tek amacımız öğrencilere spor yaptırmak."* (Mehmet)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Mevcut araştırma bulgularına göre Beden Eğitimi ve Spor öğretmenlerinin okul sporları organizasyonlarında yaşadıkları temel sorunların; "kura çekimi ve fikstür planlaması", "müsabaka ortamlarının uygunluğu", "sağlık tedbirleri", "güvenlik önlemleri", "müsabaka hakemlerinin yeterliği" ve "ödül töreni" olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin "ulaşım", "yolluk ve harcırah ödemeleri", "konaklama-yemek problemi" ile "yaşadıkları tükenmişlik sendromunu" organizasyonlara katılımın bir bedeli olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin okul sporları organizasyonlarında karşılaştıkları mevcut sorunların Çolakoğlu ve Karaküçük (2006) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Fakat burada asıl üzerinde durulması gereken sorun, okul spor organizasyonlarıyla ilgili yıllar önce yaşanan veya karşılaşılan sorunların (maddi sıkıntılar, malzeme sorunu, tesis sorunu, idari sorunlar, velilerden kaynaklanan sorunlar, öğrencilerin ilgisizliği ve organizasyonlardaki hakem eksikliği vb.) günümüzdeki sorunlara çok yakın hatta aynı sorunlar olmasıdır. Aradan geçen on dört yılda hem spor hem de spor dışındaki tüm alanlardaki büyük ve hızlı değişime ve gelişime rağmen hala aynı sorunların dile getiriliyor olması okul sporları organizasyonlarının planlanması ve yönetiminin temel birtakım sorunlar taşıdığını da açıkça göstermektedir. Mevcut araştırma bulguları Aydemir (2014) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularıyla da örtüşmektedir. Katılımcılar, okul sporlarındaki müsabaka yoğunluğunun bu organizasyonlara katılımı olumsuz olarak etkilediğini, müsabaka takviminin kısa bir süreç sıkışmasından dolayı Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni öğretmenlerinin sporcu velileri ile sıkıntı yaşadıklarını belirtmişler, ayrıca tesis ve takvim konusunda planlama eksikliklerine vurgu yapmışlardır.

Mevcut araştırmaya katılan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar detaylı olarak incelendiğinde bu sorunların bir bölümünün organizasyon sırasında

yaşandığını, bir bölümünün ise daha organizasyon başlamadan, organizasyona katılım sürecinde ortaya çıktığı görülmektedir. Organizasyon sırasında karşılaşılan ve organizasyonun işleyişini bozan ve kaliteyi düşüren sorunların daha etkin bir spor organizasyonu yönetimiyle çözülebilecek sorunlar olduğu söylenebilir. Fakat diğer yandan bir okul takımının henüz organizasyona katılmadan önce yaşadığı “ulaşım”, “konaklama”, “yemek”, “harcırah” ve özellikle de “tükenmişlik sendromu” gibi hassas bir soruna bu konudaki tüm paydaşların daha fazla ilgi göstermesi gerektiği de açıktır. 2016 yılında Türkiye Okul Sporları Federasyonu tarafından İstanbul’da gerçekleştirilen “Okul Sporları Çalıştayında” da mevcut araştırma bulgularıyla ortaya konulan sorunlara benzer sorunların öne çıkarıldığı ve bu sorunlar için çözüm önerilerinin getirildiği görülmektedir. Türkiye’de okul sporları için çok önemli ve kapsamlı bir çalışma olarak nitelendirilebilecek ve ana teması “Sporda Başarının Sırrı Okul Sporları” olarak belirlenen çalıştayın problem başlıkları incelendiğinde mevcut araştırmada ortaya konulan temel sorunların o tarihte de güncelliğini koruduğu söylenebilir. Acar (2015) da Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin okul sporları organizasyonlarında Milli Eğitim Müdürlüğü, Gençlik Hizmetleri ve Spor Müdürlüğü, İl Spor Temsilcilikleri, okul aile birliği, okul idarecileri, öğrenci velileri, okulun diğer öğretmenleri, özel kurum ve kuruluşlardan yeterince destek görmedikleri belirtmiş; Aydemir (2014) de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürürlükten kaldırılan spor kulüpleri yönetmeliğinin okul sporları faaliyetlerine katılan okulların ekonomik anlamda sıkıntı çekmelerine neden olduğuna dikkat çekmiştir. Hemen hemen tüm okulların karşılaştığı ve Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin “organizasyona katılmanın bedeli” olarak nitelendirdiği bu sürecin okul sporları organizasyonuna katılımı daha baştan engellemesi ya da motivasyondan uzak bir katılıma sebep olması dolayısıyla daha iyi yönetilmesi gerektiği ifade edilebilir. Süreç içerisinde okul spor organizasyonlarında karşılaşılan sorunların zamanla Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin okul sporlarına katılım motivasyonlarını düşüreceği söylenebilir. Benzer şekilde Pehlivan (1998) ders dışı okul spor etkinliklerine katılımı engelleyen etmenlerin başında öğretmenlerin isteksizliğinin geldiğini, öğretmenlerin ödüllendirilmeleri durumunda, bu etkinlikleri daha kapsamlı bir biçimde ve özveriyle sürdürebilecekleri güç, inanç ve istekte olduklarını belirtmiştir.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri tarafından belirtilen bu sorunların çözülebilmesi veya asgari düzeye indirilmesi okul yönetimlerinin bütçeleri planlanırken bir faaliyet yılındaki okul spor organizasyonlarına katılabilecek düzeye getirilmesi sağlanarak mümkün olabilir. Buna ek olarak organizasyonda görevli öğretmen ve öğrencilere verilecek resmi harcırah da günümüz şartlarında güvenli ve sağlıklı bir ulaşım, konaklama ve yemek hizmeti almaya

elverişli hala getirilebilir. Belki de hayatlarında ilk defa otobüs veya uçakla seyahat edecek, ilk defa otelde konaklayacak ve ilk defa bir kafe veya restaurantta bir toplulukla yemek yiyecek bir çocuğun tüm bu deneyimlerinin en azından ortalama veya ortalamanın üzerindeki bir kalite düzeyinde olması sağlanmalıdır. Bu yaş grubundaki bir çocuğun yaşadığı olumlu veya olumsuz deneyimin yıllar sonra bile onda unutamayacağı bir etki yaratacağı, belki de onun hayatını değiştirecek bir karar almasına dönüşeceği unutulmamalıdır. Bu sebeple özellikle “okul sporları organizasyonlarının düzenlenen bir etkinlikten daha fazlası” olduğu gerçeği ile hareket edilmeli ve çocukların ve gençlerin hayallerine olumlu dokunuşlar yapılmalıdır.

Öğrenci sporcular gibi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri de okul spor organizasyonlarının temel paydaşlarından ve baş aktörlerinden biridir. Öğretmenlik mesleğiyle ilgili alanyazın, öğretmenliğin bilgi, yetenek, tecrübe dışında duyuşsal davranış gerektiren bir meslek olduğunu (Pehlivan, 2010), nitelikli öğrenciler yetiştirmede bilgi kadar, öğretmenin mesleğe yönelik tutumu ile mesleğe verdiği değer de gerekli olduğunu belirtmektedir (Kılınçer ve Afacan, 2019; Temel, Mirzeoğlu ve Mirzeoğlu, 2013). Araştırmalar, öğretmenliğin bir kariyer olarak seçilmesine “çocuklarla çalışma arzusu”, içsel değer, “geleceği şekillendirmek veya öğrencileri etkilemek”, “toplumsal katkı” ve “algılanan öğretim yeteneği” gibi motivasyonların etki ettiğini ortaya koymaktadır (König ve Rothland, 2012; Watt ve Richardson, 2012). Öğretmenlik mesleği ile ilgili genel tutum, davranış, motivasyon ve inanç bir Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni için de geçerlidir. Fakat bir Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeninin diğer branş öğretmenlerinden farklı olarak görev tanımında açıkça belirtilen ve yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve sorumlulukları dışında zaman zaman yazılı olmayan veya kendiliğinden gelişen birtakım görev veya misyonları da olabilmektedir. Söz konusu özel durum, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin, öğrencilerin, velilerin, diğer öğretmenlerin ve okul yönetimlerinin gözünde daha farklı bir yerde konumlandırılmasına yol açmaktadır. Bir Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenini, sahada antrenör, maçı yöneten hakem, kafileye başkanlık eden yönetici, sahada öğrencilerine ilk yardımı uygulayan sağlık görevlisi, kimi zaman kendi olanaklarıyla öğrencilerini müsabakaya hazırlamaya ve yetiştirmeye çalışan ulaşım ya da malzeme sorumlusu, kimi zaman da sahadaki gerginliği ve şiddeti önlemeye çalışan bir güvenlik veya bir denge unsuru olarak görmek mümkündür. Tüm bu farklı rolleri nedeniyle bir Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni öğretmenini “bir öğretmenden daha fazlası” olarak nitelendirmek çok da yanlış olmayacaktır. Kurumsal yapılanmasını tamamlamış veya ekonomik olarak güçlü özel eğitim kurumları

dışındaki birçok devlet okulunda bu tür ilave rollere sahip Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerini görmek mümkündür. Diğer yandan, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin kendilerine biçilmiş söz konusu ilave rolden genel olarak çok fazla şikâyetçi olmadıkları, hatta bu rolleri kabullendikleri ve mesleklerini özveriyle sürdürdükleri de gözlemlenmektedir. Fakat söz konusu kabullenme, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin içinde katılımcı ve yarışmacı olarak yer aldığı okul spor organizasyonlarının kalitesinin düşük ya da vasat olması gerektiği anlamına da gelmemelidir. Hem antrenör sıfatıyla Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin hem de yarışmacı sıfatıyla öğrencilerin sağlıklı, güvenli ve kaliteli bir spor organizasyonunda yeteneklerini sergileme istekleri en doğal haklarıdır.

Geçmiş yıllara göre tesis ve malzeme bakımından sadece ilgili bakanlığın değil aynı zamanda yerel yönetimler ve kar amacı güden veya gütmeyen kuruluşların da desteklediği spor alanının okul sporları gibi büyük ve değerli bir potansiyeli daha iyi değerlendirmesi gerekmektedir. Çocuk ve genç sporculara olan yatırımın kaliteli ve sorunsuz spor organizasyonları ile desteklenmesi hem bu sporcuların daha o yaşlarında sporu bir yaşam tarzı olarak görmesini hem de kendilerine ulusal ve uluslararası düzeyde bir kariyer belirlemelerini sağlayabilecektir. Araştırmalar, okul yıllarında yaşanan sınavlara hazırlık, maddi kazanç sağlayamama, devamsızlık ve başarısızlık, ilgi ve istekte azalma, sakatlık ve hastalık gibi sebeplerle öğrencilerin çok büyük bir oranda spordan uzaklaştıklarını ve sporu bırakma kararı aldıklarını göstermektedir (Pehlivan, 2013). Bu nedenle, üzerinde yıllardır yoğun tartışmaların sürdüğü bir konu olan “eğitimin ve sporun aynı anda sürdürülüp sürdürülemeyeceği” konusunun belki de ilk pilot çalışmalarının yapılacağı bu yıllar öğrenciler açısından olumsuzla evrilmeden önce gerekli önlemler alınmalıdır.

Spor organizasyonlarının içindeki temel sorunlar çözüldüğünde veya asgari seviyeye indirildiğinde, bu durum organizasyona katılan sporcuların ve takımların performanslarına yansıtacak, okullar arasındaki rekabet seviyesi de artıracaktır. Okul sporları ortamının kalitesi ne kadar artırılırsa genel olarak spora ve spor organizasyonlarına olan olumlu tutumun da kendini orta ve uzun vadede göstereceği söylenebilir. Ülkemizde üst yaş kategorilerine ve profesyonel düzeydeki sporculara ve spor branşlarına olan her türlü yatırım ve destek belirli bir program dahilinde okul sporlarına ve alt yaş kategorisindeki öğrenci sporculara da yönlendirilip temelden bir spor ve sporcu altyapısı oluşturulabilir. Spor yönetenlerin, çocukluk, ergenlik ve gençlik dönemlerini yaşayan ve her biri gelecekte herhangi bir branşta üst düzey sporcu adayları olan öğrencilere içinde bulunmaktan mutluluk ve heyecan duyacakları spor ortamları sağlamak gibi bir sorumluluklarının olduğu ifade edilebilir.

Bunlara ek olarak, Türkiye Okul Sporları Federasyonunun hem ulusal hem de uluslararası okul sporları organizasyonlarından tek sorumlu federasyon olarak görevlerini yürütmesinin spor organizasyonların yönetimi açısından daha avantajlı olabileceği ifade edilebilir. Bu düşünce 2016 yılındaki Okul Sporları Çalıştay raporlarına da yansımaktadır (TOSF Çalıştay, 2016). Okul Sporları Federasyonunun, Türkiye Üniversite Sporları Federasyonu örneğinde olduğu gibi temel paydaşı olan okullar, Gençlik ve Spor Müdürlükleri ve Milli Eğitim Müdürlükleri ile kuracağı güçlü iletişim ve sağlanacak eşgüdümün spor organizasyonlarının daha başarılı yürütülmesine yardımcı olabileceği söylenebilir. Bu maksatla okul spor organizasyonlarının daha etkili bir biçimde yürütülebilmesi için Gençlik ve Spor Müdürlükleri içerisindeki okul sporları biriminin mevcut yapısındaki sorunların konunun taraflarıyla bir araya gelerek acilen tespit edilmesi ve bu birimin yetkilerinin artırılarak güçlendirilmesi sağlanabilir. Ayrıca, her ilde, ilgili branş federasyonunun il temsilciliğinde olduğu gibi okul sporlarında da her okul sporu branşına özel bir Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni görevlendirilebilir. Bunun dışında, daha etkili bir organizasyon yapısı için okul spor faaliyetlerinin yerelde, sadece belirli dönemlerde değil yıl içerisinde geniş bir takvime yayılarak düzenlenmesi sağlanabilir. Böylelikle öğrenci sporcuların sadece belli bir dönem değil yıl boyu fiziksel aktiviteye katılması teşvik edilebilir.

Mevcut araştırmada olduğu gibi spor organizasyonları yoluyla bir spor hizmeti alan ve aynı zamanda bu hizmeti olumlu ya da olumsuz etkileyen katılımcıların aldıkları hizmetler hakkında değerlendirmeler yaptıkları araştırmalar sayesinde bir spor organizasyonunun zayıf ve güçlü yönlerini belirlemek, organizasyona yönelik oluşabilecek olası tehditleri ve elde edilecek fırsatları iyi değerlendirmek ve bu doğrultuda bir strateji belirlemek artık bir zorunluluktur. Bu stratejin belirlenmesi ve değerlendirme için düzenli aralıklarla tüm paydaşların katıldığı bir eşgüdüm toplantısı son derece yararlı olacaktır. Organizasyon yılının başında yapılacak böyle bir eşgüdüm toplantısı ile geçen dönemi değerlendirme ve önümüzdeki dönem için bilgilendirme yapılma şansı elde edilebilir. Bu konuda ileride yapılacak araştırmalarda geliştirilecek veya Türkçe 'ye uyarlanacak bir "spor organizasyonları kalite ölçeğinin" kullanılması alandaki sorunların ortaya çıkarılmasında daha da faydalı olabilecektir. Ayrıca hem nicel hem de nitel araştırma yönteminin birlikte kullanılacağı bir araştırmayla spor organizasyonlarının değerlendirilmesinin yapılması da değerli olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar (2015). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Okul Spor Faaliyetlerinin Organizasyonu ve Katılım Sorunları ile İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Isparta.
- Aracı H. (2004). Okullarda Beden Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aslan M. (2020). Sporda Organizasyon. Özden, G. & Dindar, M. (Ed). Sporun Kavramsal Temelleri-3 (Multidisipliner Bakış). İstanbul. Efe Akademi Yayınları.
- Aydemir İ. (2014). Spor Genel Müdürlüğünün yürüttüğü okul sporları faaliyetlerinin değerlendirilmesi Bolu örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Azungah T. (2018). Qualitative research: deductive and inductive approaches to data analysis. Qualitative Research Journal. 18(4) 383-400.
- Balcı V. (1999). Spor Etkinliklerinin Planlanması ve Yönetimi. Sporsal Kuram Dizisi. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Baysal Ş. (2019). Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Spora Katılım Güdüsü ve Başarı Motivasyonlarının İncelenmesi (Gaziantep ili örneği). Yüksek Lisans Tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Biernacki P, Waldorf D. (1981). Snowball sampling: Problems and techniques of chain referral sampling. Sociological methods & research. 10(2), 141-163.
- Cankalp M. (2005). Sporda yönetim ve organizasyon. Nobel Yayın Dağıtım.
- Chang YK, Labban JD, Gapin JI, Etnier JL. (2012). The effects of acute exercise on cognitive performance: a meta-analysis. Brain research. 1453, 87-101.
- Creswell JW. (2016). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (3. bs.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çolakoğlu T, Karaküçük, S. (2006). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Okullarda Uygulamada Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 11(3), 35-48.
- Ersoy F. (2017). Fenomenoloji. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), Eğitimde nitel araştırma desenleri (ss.82-134), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Goodman LA. (1961). Snowball sampling. The annals of mathematical statistics, 32(1), 148-170.
- Gray DE. (2004). Doing research in the real world. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Horrigan-Kelly M, Millar M, Dowling M. (2016). Understanding the key tenets of Heidegger's philosophy for interpretive phenomenological research. *International Journal of Qualitative Methods*, 15(1), 1-8. 1609406916680634.
- İlhan EL, Gencer E, Ulucan H. (2011). Okul Sporlarına Katılan ve Katılmayan İlköğretim Öğrencilerinin Ruhsal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(12), 265-276.
- Jamshed S. (2014). Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of basic and clinical pharmacy*, 5(4), 87.
- Kılınçer Ö, Afacan Ş. (2019). Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 20(2), 563-594.
- Kotan Ç, Hergüner G, Yaman Ç. (2009). İlköğretim Okullarında Okuyan Sporcu Öğrencilerin Spor Yapmalarında Okul ve Aile Faktörünün Etkisi (Sakarya İl Örneği). *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3), 49-58.
- König J, Rothland M. (2012). Motivations For Choosing Teaching As A Career: Effects On General Pedagogical Knowledge During Initial Teacher Education. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40(3), 289-315.
- Lopez KA, Willis DG. (2004). Descriptive versus interpretive phenomenology: Their contributions to nursing knowledge. *Qualitative health research*, 14(5), 726-735.
- Opdenakker R. (2006). Advantages and disadvantages of four interview techniques in qualitative research. In *Forum qualitative sozialforschung/forum: Qualitative social research* 7(4), 1-11.
- Öcal K, Koçak MS. (2010). Okul Sporlarının Orta Öğretim Öğrencilerinin Akademik Başarı ve Davranış Gelişimine Etkisi. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 7, 86-94.
- Özçakır S. (2018). Geçmişten Günümüze Amerikan Okul Sporları Sisteminin İncelenmesi. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 13-23.
- Özden M, Saban A. (2017). Nitel Araştırmalarda Paradigma ve Teorik Temeller. A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (ss.82-134), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özer U, Çolakoğlu T. (2017). Çağdaş Spor Bilincinin Oluşmasına İlişkin Spor Yöneticilerinin Görüşleri. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 1-11.
- Öztürkalan V, Gündüz N, Kayışoğlu NB. (2013). Gençlik Spor Genel Müdürlüğü İle Milli Eğitim Bakanlığı Arasındaki Gençlik, Beden Eğitimi, Spor Hizmet Ve Faaliyetleriyle İlgili İşbirliği Protokolünün Okul Sporları Açısından İncelenmesi (Ankara İli Örneği) *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1) 47-53.

- Patton MQ. (2002). *Qualitative Research And Evaluation Methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pehlivan Z. (2010). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Fiziksel Benlik Algıları ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Analizi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 126-141.
- Pehlivan Z. (1998). Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri ve Yeniden Örgütlenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 9(3), 11-31.
- Pehlivan Z. (2013). Okullararası Spor Yarışmalarına Katılanların Spor Bırakma ve Devam Etme Nedenleri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 24(3), 209-225.
- Pehlivan Z, Konukman F. (2004). Fair-Play Kavramının Geliştirilmesinde Okul Sporunun Yeri Ve Önemi. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Sağın AE, Karabulut Ö. (2019). Beden Eğitimi ve Spor Dersine Yönelik Ortaokul Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin İncelenmesi (Bağcılar İlçesi Örneği). *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*, 2(2), 27-34.
- Sağın AE, Akbuğa T. (2019). Lisanslı Spor Yapan Öğrencilerle Yapmayan Öğrencilerin Bazı Değişkenler Açısından Sosyal-Duygusal ve Ahlaki Gelişim Düzeyleri. *Journal of Global Sport and Education Research*, 2(1), 35-44.
- Serbest Ö. (2019). Okul Takımlarında Görev Alan Lise Öğrencilerinin Okul Aidiyet Duygularının İncelenmesi. Doktora Tezi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon Üniversitesi.
- Shenton AK. (2004). Strategies For Ensuring Trustworthiness In Qualitative Research Projects. *Education for information*, 22(2), 63-75.
- Şenduran F. (2008). Sporcu Olan ve Sporcu Olmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Uyum Becerileri. 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri. (10-12 Kasım, Bolu, ss. 189-191).
- Şimşek H, Yıldırım A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2020 Bütçe Sunuşu. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/18094404_2020_BUTCE_SUNUYU_17.12.2019.pdf, adresinden alınmıştır.
- Temel C., Mirzeoğlu N, Mirzeoğlu AD. (2013). An investigation of physical education teachers' work alienation level according to some variables. *International Journal of Academic Research*, 5(4), 502-508.

- Temel C, Akyol E. (2016). From sports facilities to sports organizations: The role of metropolitan municipalities Spor tesislerinden spor organizasyonlarına: Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin rolü. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 3711-3719.
- Thomas DR. (2003). A General Inductive Approach For Qualitative Data Analysis. 1-11.
- Tomporowski PD, Davis CL, Miller PH, Naglieri JA. (2008). Exercise and Children’s Intelligence, Cognition, and Academic Achievement. *Educational psychology review*, 20(2), 111.
- Turan S. (2020). Okul Sporlarına Katılan Ortaöğretim Öğrencilerinin Sporda Ahlaktan Uzaklaşma Durumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 8-19.
- Türkiye Okul Sporları Federasyonu Resmi İnternet Sayfası (2016). Okul Sporları Çalıştayı, 24-26 ekim 2016, İstanbul. <http://tosf.gov.tr/multimedia/Dokumanlar/Calistay-Raport-2016-istanbul.pdf>, adresinden alınmıştır.
- Watt HM, Richardson PW. (2012). An Introduction To Teaching Motivations In Different Countries: Comparisons Using the FIT-Choice Scale. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40(3), 185-197. doi:10.1080/1359866X.2012.700049
- Yanık M. (2018). Ortaöğretimde yapılan okul sporlarının öğrencilerin okula bağlılık düzeyine etkisi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 73-78. Doi: 10.1501/Sporm_0000000344
- Yıldırım A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112) 7-17.

Bedensel Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygıları ile Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki*

Taner ATASOY¹, Aydın PEKEL²

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı, bedensel eğitimi öğretmenlerinin mesleki benlik saygıları ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesidir.

Yöntem: Araştırmaya İstanbul İli, Bağcılar ve Bayrampaşa ilçelerinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında devlet okullarda görev yapan (n=168) bedensel eğitimi öğretmenleri katılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yönteminden yararlanılmıştır. Bedensel eğitimi öğretmenlerinin demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki tecrübe, engellilere yönelik eğitim programlarına katılma durumu ve ailede engelli birey olma durumu) ilişkin bilgiler "kişisel bilgi formu" ile elde edilmiştir. Bedensel eğitimi öğretmenlerine "Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği" ve "Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutum Ölçeği" uygulanmıştır.

Bulgular ve Sonuç: Verilerin analizinde Pearson Korelasyon ve Regresyon Analizinden faydalanılmıştır. Sonuç olarak bedensel eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum göstermelerinde mesleki benlik saygısının önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bedensel eğitimi öğretmeni, Zihinsel engelli, Tutum, Mesleki benlik saygısı.

ABSTRACT

The Relationship Between Physical Education Teachers' Professional Self-Esteem And Their Attitudes Towards Mentally Handicapped Children

Purpose: The aim of the study is to evaluate the relationship between physical education teachers' professional self-esteem and their attitudes towards mentally disabled children.

Method: Physical education teachers (n = 168) working in state schools in the provinces of Istanbul, Bağcılar and Bayrampasa in the 2019-2020 academic year participated in the study. Relational scanning method was used in the research. Information on the demographic characteristics of physical education teachers (gender, age, marital status, professional experience, participation in education programs for the disabled and the status of being a disabled member in the family) was obtained through the "personal information form". "Occupational Self-Esteem Scale" and "Attitude Scale for Mentally Handicapped Children" were applied to physical education teachers.

Results and Conclusion: Pearson Correlation and Regression Analysis was used in the analysis of the data. As a result, it has been determined that professional self-esteem has a significant effect on physical education teachers' attitudes towards mentally retarded children.

Keywords: Physical education teacher, Mentally disabled, Attitude, Professional self-esteem.

GİRİŞ

Öğretmenlerin öğrencilerini etkileyen ve öğrencilerin karakterleri üzerinde etkisi olan en önemli kişilik özelliklerinden biri tutumlarıdır. Özellikle öğretmenlerin, öğrencilere ve okul çalışmalarına karşı tutumları, öğrencilerin öğrenme düzeylerine ve kişilik gelişimlerine

¹İstanbul Gelişim Üniversitesi, Bedensel Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Orcid ID: 0000-0001-5885-0663, tatasoy@gelisim.edu.tr.

²İstanbul Gelişim Üniversitesi, Bedensel Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Orcid ID: 0000-0003-0238-1081, apekel@gelisim.edu.tr

*Bu araştırma ERPA International Health and Sports Science Education Congress sunulmuştur (3-5 June,2021).

önemli düzeyde etki ettiği bilinmektedir (Küçükahmet, 1976). Öğretmenlerin, öğrencilerinin çocukluk, gençlik ve çalışma dönemlerin de oluşan tutumları üzerinde etkileri olduğu bilinmektedir (Çolak ve Çetin, 2014). Diğer yandan öğrencilerin kişiliklerinin olgunlaşmasında diğer bir öğretmen grubu olan beden eğitimi öğretmenlerinin de önemli bir role sahip olduğu söylenebilir. Yapılan birçok araştırmada özel gereksinimlere ihtiyacı olan bireylere verilen kaynaştırma eğitimlerindeki elde edilen başarının belirleyicisi öğretmenlerin olumlu tutumları olduğu ifade edilmektedir. Eğitim seviyesinin üst düzeyde olduğu ülkelerdeki gibi ülkemizde de özel gereksinimli bireylere sağlanmakta olan eğitim hizmetlerinin önemi genel olarak kabul görmekte ve bu hizmetlerden faydalanacak olan bireylerin düzenlenmiş alanlarda normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte yapılması amaçlanmıştır (Sucuoğlu ve Kargın, 2010).

Kişinin hayatını devam ettirebilmesi ve bireysel mutluluk düzeyinin oluşmasında yapmış olduğu mesleğin önemli bir rolü bulunmaktadır. Birçok çalışmada meslek, kişinin belli bir yaşam tarzını sürdürebilme amacı ile içinde bulunduğu faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Gini,1998).

Kişilerin kendilerine uygun olan meslekleri seçmeleri bireysel benlik algısı ile yakından ilişkilidir. Kişisel benlik algıları, bireylerin kendilerini nasıl algıladığı, nasıl davranacakları ve çevrelerindeki kişilerin onlara nasıl davrandıklarının yanı sıra bireylerin herhangi bir iş ve konuda başarılı olup olmamalarıyla ilişkilidir (Işık, 2006). Bu tanımlardan yola çıkarak meslek insanların toplum içerisindeki rol ve rollerini belirleyen en önemli unsurlardan biri olduğu söylenebilir.

Mesleki benlik saygısı kavramı ise kişinin yapmakta olduğu mesleğini ne kadar değerli bulduğunu ifade eder. Mesleki benlik saygısı kişi ile mesleği arasında uyum ve doyumun ön koşulu iken, benlik saygısı kişisel uyumun ve ruh sağlığının bir ön şartı olarak karşımıza çıkmaktadır (Arıcak ve Dilmaç, 2003).

Çalışmanın ana konusu olan engelliliği Atasoy (2016), yaptığı çalışmada, bireyin anatomik, fizyolojik ve psikolojik yapıları ve bu yapıların fonksiyonlarında görülen aksaklık veya bulunmaması sebebiyle, normal kişinin başarıyla tamamlayabileceği etkinliklerin sınırlı veya tam olarak yapılamaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Yapılan diğer bir tanımlamada ise, Çolak ve Çetin (2014) doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle oluşan, bireyin zihinsel, bedensel ve sosyal yeteneklerindeki işlevi çeşitli derecelerde kaybetmesi ile insan hayatının önünde geçici ya da kalıcı setler oluşturan bir durum şeklinde tanımlamışlardır.

Engelli ve engelliliğin karşısındaki en önemli ve kalıcı engel toplum üzerinde oluşturulan ve yaşatılan olumsuz tutumlardır. Yapılan araştırmalarda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin farklı yeteneklere sahip çocuklara öğretmeye yönelik tutum düzeylerinin; öğrencinin engel derecesi ve tipi, mesleki hazırlık, tecrübe, desteklerin uygunluğu ve kullanımı, kaynaklar, eğitim politikaları, zaman ve eğitim alanının büyüklüğü gibi değişkenler tarafından etkilendiği ifade edilmektedir (Ammah & Hodge, 2005; Hodge ve ark., 2004; LaMaster ve ark.,1998; Lieberman ve ark.,2002; Lienert ve ark.,2001).

Yapılan bu araştırmalar, beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarını farklı boyutları ile anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Öğretmenlerin engelli bireylere karşı kabul edici ve olumlu tutum içerisinde olmaları hem kendileri hem de normal gelişim gösteren çocuklar için önem taşımaktadır (Temel, 2000). Ayrıca beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerine olan inançları da tutumları açısından önemlidir, çünkü öğretmenlerin öğretme stiline etki etmektedir (Hodge ve ark., 2004). Bu tanımlardan da yola çıkarak, beden eğitimi öğretmenlerinin özel gereksinimli bireyler ile ilgili eğitim alıp almaması ya da herhangi bir tecrübesinin olup olmaması bu durumu etkileyebilmektedir.

Tutum, kişilerin bir olgu, durum veya bir kişi hakkında ne hissettiklerini ifade etmektedir (Robbins, 1994). Tutum olgu, durum veya kişi hakkında olumlu ya da olumsuz bir şekilde sergilenebilir. Başka bir ifadeyle tutum; kişinin geçmişte yaşamış olduğu tecrübelerinin bir özeti ve kişinin davranışlarını belirleyen bir durum olarak ifade edilmektedir. Kişinin geçmiş tecrübeleri tutumlarını belirlemekte ve tutumun süresini etkilemektedir. Tutumun sahibi ile herhangi bir nesne ve olay arasındaki etkileşimin sıklığı, süresi ve yoğunluğu gibi değişkenler bireyin tutumuna yön veren önemli etkenler olarak kabul görmektedir (Diken, 2006).

Bireylerin yaşamları boyunca rol model aldıkları öğretmenler, kişinin ailesinden ve sosyal çevresindeki kişilerden sonraki en uzun soluklu ve en önemli tutum oluşturunucudur. Öğretmenlerin bu durumdaki etkileri bireyin eğitim-öğretim hayatı boyunca birliktelikte gerçekleşmektedir.

Bu çalışma, engelli bireylerin ailesinden sonra sosyalleşme alanı olarak kabul edilen okul yaşamında en önemli ve kapsamlı çalışmaların yapıldığı, toplumların geleceği olarak kabul edilen çocuk ve gençlerin engelli ve engellilik ile ilgili duyarlılık, algılama ve bakış açısı oluşturacak olan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin kişisel olarak engelli bireylere karşı tutumlarının belirlenmesini amaçlamaktadır. Dolayısıyla beden eğitimi öğretmenlerinin

mesleki benlik saygıları ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumları arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi merak uyandırmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çalışmanın yöntemi iki veya daha fazla sayıdaki değişkenler arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli (Karasar, 2008), olan ilişkisel tarama yönteminden yararlanılmıştır.

Evren Örneklem

Çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmanın evrenini, İstanbul İli, Bağcılar ve Bayrampaşa İlçelerinde 2019-2020 eğitim-öğretim yılında devlet okullarda görev yapan beden eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Örneklemi ise basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen (n=168) gönüllü katılımcı oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo- Demografik Özellikleri

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	61	36,3
	Erkek	107	63,7
	Toplam	168	100,0
Yaş	24-30	13	7,7
	31-37	38	22,6
	38-44	21	12,5
	45 ve Üzeri	96	57,1
	Toplam	168	100,0
Medeni Durum	Evli	107	63,7
	Bekâr	61	36,3
	Toplam	168	100,0
Mesleki Tecrübe	1-5 Yıl	34	20,2
	6-10 Yıl	40	23,8
	11 Yıl ve Üzeri	94	56,0
	Toplam	168	100,0
Engellilere Yönelik Eğitim Programına Katılma Durumu	Evet	81	48,2
	Hayır	87	51,8
	Toplam	168	100,0
Engelli Yakını Olma Durumu	Evet	34	20,2
	Hayır	134	79,8
	Toplam	168	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, çalışmaya katılan gönüllülerin %36,3'ünün kadın, %63,7'sinin erkek, %63,7'sinin evli, %36,3'ünün bekâr, %7,7'sinin 24-30 yaş, %22,6'sının 31-37 yaş,

%12,5'inin 38-44 yaş, %57,1'inin 45 ve üzeri yaş aralığında olduğu, %20,2'sinin 1-5 yıl, %23,8'inin 6-10 yıl, %56,0'sinin 11 yıl ve üzeri mesleki tecrübesi olduğu, engelli bireylere yönelik eğitim programına %48,2'sinin katıldığı, %51,8'inin katılmadığı, engelli yakını olma durumuna %20,2'sinin evet %79,8'inin hayır cevabı verdiği görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesi amacıyla bazı bilgiler tanımlayıcı formda yer almıştır.

Katılımcıların, mesleki benlik saygısı düzeylerini ölçmek için Arıcak (1999) tarafından geliştirilen 30 madden oluşan "Mesleki Benlik Saygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek "30 maddenin 14'ü olumlu, 16'sı ise olumsuz ifadeleri içermektedir". Olumlu maddelerde "Tamamen Katılıyorum" 5, "Katılıyorum" 4, "Kararsızım" 3, "Katılmıyorum" 2, "Kesinlikle Katılmıyorum" 1 puan alırken olumsuz maddelerde "Tamamen Katılıyorum" 1, "Katılıyorum" 2, "Kararsızım" 3, "Katılmıyorum" 4, "Kesinlikle Katılmıyorum" 5 puan almaktadır. Ölçek puanları 30 ile 150 arasında bir değer almaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,90 olarak belirlenmiştir (Arıcak, 2001).

Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarını ölçmek için Süngü (2012) tarafından geliştirilmiş, 21 madde ve 5 boyuttan oluşan zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, 14'ü olumlu 7'si ise olumsuz sorulardan oluşan 5'li Likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçek, yararlar (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ve 9. maddeler), duygular (10, 11, 12. Maddeler), destekler (13, 14 ve 15. maddeler), kabul (16, 17, 18 ve 19. maddeler) ve korkular (20 ve 21. maddeler) boyutlarından oluşmaktadır. Tüm ölçek için hesaplanan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının ise 0,859 olduğu ifade edilmiştir (Süngü, 2012).

Verilerin Analizi

Kişisel bilgi formu, mesleki benlik saygısı ve zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum ölçeklerinden elde edilen veriler SPSS25.0 paket programına girilmiş ve analizler bu program aracılığı ile yapılmıştır. Adaylara ilişkin kişisel bilgiler, envanter ortalamaları ve faktör puanları frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tespit edilerek verilmiştir. Puanların parametrik ve nonparametrik dağılım durumlarına; parametrik ve nonparametrik dağılım eğrileri, çarpıklık-basıklık (skewness-kurtosis) değerleri incelenerek bakılmıştır. Veriler normal dağılım göstermektedir. İstatistikî işlem olarak Pearson Korelasyon ve Regresyon Analizinden faydalanılmıştır.

Tablo 2. Ölçeklerin Normallik Analizi

Ölçek ve Boyutlar	N	Çarpıklık	Basıklık	p
Mesleki Benlik Saygısı	168	1,259	-1,475	,050
Yararlar	168	-1,148	-1,325	,022
Duygular	168	-1,390	1,116	,003
Destekler	168	,454	1,151	,051
Kabul	168	0,852	,046	,042
Korkular	168	1,118	,796	,417
Tutum Toplam	168	1,422	,805	,100

Tablo 2’de ölçek ve alt boyutların Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları incelendiğinde, mesleki benlik saygısı ve zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum ve alt boyutlarından elde edilen puanlarda normallikten sapmaların anlamlı düzeylerde olduğu gözlemlenmektedir. Analiz sonucunda elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayıları ± 2 aralığında bulunmuştur. Bu değerlerin ± 1 aralığında yer almasının normallikten aşırı sapmalar olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır (Büyüköztürk, 2007). Yine bir başka çalışmada, George & Mellery (2016)’ise bu değerlerin ± 2 aralığında yer almasının normallikten aşırı sapmalar olmaması şeklinde yorumlamışlardır. Bu bilgi doğrultusunda dağılımın ölçekler ve boyutları için normal aralıkta olduğu kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 3 incelendiğinde çalışmaya katılan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı ortalaması $95,40 \pm 5,06$, zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum ölçeği, yararlar boyut ortalaması $3,46 \pm 0,33$, duygular boyut ortalaması $3,65 \pm 0,58$, ortalaması, destek boyut ortalaması $3,36 \pm 0,50$, kabul boyut ortalaması $1,70 \pm 0,58$, korkular boyut ortalaması $1,96 \pm 0,77$, zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum ortalaması $2,99 \pm 0,21$ olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Ölçeklerden Aldıkları Puanların Betimsel İstatistiği

Ölçekler	N	Min	Max	X \pm SS
Mesleki Benlik Saygısı	168	82,00	114,00	95,40 \pm 5,06
Yararlar	168	2,78	4,78	3,46 \pm 0,33
Duygular	168	1,67	5,00	3,65 \pm 0,58
Destekler	168	2,33	4,67	3,36 \pm 0,50
Kabul	168	1,00	4,50	1,70 \pm 0,58
Korkular	168	1,00	5,00	1,96 \pm 0,77
Tutum Toplam	168	2,33	3,71	2,99 \pm 0,21

Tablo 4. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki benlik saygısı ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumları arasındaki ilişki

		Yararlar	Duygular	Destekler	Kabul	Korkular	Tutum Toplam
Mesleki Benlik Saygısı	r	,162	,216	,258	,040	,087	,377
	P	,008	,002	,000	,604	,265	,000

N= 168; *P<,05; **p<,001

Tablo 4 mesleki benlik saygısı ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumları arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi incelendiğinde; mesleki benlik saygısı ile yararlar (r=,162; p=,008), duygular (r=,216; p=,002) ve destekler boyutları arasında (r=,258; p=,000) zayıf düzeyde pozitif yönde bir ilişki görülürken, mesleki benlik saygısı ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlar genel skorları arasında (r=,377; p=,000) orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumun yordanmasına ilişkin regresyon analizi

	B	Standart Hata B	β	T	p	VIF
Sabit	3,060	,304			,000	
Mesleki Benlik Saygısı	-,001	,003	,377	2,217	,000**	1,000
R=,377	R²=,142					
F_(1,166)=21,047	P<,001					
Durbin Watson=1,809						

N= 168; *P<,05; **p<,001

Tablo 5 incelendiğinde, mesleki benlik saygısı ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. (R=,377, R²=,142; p<,001). Regresyon Katsayısı (β)=,377, t=2,217, p=,000 değerleriyle mesleki benlik saygısının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumu olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. İstatistiksel analiz sonucunda tespit edilen R²= ,142 değeri, mesleki benlik saygısının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumu etkilediği ve toplam varyansın yaklaşık %14,2'sini açıkladığını ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle, beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum göstermelerinde mesleki benlik saygısının önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Analiz verilerine göre, VIF<5 olması çoklu eş doğrusallık probleminin olmadığını, Durbin Watson değerinin ise 2 civarında olması hata terimleri arasında oto korelasyonun olmadığını göstermektedir (Gürbüz ve Şahin, 2018).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki benlik saygısının ortalama üstü bir düzeye sahip olduğu, zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum ve alt boyutların ise orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Arıca (1999), öğretmenlerin mesleklerinde başarılı ve verimli olmalarında mesleklerine karşı gösterdikleri tutum kadar, öğretmenlerin mesleki benlik saygılarının derecesinde de önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir. Erbaşı ve ark., (2015), yapmış oldukları çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin benlik saygı düzeylerini yüksek olarak belirlemişlerdir.

Lieberman ve ark., (2002)'a göre engelli bireylerde fiziksel bir aktivitenin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesinin en önemli şartlarından birisi ise, engelli bireylere eğitim veren beden eğitimi öğretmenin fiziksel aktivite için yapmış oldukları hazırlığa ve engelli bireylere karşı gösterdikleri tutuma bağlı olduğunu ifade etmişlerdir.

Alanyazın incelendiğinde engellilere karşı olumlu tutumun gelişmesinde bireysel olarak bazı teknikler kullanılmaktadır. Bu teknikler bilgilendirme, ilişki kurma ve tecrübe etme olarak görülmektedir. Engellilerin eğitim sürecinde engelli bireylere karşı meydana gelen olumsuz tutumları yok etmek için kabul edilen bazı tekniklerden öncelikli olarak bilgilendirme tekniğinin öne çıktığı görülmektedir (Bondurant, 2004; Olson, 2003).

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki benlik saygıları ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumları arasındaki ilişkinin yönü ve düzeyi incelendiğinde; mesleki benlik saygısı ile yararlar, duygular ve destekler boyutları arasında zayıf düzeyde pozitif yönde bir ilişki görülürken, mesleki benlik saygısı ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlar genel skorları arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Mesleki benlik saygısının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumu etkilediği ve toplam varyansın yaklaşık %14,2'sini açıkladığını ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle, beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum göstermelerinde mesleki benlik saygısının önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Alanyazında cinsiyet, yaş, okul türü değişkeni ile mesleki benlik saygısının incelendiği (Yıldırım ve ark., 2010; Ünal ve Şimşek, 2008; Arıca, 2001) çalışmaların olduğu, cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumun (Çolak ve Çetin, 2014; Parasuram, 2006; Kaner ve ark., 2007) değerlendirildiği çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki benlik saygıları ile

zihinsel engelli bireylere yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Sonuç olarak beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki benlik saygısının ortalama üstü bir düzeye sahip olduğu, zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum ve alt boyutların ise orta düzeyde olduğu, mesleki benlik saygısı ile yararlar, duygular ve destekler boyutları arasında zayıf düzeyde pozitif yönde bir ilişki görülürken, mesleki benlik saygısı ile zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlar genel skorları arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki bulunduğu, beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara yönelik tutum göstermelerinde mesleki benlik saygısının önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarının geliştirilmesi için mesleki gelişim ve farkındalık eğitimlerinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Katılımcılar açısından elde edilen bulgulardan yola çıkılarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

- ✓ Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarının geliştirilmesi için öncelikle mesleki benlik saygısının oluşturulmasına yönelik mesleki gelişim ve farkındalık eğitimlerinin gerekli olduğu düşünülmektedir.
- ✓ Engelli bireylerin yaşamları boyunca eğitimlerinde görev alacak öğretmenlerin yetiştirilebilmesi için üniversitelerde bölümler açılmalı ve hâlihazırda açılmış olan bölümlerin niteliklerinin artırılması sağlanmalıdır.
- ✓ Çalışma sınırlı sayıdaki bir örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilmiş olup, daha geniş bir örneklem grubu araştırmaya dâhil edilerek toplumda engellilere yönelik olumlu bir bakış açısı oluşturulması açısından literatüre katkı sağlanabilir.
- ✓ Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarına etki edecek değişkenler belirlenerek farklı bölge ve meslek gruplarına benzer çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

Ammah, J, Hodge S. (2005). Secondary physical education teachers' beliefs and practices in teaching students with severe disabilities: A descriptive analysis. The High School Journal, 40-54.

- Arıcağ T. (1999). Öğretmen adaylarının benlik saygısı ve mesleki benlik saygılarının geliştirilmesine yönelik bir grupta psikolojik danışma uygulaması. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 11, 11-22.
- Arıcağ T. (2001). Mesleki benlik saygısı ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları. 6. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 5-7 Eylül 2001, Ankara. s. 5-7.
- Arıcağ T, Dilmaç B. (2003). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin bir takım değişkenler açısından benlik saygısı ile mesleki benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 1-7.
- Atasoy T. (2016). 15-20 Yaş Arası Bay-Bayan Zihinsel Engelli Sporculara, Açık ve Kapalı Alanlarda Uygulanan Hareket Eğitimi Çalışmalarının, Sonuçlarının Karşılaştırılması (Master's thesis) İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Bondurant BJ. (2004). Teachers attitudes towards inclusion. Unpublished master thesis, California State University.
- Büyüköztürk Ş. (2007). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, (7.Baskı), Pegem Akademi Yayıncılık, 40.
- Çolak M, Çetin C. (2014). Öğretmenlerin Engelliliğe Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:29, Sayı:1, ss. 191-211.
- Diken İ. (2006). Öğretmen adaylarının yeterliği ve zihin engelli öğrencilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı:23.
- Erbaşı MK, Ünlü H, Davarcı T. (2015). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. GEFAD / GUJGEF 35(2): 267-281.
- George D, Mallery P. (2016). IBM SPSS Statistics 23 Step by Step: A Simple Guide and Reference, Routledge, New York.
- Gini Al. (1998). 'Women in the workplace'. Business and Society Review 99: 3-17.
- Gürbüz S, Şahin F. (2018). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri [Research methods in social sciences], Ankara, 2018. (In Turkish).

- Hodge S, Ammah J, Casebolt K, Lamaster K, O'Sullivan M. (2004). High school general physical education teachers' behaviors and beliefs associated with inclusion. *Sport, Education and Society*, 9(3), 395-419.
- Işık EN. (2006). Öğretmen Adaylarının Benlik Kavramları İle Mesleki Benlik Kavramları Arasındaki Bağdaşımın Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi: Selçuk Üniversitesi Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Konya.
- Kaner S, Şekercioglu G, Yellice B. (2007). Öğretmenlerin ve Ana-Babaların Öz-Yetkinlik İnançları, Tükenmişlik Algıları ve Çocukların Problem Davranışları, Ankara, Proje No: 2006 09 04 009.
- Karasar N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Nobel Yayınları; Ankara.
- Küçükahmet L. (1976). Öğretmen Yetiştiren Kurum Öğretmenlerinin Tutumları, Konya: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları: s. 55.
- LaMaster K, Gall K, Kinchin G, Siedentop D. (1998). Inclusion practices of effective elementary specialist. *Adapted Physical Activity Quarterly* 15, 64–81.
- Lieberman LJ, Houston-Wilson C., Kozub, F.M. (2002). Perceived Barriers to Including Students with Visual Impairments in General Physical Education. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 364-377.
- Lienert C, Sherrill C, Myers B. (2001). Physical Educator's Concerns About Integrating Children With Disabilities, A Cross-Cultural Comparison. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 18, 1-17.
- Olson JM. (2003). Special education and general education teacher attitudes toward inclusion. Unpublished master thesis, University of Wisconsin-Stout.
- Parasuram K. (2006). “Variables that Effect Teachers’ Attitudes toward Disability and Inclusive Education in Mumbai, India”, *Disability And Society*, 21 (3), 232-242.
- Robbins S. (1994). Örgütsel Davranışın Temelleri (Çev: Sevgi Ayşe Öztürk) Eskişehir ETAM Basım Yayın.
- Sucuoğlu B, Kargın T. (2010). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları. Kök Yayıncılık. İstanbul.

- Süngü B. (2012). Beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli çocuklara yönelik tutumlarıyla ilgili bir ölçek geliştirme çalışması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Süngü B, Özer DF, Hamarat B. (2020). Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Zihinsel Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarıyla İlgili Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. SDÜ Sağlık Yönetimi Dergisi, Yıl: 2020, Cilt: 2, Sayı: 1, ss.11-26.
- Temel ZF. (2000). Okul Öncesi Eğitimcilerinin Engellilerin Kaynaştırılmasına İlişkin Görüşleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 18: 148-155.
- Ünal E, Şimşek S. (2008). İlköğretim Bölümü Anabilim Dallarında Öğrenim Gören Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, İlköğretim Online, 7(1), [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>.
- Yıldırım Y, Kırimoğlu H, Temiz A. (2010). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Mesleki Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi (Hatay İl Örneği). Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 2010, 12 (1), 29–35.

Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Sıkıntıya Dayanma Düzeylerinin Spor ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Atatürk Üniversitesi Örneği)*

Murat TURAN¹, Bülent TATLISU², Tuba TATLISU³, İzzet UÇAN⁴

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin sıkıntıya dayanma düzeylerinin spor ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlandı.

Yöntem: Araştırmaya 317 erkek ve 516 kadın olmak üzere toplam 833 öğrenci gönüllü olarak katıldı. Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerinin tespit edildiği sorularla birlikte Gaher ve Simons (2005) tarafından geliştirilip Sargın ve ark. (2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Sıkıntıya Dayanma Ölçeği" kullanıldı. Veriler SPSS 25.0 paket programı ile analiz edildi. Betimsel analizlerin ardından yapılan normallik analizi sonuçlarına göre "Bağımsız Gruplar T Testi" ile "Tek Yönlü Varyans Analiz" testleri kullanıldı ve çalışmada anlamlılık düzeyi ($p < 0.05$) olarak değerlendirildi.

Bulgular Yapılan analizler sonucunda, sıkıntıya dayanma düzeyinin cinsiyet, maddi gelir ve yaş değişkenine göre toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olmadığı, spor yapma, spor türü ve spor süresi değişkenlerinde sıkıntıya dayanma ölçeğinin tolerans ve regülasyon alt boyutlarında anlamlı sonuçlar olduğu tespit edildi.

Sonuç: Araştırmada sporun üniversite öğrencilerinde sıkıntıya dayanma konusunda etkili olduğu sonucuna ulaşıldı. Bu sonuç, üniversitelerin farklı bölümlerinde de spora yönelik aktivitelerin ve derslerin yaygınlaştırılmasının gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Sıkıntıya Dayanma, Spor.

ABSTRACT

Investigation of the Students' levels of the resilience to boredom at the Faculty of Sport Sciences according to Sports and Various Variables (Example of Atatürk University)

Purpose: In this study, it was aimed to examine undergraduate students' level of endurance to distress according to sports and various variables.

Method: A total of 833 students, 317 males and 516 females, participated in the study voluntarily. The Scale of Resilience to Boredom developed by Gaher and Simons (2005) and adapted into Turkish by Sargın et al. (2012) was used to collect data together with the questions on the demographic characteristics of the participants in the study. Data were analyzed with Spss 25.0 package program. According to the results of normality analysis performed after the descriptive analysis, "Independent Groups T Test" and "One Way Variance Analysis" tests were used and the level of significance in the study was evaluated as ($p < 0.05$).

Results: As a result of the analysis, it was determined that there was no statistically significant difference in the total score according to gender, financial income and age variables, and that there were significant differences in the tolerance and regulation sub-

* Bu araştırma Herkes İçin Spor Zirvesi & 4. Uluslararası Herkes İçin Spor Kongresi'nde Sözel Bildiri olarak sunulmuştur (21-23 Mayıs 2021, Ankara, TURKEY).

¹ Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Giresun, murat--turam@hotmail.com ORCID: 0000-0002-3865-7134

² Bayburt Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bayburt, ORCID:0000-0003-4208-4583

³ Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Programı, Bayburt, ORCID: 0000-0002-6030-0078

⁴ Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzurum ORCID: 0000-0002-9668-1829

dimensions of the scale of resilience to boredom according to the variables of workout, type of sports and duration of sports.

Conclusion: In the research, it was concluded that sports are effective in enduring distress among undergraduate students. This result reveals that it is necessary to expand sports activities and courses in different departments of universities.

Keywords: Undergraduate Students, Resilience, Sport.

GİRİŞ

Spor son günlerde oldukça sık duyduğumuz bir kelimedir. İnsanlar günlük işlerinin tamamını belirli belirsiz hareketler ile sağlamaktadır. Bu nedenle canlılığın en temel belirtisini de hareket oluşturur (Alpman, 1972). Günümüzde spor önemli bir kitle eğitim vasıtası haline gelmiştir. Spor yapan bireylerin fiziksel olarak gelişmesinin yanı sıra spor yaparken oynamış olduğu takım oyunları ve yarışmalar sayesinde kişinin egosunu ve davranışlarını düzenleyen bir bilimdir (Güven, 2006).

Sporun sosyalleştirici değil aynı zamanda toplumu bütünleştirici, rekabet olgusunu geliştiren, dayanışmayı sağlayan kültürel bir olgudur (Kuru ve Var, 2009). İnsanların yaradılışında saldırganlığın olduğu ve bunun barışçıl bir şekilde rahatlamaya imkân tanıyıcı vasıta olarak spor bilinmektedir. Birey saldırganlık duygusunu kontrol altına alabilmesi için değişik müsabaka ortamlarına hazırlanmaktadır (Atasoy ve Kuter, 2005). Spor, insanın kendisini disipline etmesine karşılaşılabileceği psikolojik ve fizyolojik sorunlarla başa çıkabilmesine yardımcı olur (Sunay ve Saracaloğlu, 2003). Spor psikolojisi, spor müsabakaları veya antrenman ortamında sporcu davranışlarını bilimsel yaklaşımlar altında değerlendiren çağdaş bir bilim dalıdır (Günışık, 1990). Dünyada spor bilimine yapılan yatırımların artması spor açısından önemli gelişmelere sebep olmuştur (Bayar, 2011). Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımına göre, fiziksel ve toplumsal yönden iyi olmanın yanı sıra ruhsal iyilik durumu da önem taşımaktadır (Altun,Özen ve Kuloğlu,2019). Bu bağlamda sporun bireylere sağladığı kazanımlarını genel olarak; sosyalleştirici, bütünleştirici, ruh sağlığını koruyucu, bireylerin fiziksel yapılarında iyileşme sağlayan, saldırganlığa karşı barışçı yaklaşımı benimseyen, kişinin kendini psikolojik olarak rahatlatması ve saldırganlık duygusunu denetim altına alması olarak ele alabiliriz. Spor psikolojisi alanında literatürde en çok çalışılan konuların arasında spora katılımı ilgili konular olduğu göze çarpmaktadır. Sporun bireylerde özel bir kişilik oluşturabileceği düşüncesinin artması araştırmalara konu olması için önemli nedenler arasındadır (Koruç ve Bayar, 1997). İnsanların fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik olarak da ihtiyaçları bulunmakta ve bu ihtiyaçlarını karşılayamamış olması kişide aşırı tatminsizlik ve eksiklik duygularına neden olmaktadır (Mallı, 2019). Yaradılışı gereği insan sosyalleşme ihtiyacı duymakta ve iletişim kurmak için

topluma adapte olma ihtiyacı duymaktadır. Bu ihtiyacı karşılanamayan kişilerin kendini toplumdan dışlanmış hissedecek ve içsel olarak kendini yalnızlığa sürükleyecektir (Sezgin ve Şimşek, 2019). İnsanlar yaşamları boyunca çözüme ulaşamadığı ve çıkış yolu göremediği birçok sorunla karşı karşıya kalabilir. Bireyin psikolojisini zorlayan, mutsuz eden ve umutsuzluğa düşürücü durumlar sıkıntı olarak ifade edilir (Udum, 2018). Zihinsel veya fiziksel süreçlerin sonucu olarak sıkıntı meydana gelir (Akın, Akça ve Gülşen, 2014). Yapılan çalışmalar incelendiğinde insanların yaşamlarında travmatik olaylar ile karşılaşma oranının oldukça yüksek olduğu belirtilmektedir (Arı ve Soysal 2019). Öz yeterlilik kişinin günlük yaşantısında karşısına çıkan zor bir işi tamamlayabileceğine ilişkin beceriye sahip olduğuna inanmasıdır (Atalay, Aydın, Bulgan, Taylan ve Özgüllük, 2017). Sıkıntıya dayanma olumsuz psikolojik durumları yaşayarak ve bunlara psikolojisi yettiği kadar dayanabilme kapasitesi olarak tanımlanmıştır (Sargın vd., 2012).

Sıkıntı kavramı herkes için ciddi bir olumsuzluğu yansıtmaktadır. Bu durum sporcular içinde geçerlidir. Bu çalışmada sporun sosyal ve psikolojik faydaları düşünülerek sıkıntı kavramı üzerine etkisinin belirlenmesi amaçlandı.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Gerçekleştirilen literatür taraması ve buna bağlı olarak elde edilen sonuç bilgiler çalışmanın modeli ve hipotezlerin oluşturulmasında etkili olmuşlardır. Çalışmada model oluşturulmadan önce değişkenler belirlenmiştir.

Çalışmanın modeline ve amacına göre kurulan hipotezler ise aşağıda belirtilmiştir:

H1: Katılımcıların sıkıntıya dayanma algılarının, cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H2: Katılımcıların sıkıntıya dayanma algılarının, spor yapma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H3: Katılımcıların sıkıntıya dayanma algılarının, aile geliri değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H4: Katılımcıların sıkıntıya dayanma algılarının, yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H5: Katılımcıların sıkıntıya dayanma algılarının, yapmış olduğunuz spor türü değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H6: Katılımcıların sıkıntıya dayanma algılarının, haftalık spor yapma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Araştırma Grubu

Bu araştırma 2020-2021 yılı eğitim öğretim yılı içerisinde Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde 317'si erkek 516'sı kadın olmak üzere toplam 833 öğrenim gören öğrenciden oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı, ölçeklerin uygulanacağı Spor Bilimleri Fakültesi yönetimi ile görüşüp, gerekli izinleri aldıktan sonra öğrencilere Google form programı aracılığı ile online bir şekilde ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Kullanılan ölçek formları iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların kişisel bilgilerini toplamak amacıyla; cinsiyet, spor yapma durumu, aile geliri, yaş, yapmış olduğunuz spor türü ve haftalık spor yapma süresi gibi değişkenleri belirlemek amacı ile araştırmacılar tarafından hazırlanan sorulardan oluşturulmuştur.

Sıkıntıya Dayanma Ölçeği: Gaher ve Simons (2005) tarafından geliştirilmiş; Sargın ve ark. (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan sıkıntıya dayanma ölçeği, toplam 15 maddeden 3 alt boyuttan ve 5'li Likert biçiminde oluşmaktadır. Ölçek üç alt boyut (tolerans, regülasyon ve öz yeterlilik) ile toplam sıkıntıya dayanma şeklinde puanlanmaktadır. Ölçeğe ait güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen bilgiler elektronik ortama aktarılarak SPSS-25 paket programı ile çeşitli istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Toplanan verilerin normallik dağılıma uygun olup olmadığını saptamak için normallik testi uygulanmış olup, verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda parametrik testler uygulanmıştır. Katılımcıların demografik değişkenlerini belirlemek amacıyla frekans analizi, cinsiyet, spor yapma durumu ve aile gelir değişkenlerine göre sıkıntıya dayanma algılarının çeşitli değişkenlere göre karşılaştırılmasında bağımsız gruplarda t-testi uygulanmış olup; yaş, yapmış olduğunuz spor türü ve haftalık spor yapma süresi gibi değişkenlerine göre karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi uygulanmış, farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için de Tukey testi uygulanmış ve anlamlılık düzeyi ($p<0.05$) alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Değişkenlerine İlişkin Bilgiler

Değişken		N	%
Cinsiyet	Erkek	317	38,1
	Kadın	516	61,9
Spor Yapıyor Musunuz?	Evet	473	56,8
	Hayır	360	43,2
Aile Geliri	2500-4500 TL	532	36,1
	4501-6500 TL	301	59,6
Yaş	18-21 yaş	370	44,4
	22-26 yaş	291	34,9
	27 yaş ve üzeri	172	20,6
Yapmış Olduğunuz Spor Türü	Bireysel Spor	391	46,9
	Takım Sporları	82	9,8
	Spor Yapmıyorum	360	43,2
Haftalık Spor Yapma Süresi	2 Saat ve altı	212	25,5
	3-6 Saat arası	176	21,1
	7-10 Saat arası	64	7,7
	11 Saat ve üzeri	21	2,5
	Spor Yapmıyorum	360	43,2
	Toplam		833

Veriler incelendiğinde; çalışmaya katılan öğrencilerin %38,1'i erkek, %61,9'u kadın, spor yapma durumlarına göre %56,8'i evet, %43,2'si hayır, aile geliri değişkenine göre %36,1'i 2500-4500 TL olduğu, %59,6'sı 4501-6500 TL olduğu, yaş değişkenine göre %44,4'ü yaş, %34,9'u 22-26 yaş, %20,6'sı 27 yaş ve üzeri, yapmış olduğunuz spor türüne göre %46,9'u bireysel spor, %10,6'sı takım sporları, haftalık spor yapma süresine göre en yüksek katılım %42,6'sı 2-6 saat, en düşük katılım %2,5 ile 11 saat ve üzeri cevap verdiği görülmektedir.

Tablo 2. Sıkıntıya Dayanma Ölçeği Normallik ve Güvenirlik Analizleri

Sıkıntıya Dayanma	N	Skewness	Kurtosis	Cronbach's alpha
Tolerans	833	-,305	-,407	,89
Regülasyon	833	,281	-,538	,83
Öz Yeterlilik	833	-,335	048,	,84
Toplam	833	-,182	,184	,86

Tablo 2 incelendiğinde sıkıntıya dayanma alt boyutlarının basıklık ve çarpıklık değerlerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Tabachnick ve Fidell (2013) ölçeklerde çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,5, +1,5 değerleri arasında olması durumunda verilerin normal dağılım sergileyeceğini ifade etmektedirler. Ayrıca ölçeğe ait güvenilirlik analizi sonuçları da, ölçek maddelerine verilen yanıtların oldukça yüksek güvenilirlikte olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Sıkıntıya Dayanma Alt Boyut Ortalamalarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Sıkıntıya Dayanma	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	P
Tolerans	Erkek	317	3,32	,879	1,839	,066
	Kadın	516	3,20	,902		
Regülasyon	Erkek	317	2,68	1,036	,856	,392
	Kadın	516	2,61	1,015		
Öz Yeterlilik	Erkek	317	3,09	,780	,058	,954
	Kadın	516	3,09	,691		
Toplam	Erkek	317	3,15	,764	1,583	,114
	Kadın	516	3,06	,723		

*p<.05

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; alt boyutlarında hiçbirinde ve toplam puanda herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (P<.05).

Tablo 4. Katılımcıların Sıkıntıya Dayanma Alt Boyut Ortalamalarının Spor Yapma Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Sıkıntıya Dayanma	Spor Yapma	N	\bar{X}	Ss	t	P
Tolerans	Evet	473	3,34	,858	3,370	,001*
	Hayır	360	3,13	,928		
Regülasyon	Evet	473	2,54	1,004	-3,066	,002*
	Hayır	360	2,76	1,036		
Öz Yeterlilik	Evet	473	3,22	,715	,895	,371
	Hayır	360	3,56	,740		
Toplam	Evet	473	3,20	,713	1,765	,078
	Hayır	360	3,54	,771		

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde, katılımcıların spor yapma durumlarına ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; tolerans ve regülasyon alt boyutlarında anlamlı farka rastlanmış iken (P<.05), diğer alt boyutta ve toplam puanda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (P>.05).

Tablo 5. Katılımcıların Sıkıntıya Dayanma Alt Boyut Ortalamalarının Aile Geliri Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Sıkıntıya Dayanma	Aile Geliri	N	\bar{X}	Ss	t	P
Tolerans	2500-4500 TL	532	3,23	,883	-,739	,460
	4501-6500 TL	301	3,28	,916		
Regülasyon	2500-4500 TL	532	2,60	1,030	-1,378	,169
	4501-6500 TL	301	2,70	1,090		
Öz Yeterlilik	2500-4500 TL	532	3,08	,706	-,907	,365
	4501-6500 TL	301	3,12	7,60		
Toplam	2500-4500 TL	532	3,07	,724	-1,095	,274
	4501-6500 TL	301	3,13	,766		

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların aile gelir durumlarına ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; alt boyutların tamamında ve toplam puanda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($P>.05$).

Tablo 6. Katılımcıların Sıkıntıya Dayanma Alt Boyut Ortalamalarının Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Sıkıntıya Dayanma	Yaş	N	\bar{X}	Ss	F	P
Tolerans	18-21 yaş (a)	370	3,26	,890	,846	,429
	22-26 yaş (b)	291	3,20	,896		
	27 yaş ve üzeri (c)	172	3,31	,902		
Regülasyon	18-21 yaş (a)	370	2,70	1,050	1,285	,277
	22-26 yaş (b)	291	2,58	,955		
	27 yaş ve üzeri (c)	172	2,60	1,073		
Öz Yeterlilik	18-21 yaş (a)	370	3,09	,713	,041	,960
	22-26 yaş (b)	291	3,09	,715		
	27 yaş ve üzeri (c)	172	3,11	,774		
Toplam	18-21 yaş (a)	370	3,11	,724	,750	,473
	22-26 yaş (b)	291	3,05	,724		
	27 yaş ve üzeri (c)	172	3,13	,797		

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların yaş değişkenine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; alt boyutların tamamında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>.05$).

Tablo 7. Katılımcıların Sıkıntıya Dayanma Alt Boyut Ortalamalarının Yapmış Olduğunuz Spor Türü Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Sıkıntıya Dayanma	Spor Türü	N	\bar{X}	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Tolerans	Bireysel Sporlar (a)	391	3,37	,861	6,004	,001*	a>c
	Takım Sporları (b)	82	3,19	,838			
	Spor yapmıyorum (c)	360	3,13	,928			
Regülasyon	Bireysel Sporlar (a)	391	2,56	1,006	5,465	,007*	c>a,b
	Takım Sporları (b)	82	2,47	,999			
	Spor yapmıyorum (c)	360	2,76	1,036			
Öz Yeterlilik	Bireysel Sporlar (a)	391	3,13	,713	,846	,429	-
	Takım Sporları (b)	82	3,04	,726			
	Spor yapmıyorum (c)	360	3,07	,740			
Toplam	Bireysel Sporlar (a)	391	3,16	,718	2,801	,061	-
	Takım Sporları (b)	82	3,02	,680			
	Spor yapmıyorum (c)	360	3,04	,771			

* $P<.05$

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların yapmış olduğunuz spor türü değişkenine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; tolerans ve regülasyon alt boyutunda anlamlı farka rastlanmış iken ($P<.05$), diğer alt boyutlarda ve toplam puanda istatistiksel

olarak anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($P>.05$). Bireysel spor yapan katılımcıların lehine anlamlı farklılık görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Sıkıntıya Dayanma Alt Boyut Ortalamalarının Haftalık Spor Yapma Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması (One- Way Anova)

Sıkıntıya Dayanma	Haftalık Spor Süresi Spor	N	\bar{X}	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Tolerans	2 saat ve altı (a)	212	3,28	,909	4,035	,003*	c>e
	3-6 saat arası (b)	176	3,33	,793			
	7-10 saat arası (c)	64	3,56	,854			
	11 saat ve üzeri (d)	21	3,35	,822			
	Spor yapmıyorum (e)	360	3,13	,928			
Regülasyon	2 saat ve altı (a)	212	2,60	1,04	2,935	,020*	e>b
	3-6 saat arası (b)	176	2,49	,965			
	7-10 saat arası (c)	64	2,59	,999			
	11 saat ve üzeri (d)	21	2,30	,936			
	Spor yapmıyorum (e)	360	2,76	1,03			
Öz Yeterlilik	2 saat ve altı (a)	212	3,13	,723	,809	,519	-
	3-6 saat arası (b)	176	3,10	,646			
	7-10 saat arası (c)	64	3,16	,785			
	11 saat ve üzeri (d)	21	2,88	,944			
	Spor yapmıyorum (e)	360	3,07	,740			
Toplam	2 saat ve altı (a)	212	3,11	,745	1,565	,182	-
	3-6 saat arası (b)	176	3,12	,664			
	7-10 saat arası (c)	64	3,28	,712			
	11 saat ve üzeri (d)	21	3,05	,747			
	Spor yapmıyorum (e)	360	3,04	,771			

* $p<.05$

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların haftalık spor yapma süresi değişkenine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; tolerans ve regülasyon alt boyutlarında anlamlı farka rastlanmış iken ($P<0.05$), diğer alt boyutlarda ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($P>0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Atatürk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin sıkıntıya dayanma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada; katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; alt boyutlarında hiçbirinde ve toplam puanda herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Alt boyutların tamamında ve toplam puanda, erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha fazla ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Bu sonuç cinsiyet değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir (Tablo 3). Çavuş ve ark. (2020) ilk ve acil yardım öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmada,

sıkıntıya dayanma düzeyinin cinsiyet değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Dişkaya (2020) genç yetişkinler üzerine yapmış olduğu çalışmada, sıkıntıya dayanma düzeyinin cinsiyet değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Hazımlı (2020) öğretmenler üzerine yapmış olduğu çalışmada, sıkıntıyı tolere etme düzeyinin cinsiyet değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Güler ve Edward (2008) yapmış oldukları çalışmada, sıkıntıya dayanma düzeyinin cinsiyet değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Tekin (2014) yapmış olduğu çalışmada, sıkıntıya dayanma düzeyinin cinsiyet değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Literatür inceliğinde yapılan çalışmalar ile bulmuş olduğumuz sonuçlar arasında paralellik olduğu görülmektedir.

Katılımcıların spor yapma durumlarına ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; tolerans ve regülasyon alt boyutlarında anlamlı farka rastlanmış iken, diğer alt boyutta ve toplam puanda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (Tablo 4). Spor yapan katılımcılar lehine anlamlı farklılık görülmektedir. Bu sonuç spor yapma değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde, spor yapma değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle, spor yapan bireylerin spor yapmayan bireylere göre sıkıntıya dayanma ortalamalarının daha fazla olduğu söylenebilir.

Katılımcıların aile gelir durumlarına ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; alt boyutların tamamında ve toplam puanda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (Tablo 5). Bu sonuç aile geliri değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Çavuş ve ark. (2020) ilk ve acil yardım öğrencileri üzerine yapmış oldukları çalışmada, sıkıntıya dayanma düzeyinin aile gelir değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Çakmak (2005) yapmış oldukları çalışmada, kaygı düzeylerinin aile gelir değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Dişkaya (2020) genç yetişkinler üzerine yapmış olduğu çalışmada, sıkıntıya dayanma düzeyinin gelir değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Literatür inceliğinde yapılan çalışmalar ile bulmuş olduğumuz sonuçlar arasında paralellik olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaş değişkenine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; alt boyutların tamamında ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Tablo 6). Bu sonuç yaş değişkeninin sıkıntıya dayanma

düzeylei üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Hazımlı (2020) öğretmenler üzerine yapmış olduğu çalışmasında, sıkıntıyı tolere etme düzeyinin yaş değişkeni üzerine herhangi bir anlamlı farka rastlamamıştır. Belge (2019) yapmış olduğu çalışmasında, belirsizliğe tahammül düzeyinin yaş değişkeni üzerine anlamlı bir farka rastlamamıştır. Coşkun (2019) yapmış olduğu çalışmasında, belirsizliğe tahammül düzeyinin yaş değişkeni üzerine anlamlı bir farka rastlamamıştır. Literatür inceliğinde yapılan çalışmalar ile bulmuş olduğumuz sonuçlar arasında paralellik olduğu görülmektedir. Bulunan bu sonuçların aksine; Dişkaya (2020) genç yetişkinler üzerine yapmış olduğu çalışmasında, sıkıntıya dayanma düzeyinin yaş değişkeni üzerine anlamlı farka rastlamış olup, 25-30 yaş arasındaki katılımcıların lehine anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir. Ersöz ve ark. (2016) yapmış oldukları çalışmada, sıkıntıya dayanma düzeyinin yaş değişkeni üzerine anlamlı farka rastlamış olup, 22 yaşından büyük katılımcıların kendinden küçük yaş gruplarına göre belirsizliklere göre daha iyi başa çıktıklarını gözlemlemişler. Bu farklılığın ise örneklem gruplarının farklı evrenlerden oluştuğundan kaynaklandığı söylenebilir.

Katılımcıların yapmış olduğunuz spor türü değişkenine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; tolerans ve regülasyon alt boyutunda anlamlı farka rastlanmış iken, diğer alt boyutlarda ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (Tablo 7). Bireysel spor yapan katılımcıların lehine anlamlı farklılık görülmektedir. Bu sonuç yapmış olduğunuz spor türü değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde, yapmış olduğunu spor türü değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle, bireysel spor branşı yapan katılımcıların spor yapmayan katılımcılara göre sıkıntıya dayanma ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların haftalık spor yapma süresi değişkenine ilişkin sıkıntıya dayanma alt boyutlarının karşılaştırılmasında; tolerans ve regülasyon alt boyutlarında anlamlı farka rastlanmış iken, diğer alt boyutlarda ve toplam puanda istatistiksel olarak anlamlı farklılığa rastlanmamıştır (Tablo 8). 7-10 saat arası spor yapma süresine sahip katılımcıların lehine anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu sonuç haftalık spor yapma süresi değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Literatür incelendiğinde, haftalık spor yapma değişkeninin sıkıntıya dayanma düzeyini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle, 7-10 saat

arası haftalık spor yapan katılımcıların spor yapmayan katılımcılara göre daha fazla ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Yapılan bu araştırmada spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin;

- ✓ Cinsiyetlerine göre sıkıntıya dayanma durumlarının karşılaştırılmasında gruplar arasında fark olmadığı,
- ✓ Spor yapma durumlarına göre tolerans ve regülasyon alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark olduğu,
- ✓ Aile gelir durumlarına göre sıkıntıya dayanma durumlarının karşılaştırılmasında gruplar arasında fark olmadığı,
- ✓ Yaş değişkenine göre sıkıntıya dayanma durumlarının karşılaştırılmasında gruplar arasında fark olmadığı,
- ✓ Yapmış oldukları spor türü değişkenine tolerans ve regülasyon alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı fark olduğu sonuçlarına ulaşıldı.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde spor bilimleri fakültesi öğrencilerinde sıkıntı durumuna etki eden demografik faktörlerin spor yapma durumu ve yapılan sporun türü olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer kişisel özellikler ise sıkıntıya dayanma durumlarında benzer sonuçlar oluşturmuştur.

İnsanların psikolojisi üzerinde büyük olumsuz etkileri olan sıkıntı kavramının, sporcular içinde önemi dikkate alınarak, spor psikolojisi literatüründe konunun yeterince araştırılmadığı da düşünüldüğünde, araştırmacıların sıkıntı konusunu farklı gruplarda ve diğer psikolojik kavramlarla birlikte çalışmasını önermekteyiz.

KAYNAKLAR

- Akın A, Akça MŞ, Gülşen M. (2014). Sıkıntıyı Tolere Etme Ölçeği Türkçe Formu: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. Kastamonu Eğitim Dergisi. 23(2), 619-630.
- Alpman C. (1972). Eğitimin bütünlüğü içinde beden eğitimi ve çağlar boyunca gelişimi. Millî Eğitim Basımevi.
- Altun Y, Özen M, Kuloğlu MM. (2019). Psikolojik Sıkıntı Ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi. 20(Ek sayı.1):23-31
- Arı E, Cesur Soysal G. (2019) Travma ile Başa Çıkabilme Algısı Ölçeğinin (TBÇA) Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Klinik Psikoloji Dergisi. 3(1), 17-25.

- Atalay Z, Aydın U, Bulgan G, Taylan RD, Özgülük SB. (2017). Bilinçli-Farkındalık Temelli Öz-Yeterlik Ölçeği-Yenilenmiş (BFÖÖ-Y): Türkiye Uyarlama Çalışması. İlköğretim Online. 16(4), 1803-1815.
- Atasoy B, Kuter FÖ. (2005). Küreselleşme ve spor. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 18(1), 11-22.
- Bayar P. (2011). Türkiye’de spor psikolojisinin gelişimi. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 8(4), 131-136.
- Belge J. (2019). Bir grup yetişkinde depresif semptomlar, anksiyete semptomları ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkinin belirlenmesi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Coşkun E. (2019). Duygusal zekâ ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün stresle başa çıkma tarzlarına etkisinin incelenmesi (Master's thesis, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Çakmak Ö. (2005). Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri Biyoloji Bölümü Öğrencilerinin Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 4(14), 115-127.
- Çavuş K, Yıldız R, Berent M. (2020). İlk ve Acil Yardım Programı Öğrencilerinin Fiziksel Aktivite Seviyelerine Göre Sıkıntıya Dayanma Durumlarının İncelenmesi. Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1(2), 56-64.
- Demir M, Filiz K. (2004). Spor egzersizlerinin insan organizması üzerindeki etkileri. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 5(2), 109-114.
- Dişkaya AN. (2020). ”Genç Yetişkinlerin Hayata Verdikleri Anlamın Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ve Sıkıntıya Dayanma Üzerindeki Etkileri” Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Ersöz F, Ersöz T, Konuşkan Ö. (2016). Belirsizlikle başa çıkmada etkili olan kriterlerin araştırılması: Bir üniversite uygulaması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 25(3), 215-232.
- Güler A, Edwards A. (2008). Relationship between future time orientation, adaptive self-regulation, and well-being.
- Günışık E. (1990). Spor psikolojisi. Beden Eğitimi ve Spor Araştırmaları Dergisi, 1(3), 34.

- Güven G. (2006). Kütahya'daki okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan oyun ve spor programlarının incelenip değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 21.
- Hazımlı A. (2020). "A Research On Distress Tolerance And Burnout Levels Of Efl Teachers – Ankara Example" Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ufuk Üniversitesi, İstanbul.
- Koruç Z, Bayar Koruç. (1997). Türkiye'de Sor Psikolojisi Alanında Yapılan Kişilik Araştırmalarına Eleştirel Bir Yaklaşım."
- Kuru E, Var L. (2009). Futbol Seyircilerinin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkında Betimsel Bir Çalışma (Kırşehir İli Örneği). Ahi Evran Üniv. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. Cilt 10, 143
- Mallı YÇ. (2019). Yetişkinlerde algılanan sosyal yetkinlik ile sıkıntıya dayanma kapasitesinin dijital oyun oynama motivasyonu ile ilişkisi (Master's thesis, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sargın AE, Özdel K, Utku Ç, Kuru E, Alkar ÖY, Türkçapar MH. (2012). Sıkıntıya dayanma ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi. 1(3), 152-161.
- Sezgin M, Şimşek İ. (2019). Bireyin Sıkıntıya Dayanması Üzerine Sosyal Medyanın Rolü. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18), 1259-1281.
- Simons JS. Gaher RM. (2005). "The distress tolerance scale: Development and validation of a self-report measure." Motivation and Emotion. 29, 83-102.
- Sunay H, Seda Saracaloğlu A. (2003). Türk sporcusunun spordan beklentileri ile spora yönelten unsurlar. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 1(1), 43-48.
- Tabachnick BG, Fidell LS. (2013). Using multivariate statistics. Boston, Pearson.
- Tekin EG. (2014). Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi olma duygusal zekâ ve sosyal iyi olma düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi.
- Udum S. (2018). Sıkıntıya Dayanma ve Esrar Kullanımı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Master's thesis, Hasan Kalyoncu Üniversitesi).

Öğretmenlerin Liderlik Tipleri ve İnovasyonel Yaklaşımlarının İncelenmesi*

Abdurrahman TOPAL¹, Mahmut GÜLLE²

ÖZET

Amaç: Bu çalışma öğretmenlerin liderlik tipleri ile inovasyonel yaklaşımları belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma Osmaniye ilinin Kadirli ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışan beş farklı branştaki öğretmenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 103'ü kadın 136'sı erkek olmak üzere toplam 239 kişi çalışmaya katılmıştır. Veri toplama aracı olarak demografik özellikleri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formu, liderlik tarzlarını belirlemek amacıyla Yiğit (1996) doktora tezinde kullandığı, orijinal hali Hemphill ve Coons tarafından hazırlanan, Andrew W. Halpin ve B. J. Winer tarafından geliştirilen "Liderlik Davranışlarını Betimleme Anketi", Ergun tarafından türkçeye uyarlanmış 33 soruluk liderlik tarzları ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan diğer ölçeği ise Çavuş (2006) 'un doktora tezinden alınan inovasyon ölçeğidir. Ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Bayram (2013) tarafından yapılmış Cronbach's Alpha değerlerin 0,60'ın üzerinde olduğu görülmüştür.

Bulgular: Öğretmenlerin branş dağılımları Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Türkçe Öğretmeni, Matematik Öğretmeni, İngilizce Öğretmeni ve Sınıf Öğretmeni olarak belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların otokratik, demokratik, hümanist, bürokratik ve karizmatik liderlik türleri ile inovasyon arasında Korelasyon testi sonuçlarında pozitif yönlü, anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç: Liderlik türlerinin inovasyon üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan regresyon testi sonuçlarında değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu, bu farklılığın ise otokratik, demokratik ve hümanist liderlik türleri olduğu tespit edilmiştir. Bürokratik ve karizmatik liderlik türlerinin inovasyon üzerinden anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, Liderlik Türleri, İnovasyon, Öğretmen

ABSTRACT

Examining Teachers' Leadership Types and Innovative Approaches

Purpose: This study was conducted to determine teachers' leadership types and innovative approaches.

Method: The research was carried out with the participation of teachers from five different branches working under the Ministry of National Education in Kadirli district of Osmaniye. A total of 239 people, including 103 women and 136 men, participated in the study. As a data collection tool, a personal information form prepared by the researcher to determine demographic characteristics, and a "Leadership Behaviors Descriptive Questionnaire" used in Yiğit's (1996) doctoral thesis to determine leadership styles, the original version was prepared by Hemphill and Coons and developed by Andrew W. Halpin and BJ Winer. A 33-question leadership styles scale, adapted to Turkish by Ergun, was used. The other scale used in the research is the innovation scale taken from Çavuş (2006)'s doctoral thesis. The validity and

*Bu çalışma Mahmut GÜLLE danışmanlığında Abdurrahman TOPAL tarafından 2021 yılında hazırlanan tez çalışmasından üretilmiştir.

¹ Abdurrahman TOPAL, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, abdurrahmantopal0205@hotmail.com, Kadirli, Osmaniye. ORCID: 0000-0002-1932-5126

² Mahmut GÜLLE, Doç. Dr. mhmtgulle@gmail.com, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü, Hatay. ORCID: 0000-0002-9967-0703

reliability study of the scales was carried out by Bayram (2013) and Cronbach's Alpha values were found to be above 0.60.

Results: The branch distribution of the teachers has been determined as Physical Education and Sports Teacher, Turkish Teacher, Mathematics Teacher, English Teacher and Classroom Teacher. In the study, it was determined that there is a positive and significant relationship between the autocratic, democratic, humanist, bureaucratic and charismatic leadership types of the participants and innovation in the Pearson correlation test results.

Conclusion: In the regression test results conducted to determine the effect of leadership styles on innovation, it was determined that there is a significant difference between variables, and this difference is autocratic, democratic and humanist leadership styles. It has been determined that bureaucratic and charismatic leadership types do not have a significant effect on innovation.

Keywords: Leadership, Types of Leadership, Innovation, Teacher

GİRİŞ

Küreselleşen dünya ve çağın değişimine ayak uydurabilmek, organize olmanın en önemli unsuru haline gelmiş ve bu unsur sadece organize olmanın yapısını ve durumunu etkilememiş, aynı zamanda lider konumunda bulunan yöneticilerin ve önde gelen kişilerin davranışlarını da etkilemiştir. Yaşanmış ve yaşanmakta olan bu hızlı değişim yönetim anlayışının klasik yapısında köklü bir değişimin yenilenmesini gündeme getirmiştir (Dinçer ve Yılmaz, 2003).

Liderlik insan tarihinde çok önemli bir yere sahip olmasından dolayı sürekli tartışılan ve düşünülen bir kavram olmuştur. Bu alanda yapılan bilimsel çalışmalar yüzyıllar kadar eski değildir. Bu sebeple liderlik için “eski bir sanat, yeni bir bilim” ifadesi yakıştırılmaktadır. Liderlik bilimsel çalışmalara konu olmaya başladıktan sonra farklı bilim insanları tarafından çeşitli kuramlar oluşturulmuş, bu kavram için birden fazla tanımlamalar ortaya atılmıştır (Ekvall ve Arvonen, 1991).

Liderlik kavramıyla ilgili literatür incelendiğinde zengin bir kaynağın olduğu görülmektedir. En genel kavramıyla liderlik; bir topluluğun veya örgütün üyelerini bir araya getirerek, belirli amaçlar doğrultusunda onları yönlendiren, bilgilendiren, belirli donanıma sahip kişilere denir (Zel, 2001). İnovasyon ise; yenilik getiren ürünler veya hizmetler tasarlamak, yeni yöntemleri kullanıp önceden yapılmayanı yapmak, yeni şeyler bulup onların kullanılmasını sağlamak anlamına gelir (Örücü ve ark. 2011). Bu kavramlar arasında önemli bir ilişkinin olduğu günümüz koşullarında yadsınamaz bir gerçektir. Liderlerin buldukları topluluklara sağlayacakları yenilikler (inovasyon) sayesinde, örgüt üyelerinin ihtiyaçları doğrultusunda yeni ürün ve fikirler ortaya çıkarması, teknolojik gelişmelere ayak uydurması, liderlerin yenilikçi bir yapıya sahip olmasını gerekli kılmaktadır (Türk ve Kara, 2018). İnovasyon yenilik üzerine kurulmuş faaliyetlerin tamamıdır. Burada önemli olan yapılmış

olan yeniliğin ne kadarının gerçekleştirilebildiğidir. Kişilerde bulunan girişimcilik, iyi iletişim, vizyon sahibi olmak gibi bir takım özellikler, kişinin lider olmasında ve yeniliklerin hayata geçirilmesinde oldukça öneme sahiptir. Önemli kuruluş veya örgüt liderlerinin özellikleri incelendiğinde en belirgin olan niteliğin yeniliklere açık olduğu ve risk almaktan korkmayan bireyler olduğu görülmektedir. Bu nedenle inovasyon faaliyetlerine önem verilmesi ve bu faaliyetlerin hayata geçirilmesi örgüt veya kurumlara liderlik yapan kişilere bağlıdır (Genç ve Yüksek, 2018).

Her okulda liderlik yapabilecek eğitimciler vardır. Bu eğitimciler okuldaki öğrencilere nasıl faydalı olacakları konusunda destek olup, elindeki imkânları kullanarak daha verimli bir eğitim ortamı sağlayabilir. Bununla birlikte inovasyon sürecine dâhil olup yenilikçi yaklaşım modelleri kullanarak eğitimin kalitesini arttırabilirler. Dolayısıyla bu araştırmada öğretmenlerin liderlik tipleri ve inovasyonel yaklaşımlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Bu araştırma Osmaniye'nin Kadirli ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak çalışan beş farklı branşta öğretmenlerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu branşlar; Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Türkçe Öğretmeni, Sınıf Öğretmeni, Matematik Öğretmeni ve İngilizce Öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya toplamda 239 öğretmen katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak öğretmenlerin demografik özellikleri belirlemek amacıyla 5 soruluk kişisel bilgi formu, liderlik tarzlarını belirlemek amacıyla Yiğit (1996) doktora tezinde kullandığı, orijinal hali Hemphill ve Coons tarafından hazırlanan, Andrew W. Halpin ve B. J. Winer tarafından geliştirilen “Liderlik Davranışlarını Betimleme Anketi”, Ergun tarafından Türkçeye uyarlanmış 33 soruluk liderlik tarzları ölçeği kullanılmıştır. Liderlik tarzları ölçeğinde 1-10-21-22-27 numaralı maddeler otokratik liderliği, 13-15-23-32 numaralı maddeler demokratik liderliği, 19-20-25-26-28-33 numaralı maddeler hümanist liderliği, 6-8-11-16-24-30 numaralı maddeler bürokratik liderliği ve 3-4-5-12 numaralı maddeler karizmatik liderliği ölçmektedir. Çalışmada kullanılan diğer ölçek ise Çavuş (2006) 'un doktora tezinden alınan inovasyon ölçeği uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan liderlik ve inovasyon ölçeklerinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Bayram (2013) tarafından yapılmış, Cronbach's Alpha değerleri her iki ölçek için alt sınır olan 0,60'ın üzerinde olduğu görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS 22 programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla normallik testi uygulanmış, çarpıklık ve basıklık (Skewness ve Kurtosis) değerleri -1,5+1,5 arasında normal dağılım gösterebileceği tespit edilmiştir (Tabacnhick ve ark. 2007). Değişkenler arasında yön ve ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon testi yapılmış çok zayıf (0,00-0,25), zayıf (0,26-0,49), orta (0,50-0,69), yüksek (0,70-0,89), çok yüksek (0,90-1,00) negatif veya pozitiflik açısından yorumlanmıştır (Kalaycı, 2018). Liderlik türlerinin inovasyon üzerinde bir etkisinin olup olmadığını belirlemek için regresyon testi uygulanmış, hangi liderlik türlerinin inovasyon üzerinde etkisi olduğu belirtilmiştir. Anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Değişken	Grup	N	Yüzde%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	103	43,1	239
	Erkek	136	56,9	
Yaş	30 yaş ve altı	103	43,1	239
	31-39 yaş	91	38,1	
	40-49 yaş	31	13,0	
	50-59 yaş	14	5,9	
Branş	Beden Eğitimi Öğret.	51	21,3	239
	Türkçe Öğretmeni	45	18,8	
	Sınıf Öğretmeni	53	22,2	
	Matematik Öğretmeni	47	19,7	
	İngilizce Öğretmeni	43	18,0	
Görev Süresi	5 yıl ve altı	130	54,4	239
	6-9 yıl	52	21,8	
	10-14 yıl	32	13,4	
	15-19 yıl	15	6,3	
	20 yıl ve üstü	10	4,2	
Öğrenim Düzeyi	Lise	2	0,8	239
	Önlisans	6	2,5	
	Lisans	216	90,4	
	Lisansüstü	15	6,3	

Katılımcılara ait demografik özellikleri gösteren tablo incelendiğinde öğretmenlerin 103'ü (%43,1) kadın, 136 (%56,9) erkektir. Yaş aralığı olarak öğretmenlerin 103'ü (%43,1) 30 yaş ve altı, 91'i (%38,1) 31-39 yaş arası, 31'i (%13,0) 40-49 yaş arası, 14'ü (%5,9) 50-59 yaşa sahiptir. Öğretmenlerin branşa göre dağılımları incelendiğinde 51(%23,3) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, 45(%18,8) Türkçe Öğretmeni, 53(%22,2) Sınıf Öğretmeni, 47(%19,7) Matematik Öğretmeni, 43(%18,0) İngilizce Öğretmeni çalışmaya katılmıştır. Görev süresi olarak 130'u (%54,4) 5 yıl ve altı, 52'si (%21,8) 6-9 yıl arası, 32'si (%13,4) 10-14 yıl arası, 15'i (%6,3) 15-19 yıl arası, 10'u (%4,2) 20 yıl ve üstü olarak görev yapmaktadır. Öğrenim

düzeyi olarak öğretmenlerden 2 (%0,8) kişi lise, 6 (%2,5) önlisans, 216 (%90,4) lisans, 15 (%6,3) lisansüstü eğitimle öğretmen olmuştur.

Tablo 2. Liderlik Türleri ile İnovasyon Ölçeği Alt Boyutlarının Normallik Dağılımı Sonuçları

	Otokratik	Demokratik	Hümanist	Bürokratik	Karizmatik	İnovasyon
Skewness	-,103	-,260	-,349	-,274	-,173	,492
Kurtosis	-,409	-,118	-,119	-,213	-,085	-,067

Tablo 2'ye göre elde edilen veriler incelendiğinde liderlik ölçeğinin bütün alt boyutları ile inovasyon ölçeği alt boyutunun Skewness ve Kurtosis yani çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde -1,5+1,5 arasında normal dağılım gösterebileceği belirlenmiştir (Tabachnick ve ark. 2007).

Tablo 3. Otokratik Liderlik Biçimi ile İnovasyon Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

	İnovasyon	
	Korelasyon (r)	
Otokratik Liderlik	,604**	
	p	0,00
	N	239

p<0,05

Tablo 3'e göre otokratik liderlik ile inovasyon arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Korelasyon testi sonuçlarına göre otokratik liderlik ile inovasyon arasında pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=604$, $p<0,05$).

Tablo 4. Demokratik Liderlik Biçimi ile İnovasyon Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

	İnovasyon	
	Korelasyon (r)	
Demokratik Liderlik	,600**	
	p	0,00
	N	239

p<0,05

Tablo 4'e göre demokratik liderlik ile inovasyon arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Korelasyon testi sonuçlarına göre demokratik liderlik ile inovasyon arasında pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=600$, $p<0,05$).

Tablo 5. Hümanist Liderlik Biçimi ile İnovasyon Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

	İnovasyon	
	Korelasyon (r)	
Hümanist Liderlik	,557**	
	p	0,00
	N	239

p<0,05

Tablo 5'e göre hümanist liderlik ile inovasyon arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Korelasyon testi sonuçlarına göre hümanist liderlik ile inovasyon arasında pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=557$, $p<0,05$).

Tablo 6. Bürokratik Liderlik Biçimi ile İnovasyon Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

	İnovasyon	
	Korelasyon (r)	,614**
Bürokratik Liderlik	p	0,00
	N	239

$p<0,05$

Tablo 6'ya göre bürokratik liderlik ile inovasyon arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Korelasyon testi sonuçlarına göre bürokratik liderlik ile inovasyon arasında pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=614$, $p<0,05$).

Tablo 7. Karizmatik Liderlik Biçimi ile İnovasyon Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

	İnovasyon	
	Korelasyon (r)	,449**
Karizmatik Liderlik	p	0,00
	N	239

$p<0,05$

Tablo 8'e göre karizmatik liderlik ile inovasyon arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Korelasyon testi sonuçlarına göre karizmatik liderlik ile inovasyon arasında pozitif yönde, zayıf düzeyde, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=449$, $p<0,05$).

Tablo 8. Liderlik Ölçeği Alt Boyutları İle İnovasyon Ölçeği Arasındaki Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: İnovasyon				
Bağımsız Değişkenler	Beta	Std. Hata	t	p
Otokratik	,231	,55019	3,006	,003
Demokratik	,218	,47851	2,653	,009
Hümanist	,047	,45843	,585	,559
Bürokratik	,223	,48322	2,790	,006
Karizmatik	,067	,54893	1,112	,267
R= ,681	P= ,000	adjusted R²=,453		
R² =,464	F= 40,342			

$p<0,05$

Tablo 8'e göre elde edilen sonuçlar incelendiğinde; liderlik bağımsız değişkeni ile inovasyon arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Çoklu regresyon modelinde açıklama gücü olarak ifade edilen adjusted R² değeri ,453 olarak hesaplanmıştır. Bu anlamlılığın bağımsız değişkenlerden otokratik, demokratik ve bürokratik liderlik türleri arasında olduğu belirlenmiştir. Hümanist ve karizmatik liderlik tiplerinin ise inovasyon üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Tablo 3'e göre otokratik liderlik biçimi ile inovasyon arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan kolerasyon testi sonuçları incelendiğinde otokratik liderlik alt boyutu ile inovasyon arasında pozitif yönde, orta düzeyde, anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Otokratik liderlik eski bir liderlik türü olması ve yönetimi tamamen elinde bulundurması nedeniyle inovasyon ile anlamlılık göstermesi beklenenin tersi bir sonuç vermektedir. Çünkü inovasyonda yenilik, bireysel araştırma ve sonuca ulaşmada yeni yollar kullanılması hedeflenir. Bu sonucun nedeni olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin otokratik özellikler göstermesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Elde edilen sonuçları destekleyen çalışmalar literatürde mevcuttur. Şan (2018) tarafından yapılan liderlik biçimi-inovasyon ilişkisi ve lojistik sektöründe bir uygulama isimli tez çalışmasında otokratik liderlik ile inovasyon arasında anlamlı bir ilişkinin çıkması sonuçlarımızla paralellik göstermektedir.

Tablo 4'e göre demokratik liderlik biçimi ile inovasyon arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan kolerasyon testi sonuçları incelendiğinde demokratik liderlik türü ile inovasyon arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bir işletmede veya bir organizasyonda karşılıklı fikir alışverişi ile yapılan çalışmalar, her bireyin duygu ve düşüncesi ile bütünleştiğinde ortaya yeni, yaratıcı, alışlagelmişin dışında farklı fikirlerin çıkması çalışmaları verimli kılabilir. Bu liderlik türü ile inovasyon arasındaki ilişki beklenen sonucu vermektedir. Literatür incelendiğinde Zengin ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan akademisyenlerin liderlik tipleri ve inovasyonel yaklaşımlarının incelenmesi başlıklı çalışmada, katılımcıların medeni durumlarına göre liderlik tarzları ve inovasyonel yaklaşımları karşılaştırıldığında, demokratik liderlik türü ile inovasyon arasında anlamlı bir farklılığın olduğu, bu farklılığın evli olan katılımcılarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuç çalışmamızı destekler niteliktedir.

Tablo 5'e göre hümanist liderlik biçimi ile inovasyon arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan kolerasyon testi sonuçları incelendiğinde hümanist liderlik ile inovasyon

arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Hümanist liderlik tarzını benimseyen liderler grup üyeleriyle samimi düzeyde iletişim kurarlar ve astlarının duygu ve düşüncelerine önem verip onların görüşlerini alırlar. Bu nedenle hümanist liderlik türünü benimseyen öğretmenlerin inovasyon düzeylerinin yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu sonucu destekleyen araştırma Bayram (2013) tarafından yapılmıştır. Liderlik kavramı ve liderlik türlerinin inovasyon üzerindeki etkileri isimli tez çalışmasında hümanist liderlik ile inovasyon arasında anlamlı bir ilişkinin bulunması çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Tablo 6'ya göre bürokratik liderlik biçimi ile inovasyon arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan kolerasyon analizi sonuçları incelendiğinde bürokratik liderlik ve inovasyon arasında anlamlı bir sonucun olduğu görülmektedir. Analiz sonucu olarak otokratik liderlik türü ile benzer sonuç gösteren bürokratik liderlik türünün inovasyon ile anlamlı çıkması beklenmedik bir durumdur. Çünkü bürokratik liderlik anlayışını benimseyen liderler kurallara aşırı bağlı kalırlar ve değişime direnç gösterirler (Deliveli, 2010). Sonuçların otokratik ve bürokratik liderlik türü ile inovasyon arasında anlamlı çıkmasında araştırmaya katılan öğretmenlerin aşırı otoriter ve kuralcı olmalarından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde Alga (2018) tarafından yapılan örgütlerde algılanan liderlik tarzlarının çalışanların tükenmişliğine etkisi isimli çalışmada bürokratik liderlik ile tükenmişlik arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bürokratik liderlik tarzını benimseyen liderlerin, çalışanların tükenmişliğine neden olduğu yorumu yapılmaktadır. İstatistiksel olarak ortaya çıkan bu sonucun çalışmamızla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 7'ye göre karizmatik liderlik türü ile inovasyon arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan kolerasyon testi sonuçları incelendiğinde karizmatik liderlik ile inovasyon arasında anlamlı bir sonucun olduğu tespit edilmiştir. Karizmatik bir anlayışa sahip olan liderler, kitleler karşısında yüksek saygınlığa sahip olan liderlerdir (Akşit, 2008). Gelecek hakkındaki görüşlerini grubun tüm üyelerine aktarıp yol gösteren, ilham veren, yenilikçi ve özgün bir anlayışla misyon duygusu aktaran liderler olarak bilinmektedir (Oktay ve Gül 2003). Analiz sonuçlarında öğretmenlerin karizmatik liderlik türü ile inovasyon arasında anlamlı bir sonucun çıkması, öğrencilerin duygularına hitap etme yeteneği ve saygınlığa sahip olduklarını, bu nedenle de karizmatik liderlik anlayışlarının yüksek seviyede olduğu düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde Çınar ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan karizmatik liderlerin iş gören motivasyonuna etkisi isimli çalışmada, karizmatik liderlik ile iş gören motivasyonu arasında anlamlı bir ilişkinin çıkması çalışmamızı destekler niteliktedir.

Tablo 8'e göre liderlik ölçeği alt boyutları ile inovasyon ölçeği arasındaki regresyon analizi sonuçları incelendiğinde liderlik ölçeği ile inovasyon arasında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Çoklu regresyon modelinde açıklama gücü olarak ifade edilen adjusted R² değeri ,453 olarak hesaplanmıştır. Yani bu değer bağımsız değişkenlerimiz olan liderlik tipleri ile inovasyon bağımlı değişkenindeki varyansın yaklaşık %46'sını açıklamaktadır (adjustedR²= 45,3). Alt boyutlar üzerinde en açıklayıcı olan otokratik liderlik boyutudur (B=231). Bu boyutu sırasıyla bürokratik, demokratik, karizmatik ve hümanist liderlik boyutları izlemektedir. Analiz sonuçlarında bağımsız değişkenlerden otokratik, demokratik ve bürokratik liderlik tiplerinin inovasyon üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Hümanist ve karizmatik liderlik tiplerinin ise inovasyon üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Bayram (2013) tarafından, liderlik türlerinin inovasyon üzerindeki etkisi belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda demokratik liderlik alt boyutunda anlamlı bir farklılaşmanın çıkması çalışmamızı destekler niteliktedir.

Sonuç olarak yapılmış olan bu çalışmada liderlik ve inovasyon arasında bir ilişkinin olup olmadığı incelenmiş, analiz sonuçlarında otokratik, demokratik, hümanist, bürokratik ve karizmatik liderlik türleri ile inovasyon arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak otokratik, demokratik ve bürokratik liderlik tiplerinin inovasyon üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiş, hümanist ve karizmatik liderliğin inovasyon üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Öneriler

Literatürde liderlik ve inovasyon ile ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Fakat liderlik türlerinin inovasyonla ilişkisini araştıran çalışmaya çok az rastlanmaktadır.

- İleriki çalışmalarda araştırmacıların liderlik ve inovasyon ilişkisini araştırmaları,
- Kamu ve özel sektörde çalışan bireylerin liderlik ve inovasyon algılarının farklı olması nedeniyle hem kamu hem de özel sektörde çalışan bireylere yönelik araştırma yapılması,
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğrenim Kurumlarında yönetici konumunda görev yapan bireylere yönelik araştırma yapılması,
- Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan öğretmenlerin branşlarına göre araştırma yapılması,
- Yüksek Öğrenim Kurumunda görev yapan akademisyenlerin bölümlerine göre araştırma yapılması,

- Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin bölüm farklılıkları nedeniyle liderlik ve inovasyon algılarının farklı olacağından dolayı üniversite öğrencileri üzerinde araştırma yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Akşit H. (2008). Yönetim Ve Yöneticilik.1. Baskı, Kum Saati Yayınları, İstanbul.
- Alga E. (2017). Örgütlerde Algılanan Liderlik Tarzlarının Çalışanların Tükenmişliğine Etkisi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi, 27, 98-124.
- Bayram Ş. (2013). Liderlik Kavramı Ve Liderlik Türlerinin İnovasyon Üzerindeki Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çavuş M. (2006). İşletmelerde Personel Güçlendirme Uygulamalarının Örgütsel Yaratıcılık ve Yenilikçiliğe Etkileri Üzerine İmalat Sanayinde Bir Uygulama. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çınar B, Akgül K, Korkmaz E. (2018). Karizmatik Liderin İşgören Motivasyonuna Etkisi: Madencilik Sektöründe Bir Araştırma, Turkish Journal Of Marketing, 3(2), 143-165.
- Deliveli O. (2010). Yönetimde Yeni Yönelimler Bağlamında Lider Yöneticilik. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Diñer Ö, Yılmaz C. (2003). Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim. T.C. Başbakanlık, Ankara, s. 21.
- Ekvall G. Arvonen J. (1991). Change-centered leadership: An extension of the two dimensional model. Scandinavian Journal of Management, 7(1), 17-26.
- Genç KY, Yüksel M. (2018). Liderlik ve İnovasyon. 2nd International Symposion on İnnovative Approaches in Scientific Studies, 3, 342-345.
- Kalaycı Ş. (2018). Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. 8. Baskı, Dinamik Akademi Yayınları, s. 116, Ankara.
- Oktay E, Gül H. (2003). Çalışanların Duygusal Bağlılıklarının Sağlanmasında Conger ve Kanungo'nun Karizmatik Lider Özelliklerinin Etkileri Üzerine Karaman ve Aksaray Emniyet Müdürlüklerinde Yapılan Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10: 403-428.

- Örücü E, Kılıç R, Savaş, A. (2011). Kobi'lerde İnovasyon Stratejileri ve İnovasyon Yapmayı Etkileyen Faktörler: Bir Uygulama. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 12(1), 58-73.
- Şan D. (2018). Liderlik Biçimi-İnovasyon İlişkisi ve Lojistik Sektöründe Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Kaynakları Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. (2007). *Using Multivariate Statistics*. Vol. 5, Boston MA, Pearson.
- Türk M. Kara E. (2018). Genç Lider Yöneticilerin İnovasyon Anlayışı: Turizm Sektörü Üzerine Bir Alan Araştırması. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 110-124.
- Yiğit R. (1996). Klinik Sorumlu Hemşirelerin Liderlik Davranışları. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zengin S, Gülle M, Kaya E. (2018). Study of Academician Leadership Type and Innovational Approach. *Universal Journal of Educational Research*, 6(12), 2747-2756.
- Zel U. (2001). Durumsallık Yaklaşımında Kişiliğin Baskın Boyut Olarak Bir Model Kapsamında Teorik Olarak İncelenmesi. *Amme Dergisi*, 34(2), 33-45.

Bedens Eğitimi ve Spor Öğretmenleri ile Diğer Branş Öğretmenlerinin Mobbing ve Örgütsel İklim Algısının İncelenmesi

Mahmut GÜLLE¹

ÖZET

Amaç: Bu çalışmada, Hatay ilinde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerinin okul ortamında maruz kalabilecekleri mobbing ile örgütsel iklim algılarının belirlenmesi ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmanın evrenini 2019 – 2020 eğitim-öğretim yılında eğitim veren toplam 892 öğretmen oluşturmaktadır. Örneklem ise Hatay, Osmaniye ve Kilis il ve ilçe merkezlerinde görev yapan; tesadüfî örneklem yöntemi ile seçilen 297 beden eğitimi ve spor öğretmeni, 172 görsel sanatlar, 184 müzik öğretmeni olmak üzere toplamda 653 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak Einarsen ve Raknes (1997) tarafından geliştirilen, Cemaloğlu (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan Olumsuz Davranışlar Anketi “NAQ (Negative Acts Questionnaire)” ile Steve Hoy ve Tarter (1997) tarafından geliştirilen, Yılmaz ve Altinkurt (2013) tarafından Türkçeye uyarlanan “Örgütsel İklim Ölçeği (ÖİÖ)” kullanılmıştır.

Bulgular ve Sonuç: Alt problemlere bağlı verilerin çözümlenmesinde t-testi, tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) ve korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin Olumsuz Davranışlar Anketi ve Örgütsel İklim Ölçeği puan ortalamaları dikkate alındığında; cinsiyet ve branş farklılıkları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mobbing, Örgütsel İklim, Beden Eğitimi, Spor.

ABSTRACT

Analysis of Physical Education and Sports Teachers' and Other Branch Teachers Mobbing and Organizational Climate Perception

Purpose: In this study, the purpose was to analyze the physical education and sports teachers' and other branch teachers' mobbing and organizational climate perception and relationship between these two concepts that could occur in school environment.

Method: Study universe consists of a total of 892 teachers working in Hatay, Osmaniye & Kilis city and provinces during 2019-2020 academic years. The sample of the study comprised of a total of 653 teachers of whom 297 physical education and sports teachers, 338 visual arts teachers and 359 music teachers selected from study universe by using random sampling method. As data collection tool, “NAQ (Negative Acts Questionnaire)” developed by Einarsen and Raknes (1997) and adapted to Turkish by Cemaloğlu (2007) and “Organizational Climate Tool (OCT)” developed by Steve Hoy and Tarter (1997) and adapted to Turkish by Yılmaz and Altinkurt (2013) is used in this study.

Results and Conclusion: T-test, one-way variance analysis (One-way ANOVA) and correlation analysis is applied to analyze data linked with sub-problems. Results of this study shows that when teachers' Negative Behavior Survey and Organizational Climate Scale average scores are considered “gender and branch”.

Keywords: Mobbing, Organizational Climate, Physical Education, Sports

¹ Mahmut GÜLLE, Doç. Dr. mhmtgulle@gmail.com, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü, Hatay. ORCID: 0000-0002-9967-0703

GİRİŞ

Yıldırma, zorbalık ve psikolojik şiddet eylemleri kamu kurum kuruluşları ile özel sektörde sıkça görülen bir eylem olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamuda yer alan okul ve eğitim kurumlarında çalışan memurların böyle eylemlere maruz kalması kişileri buldukları kuruma karşı mutsuz ve olumsuz durumlara itmektedir.

Uppal (2005) iş ortamında farklı faktörlerin iç içe olduğu durumlarda, işyerinde yıldırma algısının önemli bir etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Halbur (2005) ise yıldırma algısını; örgüt içinde yer alan çalışanların maruz kalması durumunda devamsızlığa, çalışma hızının azalmasına, moralsizliğe ve çalışanların performansının düşmesi neden olduğunu ifade etmiştir.

İş gücünü etkili kullanmak ve yapılan işte başarıyı üst düzeye çıkarabilmek için çalışan bireylerin memnun olacağı bir çalışma ortamında olması ve uyum içinde anlaşabilecekleri arkadaşları ile çalışmaları gerekmektedir. İnsanların sosyal ortamda bir araya gelmeleri, diyalog kurmaları, sosyal gruplar oluşturmaları ve amaç belirlemeleri gerekmektedir. Bu bağlamda; bireyler desteğe, bağlantıya, işbirliğine, güvene, aidiyetlik duygusuna, adalete kavramına ve kabul görmeye ihtiyaç duyular. (Töremen, 2004)

Hockley (2004) mobbing olgusunun bireyde davranışsal belirtilerin hepsinin bulunması durumunda, mobbingin ortaya çıkacağını ifade etmiştir. Ortaya çıkan mobbing bireyin iş yaşamından uzaklaşmasına ve kendinin ait olduğu guruptan soyutlamasına neden olabilmektedir. Mobbing için söylenen davranışlardan herhangi biri, bireyler için problem oluştururken, bir başka birey için hiçbir sorun oluşturmayabilir. Eğer bir kişi bu mevcut davranışlardan rahatsız olduğunu ve zarar gördüğünü düşündüğü durumda, davranış birey için problem niteliğini alır ve mobbing davranışı haline gelir. İş Yerinde Şiddet ve Tacize İlişkin Avrupa Çerçeve Sözleşmesi (Business Europe, ETUC, CEEP ve UEAPME, 2007, “Sözleşmeye göre, “taciz ve şiddet farklı biçimlerde fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel olabilir” ve şiddet ve taciz “işletmenin büyüklüğünden, faaliyet alanından veya iş sözleşmesinin veya ilişkisinin türünden bağımsız olarak her iş yerinde ortaya çıkabilir ve her çalışanın başına gelebilir.”. İş yerinde şiddet ve taciz, ciddi bir psikososyal soruna ve bu sorunun, bireysel olarak insanın sağlık yapısı ve esenlik düzeyini etkileyebilmektedir (Eurofound, AB ve OSHA, 2014 ve Eurofound, 2015).

Mobbing olgusu eğitim öğretim kapsamında yer alabilmektedir. Çalıştığı okula olan bağlılık duygusu yüksek olan öğretmenlerin öğrencilerin başarısı artırmak için daha fazla

gayret gösterdiği, fakat farklı yıldırma ve zorbalık durumuna maruz kalanlar ise ciddi şekilde uyumlu problemleri çektiği söylenebilir (Sezgin, 2010: 149). Mobbing kavramı ile bütünleşik bir yapıya içinde olduğu işsel rahatlamamanın örgütsel iklime etki ettiği bilinmektedir. Örgütsel iklim örgüt içinde çalışan bireylerin, çevresel nitelikleriyle örgütle içinde davranışlarını ele alan bir yapıdır. Birey davranışlarının oluşturduğu ortam olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Bireyin içinde bulunduğu güvenilir, inanılır, açık, yardımsever, içtenlikli, doyumsal ve beklenti düzeylerinin yoğun olduğu ortam örgütsel iklimi ideal iklim ortamı olarak nitelendirmek mümkün olacaktır (Karcıoğlu ve Aykanat, 2012: 424). Bağlılık duygusu yüksek olan örgüt çalışanları, örgüt içerisinde uyumlu olduğu gibi yapmış oldukları işten tatmin olma etkisini de artığı görülmektedir (Bayram, 2005: 26). Çalışma ortamında insanın iş gücünü etkili bir biçimde kullanılmasına neden olan fakat; yıldırma, mobbing, zorbalık vb. örgütsel bağlılık düzeylerini düşüren eylemler bu durumu olumsuz etkilemektedir. Bu eylemler bireyin çalışma gücünü ve katkı düzeyi aza indirmektedir (Korkmaz, 2011: 125).

Çalışmanın amacı; örgütsel iklim ve mobbing algısının cinsiyet değişkeni açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda elde edilecek veriler alana yansıtılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmaya gereksinim duyulan cinsiyet faktörünün önemine değinilerek çalışma ortamındaki cinsiyet farklılıklarının mobbing ve örgütsel iklim üzerinden problem durumu ortaya konmak istenmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırmanın örneklemini, 2019-2020 eğitim öğretim yılı güz yarısında Hatay Osmaniye ve Kilis il ve ilçe merkezlerindeki okullarda görev yapan toplam 653 (301 kadın, 352 erkek) görsel sanatlar resim, beden eğitimi ve spor ile müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Verileri oluşturmak için gerekli etik kurul izinleri uygulanmış ve tamamen gönüllülük esası ile veriler toplanmıştır

Veri Toplama Aracı

Olumsuz Davranışlar Anketi: Mobbing; öğretmenlerin mobbing maruz kalma ve yaşama düzeylerini farklı boyutlarda belirlemeye yönelik bir ölçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin mobbingin görev ve sosyal ilişkiler alt boyutları kapsamına oluşan olumsuz davranışlara maruz kalma durumunu ölçmek için Einarsen ve Raknes (1997) tarafından geliştirilmiş olan ve sonra Cemaloğlu'nun (2007a) Türkçeye uyarlamış olduğu "Olumsuz Davranışlar Anketi" bu son haliyle kullanılmıştır. Öğretmenlerin mobbing

davranışlarına maruz kalma sıklığı, “Olumsuz Davranışlar Anketi” kullanılarak ölçüldü (Einarsen ve Raknes, 1997). Olumsuz Davranış Soruları Ölçeği, Hiçbir zaman (1), Ara sıra (2), Ayda bir (3), Haftada bir (4) ve Her gün (5), şeklinde cevaplandırılan ve puanlanan 5’ li Likert tipi ölçek olarak şekillenmiştir. Ölçek, çeşitli olumsuz davranışları ortaya çıkarmak amacıyla eyleme maruz kalanların durumunu ölçen 21 maddelik sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin ilk altı (6) maddesi göreve ilişkin mobbing durumunu, diğer on beş (15) madde ise sosyal ilişkiye yönelik mobbing durumunu ölçmeye yöneliktir. Çalışmada elde edilen Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tümü ve alt boyutlar için ayrı ayrı hesaplanmış ve güvenilirliğin ölçütü olarak ortaya konmuştur. İki alt boyutun kendi içlerinde hesaplanan güvenilirlik katsayıları sosyal ilişkiler boyutunda 0.93 ve görev boyutunda ise 0.85 olarak bulunmuştur. Tüm ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise 0.95 olarak hesaplanmıştır. Buna göre ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Örgütsel İklim Ölçeği: Öğretmenlerin okulda yaşadıkları iklime ilişkin algılarını ortaya koymak için Steve Hoy ve Tarter (1997) geliştirilmiştir. Ülkemizde ise Yılmaz ve Altinkurt (2013) tarafından Türkçeye uyarlanmış olan “Örgütsel İklim Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, destekleyici müdür davranışı, kısıtlayıcı müdür davranışı, umursamaz öğretmen davranışı, işbirlikçi öğretmen davranışı, emredici müdür davranışı ve samimi öğretmen davranışı olmak üzere 6 alt boyuttan ve 39 ölçek maddesinden oluşmaktadır. Ölçek dördümlük tipindedir. Her soru “Çok Sık Olur” Genellikle Olur”. “Bazen Olur” ve “Nadiren Olur” şeklinde 4 likertli düzeyde derecelendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach’s Alfa iç tutarlılık katsayısı; “Emredici Müdür Davranışı” faktörü için .78; “Destekleyici Müdür Davranışı” faktörü için .89, “Kısıtlayıcı Müdür Davranışı” faktörü için .73; “Meslektaşlar Arasında İşbirlikçi Öğretmen Davranışı” faktörü için .82, 80 ve “Umursamaz Öğretmen Davranışı” faktörü için .70 olarak hesaplanmıştır ayrıca yapılan güvenilirlik analiz sonuçlarına göre ölçeğin toplam güvenilirliği .81’dir. Bu çalışmamızda alt boyutların Cronbach’s Alfa iç tutarlılık katsayısı; “Destekleyici Müdür Davranışı” boyutu için .89; “Emredici Müdür Davranışı” boyutu için .86; “Kısıtlayıcı Müdür Davranışı” boyutu için .73; “Samimi Öğretmen Davranışı” boyutu için .85; “Meslektaşlar Arasında İşbirlikçi Öğretmen Davranışı” boyutu için .82 ve “Umursamaz Öğretmen Davranışı” boyutu için .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam güvenilirliği ise .84 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin bir kısmı anket uygulama tarzı A4 uygulaması ile yapılırken bir kısmı ise dijital ortamda uygulanmak şartı ile toplanmıştır. Verilerin içinden uygun olmayan veriler

veya doğru şekilde doldurulmayan ölçekler veri setinden çıkartılmıştır. Bu araştırmanın verileri öğretmenlere ölçeklerin dağıtılarak doldurulması yoluyla toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 20.0 paket programından yararlanılarak çözümlenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için Kolmogorov-Smirnow testi yapılmış, verilerin normal dağıldığı saptandığından parametrik testler kullanılmıştır. Alt problemlere bağlı olarak verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ve korelasyon analizi uygulanmıştır. Farklılıkların anlamlılığının test edilmesinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Demografik değişkenlerin çok olmasına karşı sadece cinsiyet değişkeni ve korelasyon analizine ilişkin verilerin paylaşılması uygun görülmüştür.

BULGULAR

Tablo 1. Araştırmada Yer Alan Öğretmenlerin Branş Durumlarına İlişkin Frekans Dağılımı

Branş	N	%
Beden Eğitimi	297	46,6
Görsel Sanatlar ve Resim	172	25,1
Müzik	184	28,3
Toplam	653	100,0

Tablo 1'e göre; araştırmaya katılan öğretmenlerin % 46,6' sının branşı "Beden Eğitimi", % 25,1' inin branşı "Görsel Sanatlar ve resim" ve % 28,3' ünün branşı ise "Müzik" oldukları tespit edilmiştir. Tablo'1 yer almayan cinsiyet faktörüne göre (301) kadın (352) erkekten oluşan örneklem genişliği yer almaktadır. Mevcut örnek içinde yer alana bireylerin yaş ortalaması 39.25 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin Olumsuz Davranışlara Maruz Kalma düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t testi uygulanmış ve ölçeğin alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki fark, cinsiyet değişkeni açısından $p < ,01$ ve $p < ,05$ önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmuştur. Elde edilen bulguya göre, Öğretmenlerin Göreve İlişkin Maruz Kalma ve Sosyal İlişkilere Yönelik Maruz Kalma düzeylerinin erkek öğretmenlerin aleyhine istatistiksel olarak anlamlı olduğunu görülmektedir.

Öğretmenlerin Örgütsel İklim algı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t testi uygulanmış ve ölçeğin sadece Samimi Öğretmen Davranışı alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki fark, cinsiyet değişkeni açısından $p < ,01$ önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmuştur. Bu bulgu, öğretmenlerin Samimi

Öğretmen Davranışı algılarının kadın öğretmenlerin lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğunu görülürken Umursamaz Davranışı algılarının öğretmenler açısından istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlerin Olumsuz Davranışlara Maruz Kalma Ölçeği ve Örgütsel İklimle ilişkin t Testi ile İlgili Bulgular

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Göreve İlişkin	Kadın	301	1,57	0,51	-3,113	,002**
	Erkek	352	1,78	0,66		
Sosyal İlişkiler	Kadın	301	1,41	0,51	-2,002	,030*
	Erkek	352	1,63	0,61		
Destekleyici	Kadın	301	2,84	0,79	-,036	,567
	Erkek	352	2,75	0,72		
Emredici	Kadın	301	2,35	0,63	1,513	,132
	Erkek	352	2,41	0,68		
Kısıtlayıcı	Kadın	301	2,69	0,70	,299	,555
	Erkek	352	2,52	0,67		
Samimi	Kadın	301	2,36	0,62	2,997	,002**
	Erkek	352	2,41	0,67		
İşbirlikçi	Kadın	301	2,66	0,53	1,098	,158
	Erkek	352	2,77	0,59		
Umursamaz	Kadın	301	1,95	0,64	-1,671	,059
	Erkek	352	2,01	0,68		

** $p < ,01$; * $p < ,05$

Tablo 3 Öğretmenlerin Olumsuz Davranışlara Maruz Kalma alt boyutları ile Örgütsel İklim algılarına ilişkin yapılan korelasyon analizi sonuçlarına bakıldığında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Anlamlı ilişki olduğuna dair alt boyutlara bakıldığında sosyal ilişkiler ile görev ilişkisi arasında, destekleyici ile görev ilişkisi arasında negatif yönlü, emredici ile sosyal ilişki arasında, kısıtlayıcı ile görev ilişkisi arasında, kısıtlayıcı ile sosyal ilişki arasında, kısıtlayıcı ve Emredici arasında, samimi ile destekleyici arasında, samimi ile emredici arasında, işbirlikçi ile göreve ilişkin arasında, işbirlikçi ile sosyal ilişki arasında, işbirlikçi ile kısıtlayıcı arasında negatif yönlü, işbirlikçi ile samimi arasında, umursamaz ile göreve ilişkin arasında, umursamaz ile sosyal ilişki arasında, umursamaz ile emredici arasında, umursamaz ile kısıtlayıcı arasında ve yine umursamaz ile işbirlikçi arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Fakat destekleyici ile sosyal ilişki arasında, emredici ile göreve ilişkin arasında, emredici ile destekleyici arasında, kısıtlayıcı ile destekleyici arasında, samimi ile greve ilişkin, sosyal ilişki ve kısıtlayıcı arasında, işbirlikçi ile destekleyici ve emredici arasında, umursamaz ile destekleyici ve samimi arasında ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu alt boyutlara bakıldığında Mobbing algısı ile Örgütsel iklim arasında ciddi şekilde ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3. Öğretmenlerin Olumsuz Davranışlara Maruz Kalma Düzeyleri ile Örgütsel İklim İlişkin Algıları Arasındaki Korelasyon (r) Değerleri

	Göreve İlişkin	Sosyal İlişkiler	Destekleyici	Emredici	Kısıtlayıcı	Samimi	İşbirlikçi	Umursamaz
Göreve İlişkin	1							
Sosyal İlişkiler	,69**	1						
Destekleyici	-,17**	-,06	1					
Emredici	,03	,33**	,05	1				
Kısıtlayıcı	,23**	,29**	-,07	,38**	1			
Samimi	,08	-,028	,46**	,17**	,074	1		
İşbirlikçi	-,32**	-,41**	,062	-,01	-,10*	,63**	1	
Umursamaz	,23**	,24**	,05	,18**	,44**	,032	21**	1

** $p < ,01$

TARTIŞMA ve SONUÇ

Öğretmenlerin, örgütsel iklim ve olumsuz davranışlara maruz kalma düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla öncelikle değişkenlerin dağılım düzeyine bakılmış ve sonra t testi uygulanmış ve ölçeğin alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki fark, cinsiyet değişkeni açısından $p < ,01$ ve $p < ,05$ önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmuştur. Bu bulgu, öğretmenlerin Göreve İlişkin Maruz Kalma ve Sosyal İlişkilere Yönelik Maruz Kalma düzeylerinin erkek öğretmenlerin aleyhine istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Güllü & Soyer (2017) ve Alkan (2011)'nin Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine yönelik, Cemaloğlu'nun (2007b) farklı branştaki öğretmenlere yönelik yapış olduğu çalışmaya bakıldığında erkek öğretmenlerin kadınlara göre mobbing algısının daha fazla olduğunu sonucu ortaya çıkmıştır. İlgili literatür incelendiğinde araştırma bulgularımızla paralellik arz eden sonuçlar olduğu görülmektedir. Fakat evrensel amaçla literatüre baktığımızda Kadınların mobbing eylemine daha çok maruz kaldığı görülmektedir.

Toplumsal ve kültürel farklılıkların yaşanmasından kaynaklanıyor olması düşünülebilir (Eurofound, AB ve OSHA, 2014 ve Eurofound, 2015). Yapılan başka çalışmalarda Chappell ve Di Martino (1999) yapmış olduğu çalışmada, cinsiyetin mobbing için önemli bir risk faktörü olduğunu ve bu anlamda kadınların aleyhine risk taşıdığını belirtmişlerdir. Salin (2001) belirttiği üzere Finlandiya’da mobbinge maruz kalma davranışının kadınlar açısından daha çok eyleme uğradığı görülmüştür. Gülle (2013), Cemaloğlu ve Ertürk (2007) farklı branştaki öğretmenlere yönelik yapmış olduğu çalışmada kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha çok mobbinge maruz kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Di Pasquale (2002), cinsiyet faktörünün mobbing riskini arttırdığı ve kadın çalışanların erkeklere oranla mobbinge maruz kalma risklerinin % 75 düzeyinden fazla olduğunu belirtmiştir. 4. Avrupa Çalışma Koşulları Araştırması sonuçları dikkate alındığında kadınların çalışanların, erkeklere oranla daha fazla mobbinge karşı karşıya kaldığı, aynı araştırmaya göre farklı ülkeler ele alındığında Finlandiya, İrlanda ve Lüksemburg’da yaşayan kadınların diğer ülkelerdeki kadınlara oranla daha fazla mobbinge riskinde olduğu belirtilmiştir (Thirion ve dig., 2005). Kadın milletvekilleri sıklıkla siyasette ve kamusal yaşamda yer alan erkekler tarafından cinsel tacize maruz bırakılmaktadır. Bu tacizler de kadınların siyasete girmesini engelleyebilmektedir (Parlamentolar Arası Birlik, 2016). 2016’da Afrika, Avrupa, Asya Pasifik, Amerika kıtası ve Arap ülkelerinden oluşan 39 ülkede yapılan bir çalışma, kadın milletvekillerine karşı şiddet ve tacizin korkutucu seviyelere ulaştığını göstermiştir (Parlamentolar Arası Birlik, 2016). Görüşülen kadın milletvekillerinin %80’inden fazlası psikolojik şiddete (%65,5’i aşağılayıcı cinsel veya cinsiyetçi sözlere maruz kaldığını, %44,4’ü ölüm, tecavüz ve kaçırılma tehditleri aldığını bildirmiştir) maruz kaldıklarını belirtmiştir. Görüşmeye katılanların yarısından fazlası, meclis görevleri süresince erkek meslektaşları tarafından birkaç kez aşağılayıcı cinsiyetçi sözlere maruz kaldıklarını belirtmiştir. Kadın milletvekillerinin %60’ından fazlası, kadın ve insan haklarını savundukları için bu tür şiddete maruz kaldıklarına inandıklarını dile getirmiştir. Genç olmak, muhalefette yer almak ve azınlık grubuna ait olmak risk faktörlerini arttırmaktadır (IPU, 2016). Akgün & Temli-Durmuş (2020) tarafından öğretmenlere yönelik yapılan çalışmada erkek öğretmenleri özel hayat ve kişisel itibar konusunda mobbing algısına maruz kaldıkları görülmüştür.

Öğretmenlerin Örgütsel İklim algılarının düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla t testi sonucuna göre ölçeğin sadece Samimi Öğretmen Davranışı ve Umursamaz Öğretmen Davranışı alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki fark, cinsiyet değişkeni açısından $p < ,01$ önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu

bulunmuştur. Bu bulgu, öğretmenlerin Samimi Öğretmen Davranışı algılarının kadın öğretmenlerin lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğunu görülürken Umursamaz Davranışı algılarının öğretmenler açısından istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Mathieu ve Zajac (1990) geçmiş yıllara dayanan bu açıklamaların yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini iddia ifade ederek örgüt bağlılık ve mobbing arasında ilişki olduğu ifade etmiştir. Yapılan başka çalışmalara bakıldığında yazarlar, cinsiyet ve bağlılık arasında tutarlı bir ilişki olmadığı sonucuna varmışlardır (Çırpan, 1999: 60). Dağlı (1996) ile Gedikoğlu ve Tahaoğlu'nun (2010)'nun yapmış oldukları çalışmalarda öğretmenlerin örgütsel ilkim samimiyet alt boyutu açısından anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çalışmamızla ters orantılı olduğu görülmektedir. Wright (1988) çalışmasında cinsiyet değişkeni bakımından kadın yöneticilerin erkek yöneticilere göre okul iklimini daha açık ve olumlu algıladığını saptamıştır.

Uluslararası kurulların hazırlamış oldukları raporlara bakıldığında; "Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) yaptığı araştırmada Avrupa'da iş hayatında tahmini 12.000.000 kişinin mobbing yaşadığı tespit edilmiştir" (Martino, 2003: 22). Matthiesen ve Einarsen (2004) Avrupa ülkelerinde mobbingin %11 düzeyinde olduğunu ifade etmektedir. İngiltere'de yapılan araştırmaya katılan bireylerin %53'ü çalışma yaşamı boyunca en az bir kere mobbing davranışına maruz kaldığını ifade ederken, %78'i ise, bu davranışlara tanıklık ettiğini ifade etmiştir. (Chappell ve DiMartino, 1998: 4). ABD'de 1.158 üniversite çalışanı ile yapılan araştırmada katılımcıların %55'inin psikolojik taciz davranışlarına maruz kaldığı, %2'sinin ise mağdur olduğu belirlenmiştir (Komisyon Raporu, International Labour Office, Geneva, 2006: 18).

Öneriler

Örgütsel iklim kavramına ilişkin yapılacak yeni çalışmaların spor alanına yönelik daha sık yapılması literatür için daha fazla kaynak oluşturacaktır.

Mobbing davranışı ile sık anılan fakat fazla çalışma yapılmayan iş tatmini, iş doyumunu, tükenmişlik gibi konuların çalışılması alan çalışmalara ışık tutacaktır.

KAYNAKLAR

- Alkan E. (2011) Yıldırma (Mobbing) Davranışlarının Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Tükenmişliği Üzerine Etkisi. Balıkesir Üniversitesi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Akgün S, Temli-Durmuş Y. (2020). Elementary school teachers' exposure to mobbing. *İlköğretim Online*, 19(2), 745 – 756.
- Bayram L. (2005) Yönetimde Yeni Bir Paradigma Örgütsel Bağlılık. *Sayıştay Dergisi*, 59(1), 125 – 139.
- Branch S, Ramsay S, Barker M. (2013), Workplace Bullying, Mobbing and General Harassment: A Review, *International Journal of Management Reviews* (15), 280–299.
- Cemaloglu N. (2007b). Örgütlerin kaçınılmaz sorunu: Yıldırma. *Bilig, Yaz*, (42): 111–126.
- Cemaloğlu N. (2007a) Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile yıldırma arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. H. U. Journal Of Education 33: 77.
- Cemaloğlu N, Ertürk A. (2007) Öğretmenlerin Maruz Kaldıkları Yıldırma Eylemlerinin Cinsiyet Yönünden İncelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Bahar 2007*, 5(2), 345-362.
- Chappell D. DiMartino V. (1998). *Violence at Work*. ILO, Report ,P.2.
- Chappell D, Di Martino V. (1999) *Violence at Work*. *Asian-Pacific Newsletter on Occupational Health and Safety*, 6.
- Chirilă T, Constantin T. (2013), Understanding Workplace Bullying Phenomenon Through Its Concepts: A Literature Review, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 84, 1175-1179.
- Çırpan H. (1999) Örgütsel Öğrenme İklimi ve Örgüte Bağlılık İlişkisi: Bir Alan Araştırması, İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Dağlı A. (1996). İlköğretim okullarının örgüt iklimi (Adana ve Gaziantep illeri örneği). *Yayımlanmamış doktora tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Di Pasquale V. (2002) Study Examines (Mobbing) at the Workplace. (Erişim:19.07.2012).<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2002/08/feature/de0208203f.htm>.
- Einarsen S, Raknes BI. (1997) Harassment in the workplace and the victimization of men. *Violence and victims*, 12(3), 247.

- Einarsen S, Hoel H, Zapf D, Cooper C. (2011), The Concept of Bullying and Harassment at Work: The European Tradition. In: S. Einarsen, H. Hoel, D. Zapf, and C. Cooper Bullying and Harassment in the Workplace: Developments in Theory, Research, and Practice (S. 3-40), Florida, Boca Raton: CRC Press.
- Eurofound and EU-OSH, (2014). Psychosocial risks in Europe: Prevalence and strategies for prevention (Luxembourg, Publications Office of the European Union).
- Eurofound, (2015). Violence and harassment in European workplaces: Causes, impacts and policies. (Dublin).
- European Autonomous Framework, (2007). Agreement on Violence and Harassment at Work. (Brussels, BusinessEurope, ETUC, CEEP, UEAPME).
- Gedikoğlu T, Tahaoğlu F. (2010) İlköğretim Okullarının Örgüt İklimi: Gaziantep İli Şahinbey ve Şehitkamil İlçeleri Örneği. Milli Eğitim Dergisi, 40 (186), 38-55.
- Gülle M, Soyer F. (2017). The Relationship between Mobbing and Organizational Commitments of Physical Education and Sport Teachers. International Journal of Educational Sciences, 18(1-3), 73-78.
- Gülle M. (2013) Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin okul ortamında maruz kaldıkları yıldırma algıları ve örgütsel bağlılık düzeylerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Halbur KV. (2005). Bullying in the academic workplace. Academic leader, 21, 3-7
- Hoy WK, Tarter CJ. (1997). The road to open and healthy schools: A handbook for change, secondary edition. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Karcıoğlu F, Aykanat Z. (2012), Örgüt İklimi Ve Örgütsel İletişim: Ardahan Üniversitesi ve Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Arasında Karşılaştırmalı Bir İnceleme, International Journal of Social Science, Volume 5 Issue 7, pp. 421-436
- Inter-Parliamentary Union. (2016). Sexism, harassment and violence against women parliamentarians. (Geneva, IPU).
- Keashly L, Nowell BL. (2003), Conflict, Conflict Resolution and Bullying. In: H. Hoel, D. Zapf, and C. L. Cooper, Bullying and Emotional Abuse In The Workplace: International Perspectives In Research and Practice (S. 339-358), London: Taylor and Francis.

- Komasyon/raporu2006.https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_publ_9221108406_en.pdf.
- Korkmaz M. (2011). İlköğretim okullarında örgütsel iklim ve örgüt sağlığının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17 (1), 117-139.
- Martino DV. (2003). *Preventing Violence and Harrassment in The Workplace*. Ireland: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions .
- Mathieu JE, Zajac DM. (1990). A review and meta-analysis of the antecedents, correlates, and consequences of organizational commitment. *Psychological bulletin*, 108(2), 171.
- Matthiesen SB, Einarsen S. (2004). Psychiatric distress and symptoms of PTSD among victims of bullying at work. *British journal of guidance & counselling*, 32(3), s. 335-356.
- Salin D. (2001) Prevalence and forms of bullying among business professionals: A comparison of two different strategies for measuring bullying. *European journal of work and organizational psychology*, 10(4), 425-441.
- Sezgin F. (2010) Öğretmenlerin örgütsel bağlılığın bir yordayıcısı olarak okul kültürü. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 142-159.
- Thirion AP, Macías EF, Hurley J, Vermeylen G. (2005) Fourth european working conditions survey. <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/surveys/EWCS2005/index.htm> (Erişim 01.07.2010).
- Töremen F. (2004). İlköğretim okullarının sahip olduğu sosyal sermaye konusunda öğretmen görüşleri. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6–9 Temmuz 2004, Malatya.
- Uppal S. (2005). Disability, workplace characteristics and job satisfaction. *International Journal of Manpower*, 26, 336-351.
- Yılmaz K, Altinkurt Y. (2013) Örgütsel iklim ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-11.
- Wright EL. (1988). *Teacher perceptions of organizational climate and the ratings of Wyoming elementary school principals on selected leadership behaviors (Doctoral dissertation)*. Montana State University, Montana.